

545385171

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

C. Adler

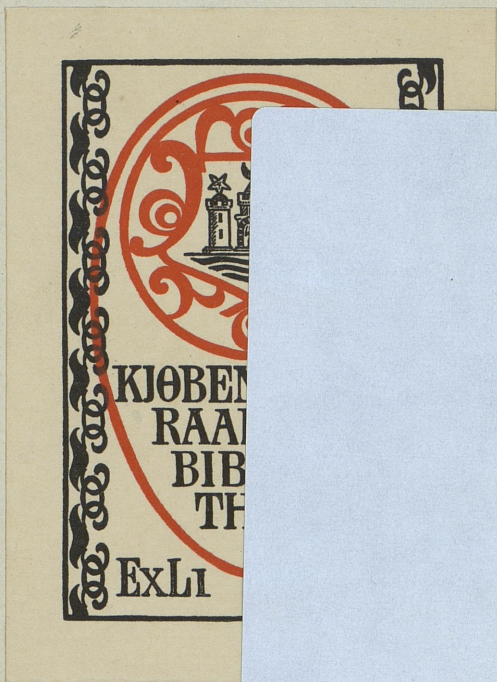
Stormen paa Kjøbenhavn.

1857

09.962 Ad

RHB

96.2 Ad 64.5

09,962

Ad

208-129 f V (2)

Stormen paa Kjøbenhavn

eller

Frederik den Tredie

i sin Rede.

Et historisk Maleri

af

C. Adler.

Bag dine Volde Kjøbenhavn
Det hele Danmark laae,
Men Gustav her sit Heltenavn
Far dig forsvinde saae.

Kjøbenhavn.

Boghandler N. P. Mørch's Forlag.

L. Levin's Bogtrykkeri.

1 8 5 7.

~~86.2~~
~~Ad 64~~
~~5~~

7303

Dannerkongen
Frederik den Syvende,

der, med de mindeværdige Ord:

Det skal ei skee!

ligesom tredie Frederik,

frelste gamle Danmark,

helliges

dette Skrift

i dybeste Underdanighed

af

Forfatteren.

Donnerstag

Freitag den 20ten

der, nach der minderschuldigen

Zeit ist zu sein

Freitag den 20ten

Freitag den 20ten

Freitag

Freitag

Freitag den 20ten

Freitag

Freitag

Indhold.

	Pag.
I. Det danske Hof	5.
II. Det svenske Hof	16.
III. Danmarks Rustninger	19.
IV. Krigens Udbrud	30.
V. Svenskerne i Sjælland	49.
VI. Brud paa Freden	63.
VII. Kjøbenhavns Belæring	86.
VIII. Kronborgs Overgivelse og Hollændernes Ankomst .	103.
IX. Krigsbegivenheder udenfor Kjøbenhavn	129.
X. Opstanden paa Bornholm	137.
XI. Tildragelser i Norge og Slaane	165.
XII. Stormen paa Kjøbenhavn	172.
XIII. Krigstildragelser udenfor Kjøbenhavn	190.
XIV. Anslaget imod Kronborg	203.
XV. Fredsforhandlingerne	206.
XVI. Slaget ved Nyborg	213.
XVII. Freden	221.
XVIII. Frederik den Tredie og Kjøbenhavns Borgere .	225.

Indhold.

144	I	Det første Bof.
146	II	Det andet Bof.
150	III	Danmarks Maaendinger.
160	IV	Kjæmpe Hæder.
169	V	Sædvaner i Skole.
163	VI	Bord hos Herber.
166	VII	Kjæmpeens Beskrivelse.
163	VIII	Kjæmpeens Beskrivelse og Sædvaner i Skole.
120	IX	Kjæmpeens Beskrivelse og Sædvaner i Skole.
137	X	Kjæmpeens Beskrivelse.
165	XI	Kjæmpeens Beskrivelse i Skole og Skole.
172	XII	Kjæmpeens Beskrivelse.
190	XIII	Kjæmpeens Beskrivelse og Sædvaner i Skole.
203	XIV	Kjæmpeens Beskrivelse og Sædvaner i Skole.
206	XV	Kjæmpeens Beskrivelse og Sædvaner i Skole.
213	XVI	Kjæmpeens Beskrivelse og Sædvaner i Skole.
221	XVII	Kjæmpeens Beskrivelse og Sædvaner i Skole.
225	XVIII	Kjæmpeens Beskrivelse og Sædvaner i Skole.

I. Det danske Hof.

Danmarks store Konge, Christian den Fjerde, var død. Under ham havde Adelen naaet dens største Vælde, trods den Modstand han gjorde den, og i sine sidste Dage maatte han sole dens Overvægt. Ingen af Danmarks Konger har været elsket saa høit af sine Undersaatter, som han. Han var Folkets Konge! Han talte fortroligt saavel med Rigsraaden som med Haandværksmanden; og lagde sig til at sove trygt saavel paa Herregaarden som i Bondens Hytte. Enhver kunde henvende sig til ham, og vente deres billige Ansøker opfyldte. Han var en ægte Dannemand i Væsen og Tale, ligesom og uden Complimenter. Kom han paa Holmen, for at eftersee om Arbeidet fremmedes, tillod han ingen af Folkene at ophøre med deres Arbeide for at hilse paa ham, ligesom han ogsaa med Sagkundskab kunde tale med dem om deres Arbeide.

Med ham gik Heltelivet i Norden under; thi han var den sidste danske Konge, der selv førte sit

Folk i Kampen, det være til Lands eller Bands, og fra nu af ledede kun Kongerne Kampen ved at lade deres Generaler udfægte den.

Christian den Fjerde var Danmarks og Norges Yndling. Stor var derfor Sorgen over hans Død, dobbelt stor, fordi han efterlod Riget i en Forsætning, der truede med Undergang og Udelæggelse eller med at blive et Rov for dets Fjender.

Og hvo havde bidraget til at bringe Riget saa nær Afgrundens Rand? Mon det var Christian den Fjerde? Nei! Det var Danmarks Adel, Danmarks havesyge Adel, der satte egen Fordeel høit over Fædrelandets Gavn. Deres Privilegier var dem Alt; og forend de vilde taale at disse lede det mindste Skaar, maatte Land og Rige gjerne gaae under. Sand Kjarlighed til Fædrelandet og Landets Konge følte kun saa Adelsmænd, og derfor stod ogsaa Geistlighed og Borgerstanden (Bondestanden var at regne for Intet) skarpt imod Adelen, og allerede under Christian den Fjerde lagdes Grunden til den Kamp, der siden fandt Sted imellem disse, og som endte med Adelen's Ydmygelse.

Det er nødvendigt, inden vi gaae videre i dette historiske Maleri af Datidens Trængsler, at vi søge at fremstille for Læseren Hovedpersonerne heri, samt de, som bidroge til at det skjæbnesvangre Moment maatte komme, der røvede Danmark sine bedste Pro-

vindser, og lod Øresundet blive til et bestandigt Grændsefjæl imellem Danmark og Sverrig.

Med al Christian den Fjerdes Energi formaaede han ikke at iværksætte noget uden Samtykke af Rigsraadet, der overmodigt krænkede og ydmygede den høitfortjente Konge. Paa sine sidste Dage havde han den store Sorg, at miste sin ældste Søn Christian, der næsten 40 Aar tilbage i Tiden var udnævnt til hans Eftersølger. Nu vilde den gamle af Græmmelse og Modgang nedboiede Konge have sin yngste Søn Frederik, der i Danmarks Krige saavel mod den tydske Keiser som mod Sverrig havde viist sig som en værdig Uetling af sin store Fader, valgt til sin Eftersølger. Men da viste Rigsraadets eller rettere sagt Adelsens Lumpenhed sig, thi det stod i dets Magt at sætte Kongen Kniven paa Struben for at faae sin Søn valgt, da der i Holsteen fandtes en mægtig Beiler til Thronen, nemlig Hertug Frederik af Gottorp. Prinds Frederik, ansporet af sin herskesyge Gemalinde, higede selv efter at vælges til Thronfølger, og dette vidste Rigsraadet, da den gamle, værdige Konge iblandt andet i en Skrivelse yttrede: „At estersom hans elskelige, kjære Søn, Prinds Frederik, altid havde forholdt sig vel baade inden og uden Riget, og i den sidste Krig havde mistet baade sit Land og sit Folk (Stifterne Bremen, og Verden), havde han ikke forstyldt at blive i dette Tilfælde forbigaaet.“

Det hovmodige, herskeshge Rigsraad yttrede i dets Svar paa denne Skrivelse: At naar Enhver kunde vorde tilbørligen og nøiagtig forsikket om sine Privilegier og Friheder, formodede de at der ingen Marsag skulde findes til at Kongens Søn skulde forbigaaes." Stændernes Sammenkomst for at vælge Prinds Frederik bestemtes til April Maaned det paafølgende Aar, men i Februar døde Kongen, og Riget var uden Regent.

Prinds Frederik var nu den, paa hvem Alle fæstede Øinene. Han var en høi Herre med en kraftig Legemsbygning; hans Hovedhaar var mørkt og langt, og hans Ansigtstræk alvorlige. Født 1609 paa Haderslevhuus, var han nu 39 Aar gammel og havde nydt en lærd Opdragelse, yndede det latinske Sprog, kunde maale sig med mangen Theolog, kjendte Biblen nøie, og indfandt sig til Forelæsninger og Desputationer. Han var tillige ædruelig, ærlig og ordholdende, meget ordknap og som det syntes meget sindig. Skjøndt han havde nydt en tydsk Opdragelse i Hertugdømmerne var han dog af Naturen grunddansk. Ved sin Gemalindes Paa-virkning og ved sin rolige Snildhed vidste han jenere at udrette mere end sin Fader, og Adelen var ham mere hengiven end den havde været hans Fader, der gik for aabenlyst tilværks. Han havde som anført taget Deel i Danmarks Krige under sin Fader, viist sig som en koldblodig, tapper Mand,

og derved erhvervet sig Folkets Yndest, skjøndt det senere lastede ham, fordi han ikke tillod den simple Mand saa let Afgang til sig som hans Fader. Uerfaren i Regjeringskunsten var han heller ikke, skjøndt han ingen Anelse havde havt om, at han skulde bestige Danmarks Throne.

Sophia Amalia, hans Gemalinde, en lüneborgsk Prindsesse, besad heftige Videnskaber. Paa den ene Side viste hun sig folkesindet og nedladende, paa den anden derimod stolt, hovmodig, hævnjerrig og hadesuld som Faa. Hendes Ynde og Venlighed havde vundet hende Folkets Kjærlighed; men Adelen, der bemærkede hendes herskesyge Charakter og hendes store Indflydelse paa Kongen, hadede hende og udsprede Bagvadtelser om hendes Udsvævelser. Saa vidt gik Hadet til hende, at den endog besyldte hende, formedelst hendes store Nedladenhed, for at ligge i med sine Raquaiers. Sine Born opdrog hun godt, og med en Kvindes hele Fiinhed og List vidste hun at beherske sin sindige, skjøndt kraftfulde Mand.

Et saadant Par var nødvendigt for at den forestaaende Revolution skulde lykkes.

Af de øvrige Hovedpersoner i dette historiske Maleri, maae vi først omtale Christian den Fjerdes tvende Svigersønner, Corsitz Ulfeldt og Hannibal Sehested.

Grev Corfitz Ulfeldt, Rigets Hofmester, en trodsig, hovmodig Mand, stolt af sin Adel, end mere af sit Slægtstam med Kongehuset, folte sig efter Kongens Død som den første Mand i Landet. Svoger til den forventede Thronfølger, besvogret paa sin egen og sin Kones Side med de fornemste adelige Familier i Landet, var han for Diebliffet næsten Danmarks Regent. Der var ingen god Forstaaelse imellem ham og Prinds Frederik. Denne yndede nemlig ikke Fru Kirstine Munks Slægt, hvilket hans senere Opførsel imod sin Søster, den herlige Eleonore Ulfeldt, udviste, og til dette Nag pusede sikkert hans Gemalinde, der hadede Eleonore, fordi hun overstraalede hende i Skjønhed og Mandrighed.

Ulfeldt var ved sine mange Embeder og Poster i Besiddelse af en Magt og Anseelse, der ikke var langt fra at stille Kongens selv i Skygge. Prinds Frederik kunde ikke lide den stolte, hovmodige Mand, og besad med al sin Klogskab, ikke Sindighed nok til at dølge dette for hans skarptseende Die.

Der er ingen Spørgsmaal om, at Frederik havde faaet bedre Betingelser for at bestige Thronen, naar han kunde have ydmyget sig for Ulfeldt og søgt at vinde ham for sig; men dertil folte han sig for stolt, og Hadet og Hævnen til den hovmodige Magnat fogte i hans Hjerte, til det kunde bryde løs og berede ham Undergang. Men Ulfeldt, der anede, hvad der var gjemt i Prindsens Indre, tænkte

at binde hans Hænder, og var Den, der bevægede Rigsraadet og Adelen til at tiltage sig en Magt i den nye Haandfæstning, Frederik underskrev, hvorved de bleve saa at sige Rigets Regenter.

Ulfeldt var forøvrigt en høi, smuk Mand af et indsmigrende Væsen, veltalende, begavet med glimrende Aandsevner. Mod de Fornemme viste han Stolthed, mod de Ringe Nedlædighed. Egen nytte og Uergjerrighed vare hans Hovedlidenskaber, disse forblindede ham og styrtede ham og hans Fædreland i Glendighed. Han var Aarsagen til at Adelsens Magt blev knust.

Ulfeldts Svoger, Hannibal Sehested, var, næst Ulfeldt, den mægtigste Mand i Landet, ligeledes formedelst sit Svogerskab og sin Familie. I Personens Udseende og Veltalenhed kunde han ikke maale sig med Ulfeldt, men i Listighed og Statsklogt overgik han ham. Han var heller ikke yndet af Frederik, men viste ikke det Hovmod mod ham som Ulfeldt. Snu og listig vidste han siden, uagtet sit Svogerkab med Ulfeldt og en uredelig Embedsførelse, at tilvende sig hans Gunst.

De øvrige indflydelsesfulde Mænd vare den kongelige Cantsler Christian Thomæsen Sehested, Hannibal Sehesteds Fader, Rigmarsken Anders Bille og Rigsadmiralen Dve Gjedde, der tilligemed Rigshofmester Corfitz Ulfeldt styrede Riget.

Efter Kongens Død udsprede sig det Rygte, at Ulfeldt tragede efter Thronen enten for sig selv eller for sin Svoger, Grev Baldemar, en Søn af Christian den Fjerde og Kirstine Munk. Men dette Rygte var taabeligt, Prinds Frederik og Hertug Frederik af Gottorp maatte dog formedelst deres nære Slægtskab komme først i Betragtning ved Kongevalget, og Adelen vilde neppe vælge en af deres Midte til Konge, allermindst den af største-delen af Rigsraaderne formedelst sit Hovmod forhadte Ulfeldt. Dog bidrog maaskee ogsaa dette ugrundede Rygte meget til at sætte ondt Blod i Prindsen, der nu i ham saae en Rival til Thronen.

At vælge Hertug Frederik af Gottorp til Konge tænkte Ingen paa i Danmark. Man vidste at han heldede til det svenske Kongehuus og ikke var vennefindet imod Danmark, og saaledes var der ingen Tvivl om, at Prinds Frederik vilde blive valgt til Konge, naar han var villig til at underkaste sig alle de Betingelser Rigsraadet vilde forelægge ham.

Den 18de April 1648 aabnedes Rigsdagen i Kjøbenhavn, og her indfandt sig nu Adelsmanden, den Geistlige og Borgeren — Bondestanden tog man aldeles intet Hensyn til — for at afgjøre Kongevalget. Præstestanden og Borgerstanden agtedes for Intet af den hovmodige Adel, der pleiede at vælge Kongen og blot forlangte, at hine skulde give sit Samtykke til deres Valg.

Af samme Mening vare nu ogsaa de for-
 samlede Adelsmand, der sluttede sig tæt sammen,
 for at undgaa enhver Berørelse med de andre
 ringeagtede Stænder, thi den hoffærdige Corfis U-
 feldt aabnede Rigsdagen med den Uttring: „At
 Stænderne kun vare indkaldte for at samtykke
 den Konge, som Rigsraadet vilde vælge,“ men nu
 viste sig den Mand, der begyndte at besjæle Borger-
 standen mod Adelens Anmasselser og ikke længere
 vilde taale, at trædes under Fødderne af Adelen,
 thi Professor Scavenius, Universitetets Rector,
 traadte frem og erklærede i samtlige Stænders Navn,
 „At de Alle vare berettigede til at have deres
 Stemme ved Valget, da de Alle vare af den af-
 døde Konge indkaldte for at raadslaae om, hvo der
 efter hans Død skulde være Konge, og at de paa
 ingen Maade fandt sig forbundne til blot at sam-
 tykke Den, som Rigsraadet fandt for godt.“

Denne Stemme fra Folket lod vistnok ikke be-
 hageligt i Adelens Øre; den ansaaes vistnok for
 en Art Trods af den ufri Stand, som Adelen til
 Borgerstandens Harme kaldte den, men den blev
 ikke modsagt og den var heller ikke, som senere viste
 sig, nogen Røst i Ørkenen.

Dog Adelen lo vistnok for Diebliffet heraf,
 thi vilde Prinds Frederik vælges af den, maatte
 han sikkre den nye Rettigheder, og her havde
 Borgerstanden, der vistnok gjerne havde forringet

Adelens Magt til Kongemagtens Fordeel, ingen Stemme. Adelens eller Rigsraadets Uforfammenhed var saa stor, at den i Haandsæstningen, eller den Forpligtelse Prinds Frederik skulde underskrive, sikrede sig Ret til at besætte de ledige Rigsraadsposter og foreslaae Mænd til de høie Rigsembeder. Ligeledes at Kongen ikke paa egen Haand maatte erklære Krig.

Foretog Kongen sig Noget som stred imod Haandsæstningen, saa skulde Rigeets Raad have Ret til, at bevæge ham til det, som de ansaae for at være ret og billigt, men vilde Kongen da ikke lade sig raade, da skulde det staae Rigeets Raad frit for efter Landets Lov og Ret, tvertimod Kongens Villie, at forordne det, som det sandt ret og billigt!"

Det er ikke forunderligt, at Prinds Frederik, da Ulfeldt forinden Rigsdagens Aabning forelagde ham disse Betingelser, vægrede sig ved at undertegne disse; men da Ulfeldt sagde koldt og roligt, at saa vilde Prindsen ikke blive Konge i Danmark, erklærede han sig villig hertil, men tænkte muligen i Hjertet paa, at bryde sin Forpligtelse naar Leilighed gaves.

Nu var da Prinds Frederik bleven valgt til Konge. Men hvad var han, en Skyggekonge, der ikke besad den mindste Magt eller Myndighed; en Legebukke for det myndige Rigsraad.

Kongen gjorde nu vel Alt, for at ophjælpe det ødelagte Rige og ordne Forholdet med Udlandet. Med Holland sluttedes et Forbund, der var, da Krigen siden udbrød, til stor Gavn for Danmark. Men Alt var, omtrent som Prinds Hamlet siger, raadent i Danmark. Staten kunde ikke ophjælpes, uden at Adelen leed betydelige Skaar i sine Rettigheder, og derfor var den dødelig syg indtil en Radicalkuur bragte den paa Benene.

Hensigten med dette Skrift er ikke, som ogsaa Titlen udviser, at levere en Danmarks Historie i hint Tidspunct; vi ville derfor kun med faa Træk omtale hvad der er fornødent, for at vise hvorledes alle Omstændigheder formede sig, for at frembringe hiin Catastrophe, vi skulle skildre.

For at fjerne den saavel af Kongen som Adelen forhadte Ulfeldt blev han sendt til Holland som Gesandt; men da man ikke var tilfreds med det han udrettede, blev der nedsat en Commission, som skulde undersøge, saavel hans Forhold under Gesandtskabet i Holland, som hans Finantsbestyrelse under Christian den Fjerde, da man troede ham skyldig i Underslæb. Ulfeldt traf sig dybt krænkert tilbage fra Hoffet, og da han blev indviklet i en Proces med et berøgtet Fruentimmer Dina Winhofer, der vel blev henrettet for de ugrundede Beskyldninger, hun gjorde imod ham; men han desuagtet ikke fandt sig fyldestgjort ved den faldne

Dom, og troede sig forurettet, forlod han fuld af Harm mod Danmark og Danmarks Regjering hemmeligt med Kone og Børn sit Fædreland, og søgte nu at ophidse Sverrig imod Danmark.

Vi ville her ende dette Afsnit for i det næste at fremstille det svenske Hof for Læseren, for derved at faae et klart Blik over de Personer, som fra denne Side optraadte i de følgende Begivenheder.

II.

Det svenske Hof.

Sverrig var i hiin Tid et mægtigt Land. Der, hvor nu St. Petersborg er bygget, stod Sverrigs Baaben, de 3 Kroner. Gustav Adolf kunde dengang sige: „Finland, Sverrigs Forstue, er beskyttet af Strømme og Søer; Russen kan ikke styde en Baad ud i Østersøen; han skal ikke saa let hoppe over vore Grændsestrømme; men saaer den Bøde først engang Foden ind i Stuen, trænger han snart ind i selve Huset.“ — Dog sagdes der paa samme Tid: „Ingermanland og Vifland ere Maltekoer, som Sverrig holder med stor Bekostning, men Russen kan baade malke og flaae dem.“

mod Sverrig var et krigerisk Land, i henved 100 Aar havde det aldrig havt Fred. Soldaten gjaldt

der for Alt. Dets Konger besadde en større Myndighed end de danske, de vare ikke bundne ved nogen Haandfæstning, men kun ved Rigets Love.

Medens Danmark blot havde en Armee paa Papiret, var den svenske Hær den første i Europa, altid slagfærdig. Flaaden var i fortrinlig Stand. „Den er den ene Arm af min Throne,“ sagde Carl Gustav, der var Konge i Sverrig under de følgende Begivenheder.

Til dette Land havde Ulfeldt taget sin Tilflugt og fundet Beskyttelse under Dronning Christina, den store Gustav Adolfs Datter. Her pustede han næsten aabenlyst til den Flamme, der snart skulde blive til en Brand, men saalænge Christina regjerede lykkedes det ham ikke; først da hun nedlagde Kronen til Fordeel for sin Frænde Carl Gustav, der besteg Thronen under Navn af Carl den Tiende, begyndte der at blive Haab om, at han kunde opnaae sine onde Hensigter.

Carl Gustav, som man senere kaldte „Nordens Lynild“, havde uddannet sit krigeriske Talent i Trediveaarskrigen under Hertugen af Sachsen-Weimar og blev sin Tids største Krigshelt.

Han var i høi Grad stolt, energisk, utrættelig, arbeidsom, men let opsærende og troløs i Politiken. I ledige Timer yndede han et godt Bord og et godt Glas. Han skildres som en lille, tyk Mand, men i det uformelige Legeme boede en Heltesjæl,

og Dronning Christinas Uttring, at han lignede en Borgemeester, kunde blot ramme Carl Gustavs Ydre ikke hans Indre. Han bar en let Knebelbart, hans sorte Haar rullede ned ad Nakken, hans Læber og livlige blaae Dine havde noget Bydende, der strax viste Herskeren.

Han var omgiven af større Mænd end de Danskes Konge: Statsmanden Drenstjerne, Helene Horn og Brahe. Drenstjerne opveiede flere Ulfeldter. Med Rette var Denne stolt af sine diplomatiske Kundskaber. „Læg en halv Cartove i den ene Vægtstaaal og en Pen i den anden,“ sagde han, „Pennens skal da vippe Cartoven op.“

En af Kongens Yndlinger var Grev Schlippenbach, en Diplomatiker og en Mand med en heftig, voldsom og falsk Charakter. Hans høistcommanderende Officeer var General, Grev Carl Gustav Wrangel, en mandig, aabenhjertig Herre, lige dygtig i Felten og paa Flaaden. Blandt Krigsmændene var Oberst Uscheberg, ogsaa en af Kongens Yndlinger, og i Kongens nærmeste Omgivelse fandtes Ingenieuren, Generalquartiermesterlieutenant Dahlberg, en udmærket Kriger.

Til Kongens daglige Omgang horte ogsaa Corffs Ulfeldt. Han brændte af Begjerlighed efter at hævne sig over de formeente Forurettelser, han havde lidt i Danmark; og for at slukke sin Hævntørst

havde han gjerne seet sit Fødeland øde og som en Brandtomt.

Ved Carl Gustavs Thronbestigelse var en Krig med Danmark og Polen besluttet. Skjøndt Ulfeldt anvendte al sin Beltalenhed, for at bevæge Kongen til at angribe Danmark først, meente Denne, der ved sin Minister i Danmark, Dürell, var underrettet om dette Lands svage Tilstand, at det hastede ikke hermed, og at han burde først bemægtige sig Polen. Nu søgte Sverrig om Allierede. Holland var ikke villig hertil, thi det frygtede for at Sverrig skulde bemægtige sig begge Bredder af Dresundet, og saaledes beherske Østersøen. England var vel af Avindsyge imod Holland, Sverrig gunstigere, men vilde dog ikke alliere sig med det; Frankrig var derimod det eneste Land, som sluttede sig afgjort til Sverrig.

III.

Danmarks Rustninger.

Som en under Krigsbegivenheder og politiske Omvæltninger opvoget Tyrste indsaae Frederik den Tredie ret godt, at Danmark vilde enten først eller sidst blive oversaldet af den erobringssyge Carl Gustav.

Denne havde allerede i 1655 og i Begyndelsen af 1656 gjort feirrige Fremstridt i Polen, men mod Enden af det sidste Aar begyndte Lykken at vende sig. Polakkerne, selv et tappert Folk, fik Hjælp saavel af Tydskland som Rusland, og Carl Gustavs Stilling begyndte at blive critisk.

Frederik den Tredie og hans Gemalinde brændte begge af Begjerlighed efter at faae de i den sidste Krig med Sverrig tabte Provindsjer og Lande tilbage. Skulde det lykkes, saa var det nu det heldigste Dieblif dertil, da Carl var dybt inde i Polen, omringet af sine Fjender, Danmarks hemmelige Allierede. Mange Indvendinger kunde der imidlertid gjøres derimod. Landet var fattigt, Pest ødelagde det, Adelen var ikke at formaae til nogen Pengehjælp, Krigsmænd fandtes næsten ikke. Men Danmarks Græ skulde oprettes og alle Hensyn maatte vige.

Stemningen i Danmark var ogsaa for en Krig med Sverrig. Folket og især Almuen hadede de Svenske. Ved de mange Krige med Svenskerne vare disse blevne Nationalsjender. De gamle nordiske Brødre tørstede efter hinandens Blod, følgende trostig deres Konger mod hinanden. „Vor tabte Krigerære ville vi vinde tilbage,“ raabte de Danske, „maaskee lykkes det os endog at erobre hele Sverrig; Danmark har for været Nordens Herster!“ Fra Halland strømmede danske Adelsmænd til Danmark. Overbeviste om, at Danmark snart vilde tage denne

Provinds tilbage, havde de forbittede over, at Svenskerne havde paalagt dem, den Adelsmanden i Danmark ujkendte Told, solgt deres Godser for en Spotpris, thi de meente, at naar de vendte tilbage, skulde de faae dem igjen for intet.

Men ikke Alle vare forblindede; der gaves dem, som kjendte ret godt Forskjellen mellem den danske og den svenske Kriger. „Svensken,“ sagde de, „er en fødte Soldat. En Dansker, der har tjent i 3 Aar, kan ikke maale sig med en svensk Rekrut i at haandtere sit Gevær. Svensken ligner Djævelen; naar han har indtaget et Hjerte, kan han ikke drives ud af det, ligervis som Svensken ikke kan drives ud af det Land, hvor han først har faaet Fodsætte.“

Der var ogsaa mange høie Herrer, som ikke ønskede Krigen. „Skulde Kongen seire,“ sagde de, „saa indskrænker han vore Privilegier, og derfor er det bedst, at det bliver ved det Gamle. Vi ville beholde Freden; vil Kongen føre Krig, saa lad ham skaffe Penge.“ — Admiralen paa Bremerholm vilde ikke paaafsynde Udrustningen af Danmarks Flaade; det kom endog til en heftig Ordstrid imellem Kongen og ham; Kongen opløstede sin Stof imod den gjenstridige Adelsmand. Han blev forviist Hoffet.

Folket selv skulde være den afgjørende Dommer imellem disse Stridigheder, og en Rigsdag udskrives

til Odense. At Folket sølte, at det der skulde afgjøres paa denne Rigsdag var af Bigtighed, saae man; thi talrigere vare sjældent Stænderne mødte end denne Gang. Kjøbenhavn blev repræsenteret af 18 Befuldmægtigede; selv Bønderne sendte Deputerede.

Kongen og Dronningen, der ankom den 22de Februar 1657 til Odense, blev modtaget med Jubel af det væbnede Borgeriskab. Men Glæden forbittreredes ved Trudsler. En borttrømt Adelsmand Oluf Daa, der var misfornøiet med Kongen, sendte ham her et Trudselsbrev. Han skrev: „Jeg veed, at Intet er saa sjældent ved Kongernes Hof som simpel Sandhed. Her skal I høre den. Bogt Dig, Perikles, Du byder over frie Folk, Du har at gjøre med Athenienserne!“

Rigsdagen aabnedes paa Byens Raadhuus den 23de. Kongen hilste paa Alle med blottet Hoved. Adelen havde faaet Plads paa hans høire, og Geistligheden, Borger- og Bondestanden paa hans venstre Side.

Kongens Cantsler, Herr Christian Thomæsen Sehested, aabnede Rigsdagen med en Tale:

„Hans Majestæt,“ sagde han, „havde med Rigets Raads Samtykke forskrevet Stænderne: det velbaarne og mandhaftige Ridderiskab, den hæderlige Geistlighed og den velsornemme verdslige Stand, forat de skulde udsige deres gode Betænkning, om hvorledes Rigerne kunne bringes i Krigsorden.“

Sidtil havde Hans Majestæt til Verdens største Forundring siddet stille, men da nu Nabolandenes uheldige Udelæggelse maaskee vilde vise Krigen hen til andre Steder, holdt han det for den høieste Tid, at oplukke Dine og Hænder og med Vre skikke sig i Tiden. Han havde derfor med Rigets Raad. besluttet at forstærke Militzen ved Hvervning. Midlerne hertil maatte Standerne betænke og bede Gud om Bistand. Thi er Han med os, hvo kan da være imod os?"

Hverpaa hovedes Forsamlingen, men hver Stand holdt om Eftermiddagen et Møde for sig selv, til at vælge et „Ufud“; Adelen paa Raadstuen, Geistligheden i St. Knudskirken, Borgerne i Graabroderkirke.

Den 24de mødte Standerne Ufud paa Raadhuset. Flere gamle Rigsraader vare imod Krigen. De meente, at det kunde være nok til at sætte sig i Respect hos Carl Gustav, naar man lod en vel udrustet Flaade krydse i Østersøen, for at vise ham, at man var forberedt paa at modtage ham hvis han vilde gjæste de danske Kyster. Dette Fornustens Raad havde vist været det rigtigste, men den almindelige Stemning var frigerist, og Fornustens Stemme overdøvedes. Kongen var for Krigen, og det ham hengivne Høsparti var naturligviis af hans Mening. Man lo af de gamle, betænksumme Herrer, kaldte dem feige og modløse, og Adels-

mændene Otto Krag og Ivar Krabbe, General-lieutenant Axel Urup, Gunde Rosenfrands og Generalmajor Ulrif Christian Gyldenløve samt den unge Adels, der allerede i Tankerne omslyngede deres Tinding med vundne Laurbær, forenede sig med Kongen. Borgerne, som indsaae, at det vilde gaae som sædvanligt meest ud over dem og deres Pung, vare mere betænksomme, ja næsten tvivl-raadige, og fattede først efter nogle Dages Forløb deres Beslutning. Da bevilgede alle Stænderne, hver Stand for sig, et Krigsstyr anslaaet ialt til 3 Millioner Rigsdaler.

Da Krigen nu var saa godt som besluttet, viste Patriotismen sig i det skønneste Lys. Frants Brokkenhuus, Kay Lykke og Oberst Hans Friis, rige Mænd, tilbode at ville Enhver for sig paa egen Bekostning hverve et Regiment Rytter. Mænd af alle Stænder, Rigshofmesteren Joachim Gersdorf i Spidsen, lovede at laane Penge til Forsvarsvæsenet. Paa samme Tid paalagde Kongen og Raadet Told og Accise, seglet (formodentligt stemplet) Papiers Afgift, samt nye Skatter, „thi man tvivlede ikke om,“ hed det, „at alle retsindige Patrioter vil følge Os (Kongen) og Vort elstelige Riges Raad i denne Tid.“ Udenlandsk gjordes et Laan i Holland mod Sikkerhed i Sundtolden.

Nu begyndte ogsaa Stemningen i Danmark at give sig tilkjende. Krig vilde man have, Krig

var det almindelige Raab. I de Landskaber man havde aftraadt til Sverrig herskede Uro. Skaaningerne og Svenskerne fjævledes. „Holger Danske skal komme os til Hjælp,“ sagde Skaaningerne.

„Det er nok muligt,“ svarede Svenskerne, „men forinden det skeer, haabe vi at have jaget alle Danske ud i Dresund.“

Dog var man ængstelig her ved Danmarks yderste Grændse imod Ost. Skaaningerne stolede ikke meget paa de Danskes Tapperhed eller Seir over Svenskerne. Af de udfrevne skaanske Bønder rømmede en Mængde bort. „Vi ville opholde os i Skovene,“ sagde de, „indtil vi see, at de Danske faae Overhaand, saa skal vi nok komme frem og pidste paa Svenskerne.“

Hertugdømmernes Stænder fulgte Danmark's Exempel, de bevilgede 24 Rdl. af hver Ploug.

Hertugen af Gottorp, denne farlige Mand, denne hemmelige Fjende midt i de danske Lande, forlangte at være neutral, det vil sige, hvis de Danske tabte, vilde han gaae over paa Fjendens Parti. Da Kongen reiste igjennem hans Lande beværtede han ham i et Telt ved Gottorp.

I Foraaret havde da endelig Danmark faaet en Hær paa 34,000 Mand paa Benene; men formedelt Landets udstrakte Grændse, maatte af disse Tropper endeel foblive opstillede ved de svenske Grændser, Hovedhæren derimod i Hertugdømmerne. Men det

var slet bevendt med disse Tropper. De vare nys udfrevne, uvante til Krigen, og havde ingen Dvælse havt. Og med disse flette Soldater vilde man møde Europas meest seirvante Krigere. Da de bleve mønstrede, viste det sig, hvad man havde at vente af dem. Til de Omstaaendes store Latter faldt flere Ryttere af Hesten. Flere Svenskere, der overværede Mønstringen af et Compagni Soldater, sagde haanende: „Der er mere Kvalm med denne Haandsfuld Krigsmand, end naar vi mønstre 20 Regimenter. Man kunde gjerne faae ondt i Maven ved at see paa al den Uorden. Gud skulde straffe os haardt, hvis vi skulde frygte saadanne Fjender.“

Man kunde vente sig noget af en saadan Armeel!

Paa Skramt førtes der diplomatisk Forhandling imellem Rigerne. Danmarks Paastande vare overdrevne. Allerede forinden det havde udfærdiget nogen Krigserklæring, anholdt det tre svenske Skibe ladede med Salt.

Den 1ste Juni, nogle Uger førend Hæren brød op, forkyndte en dansk Herold i Ordensdragt med Scepteret i sin Haand, med en Trompeter blæsende foran sig, Sverrig Krig ved at overbringe Feidebrevet paa den anden Side den danske Grændse til Grev Peer Brahe, der netop mønstrede nogle svenske Tropper. Grundene til Krigen angaves at være, fordi Svenskerne havde taget Bremen og

Verden, tværtimod Brømsbrofreden beholdt Sognene Særna og Idren, og i Sundet „forsnildet og fra- vendt Kronen Told.“ Et vidtløftigere Skrift om Marsjagerne til Krigen gav Svenskerne Anledning til Latter, thi Bogtrykkerens Navn, Caspar Doll (Gal) oversatte de ved Galningen, og meente, at den danske Galnings Vystighed vilde nok blive stækket til sin Tid.

Generalstaterne lovede nu Danmark en Hjælp af 6000 Mand, med Polen sluttedes et Forbund, og hvad der skulde være det Bigtigste; Brandenburgs Churfyrste paatog sig at hindre, hvad han vistnok ellers gjerne saae, Svenskerne fra at forlade Polen.

Det er høist rimeligt, at det var saavel Polen, som Brandenburg, Holland og Østerrig om at gjøre, at saae Svenskerne ud af Polen; og til at rage Kastanierne af Ilden, skulde nu Danmark bruges, men det brændte Kloerne.

Carl Gustav var som fortalt ved sin Minister-Resident i Kjøbenhavn, den snilde Dürell, der kjendte Danmarks usle Forsfatning langt bedre end de Danske selv, underrettet om den danske Konges Forehavende. Krigen med Danmark kom ham derfor ikke uventet, meget mere heelt beleiligt; thi nu kunde han under et æresfuldt Paaskud forlade Polen, hvor hans Sager stode saa slette, som de kunde, og hvilket Land han dog muligen maatte have forladt,

som en næsten besejret Fjende. Hans Tropper vare imidlertid smeltede sammen til Intet, deres Klæder vare pjaltede, og uagtet det vare modige, forvorne Krigere var det nødvendigt, at Hæren maatte forges. Men i Sverrig herskede Misfornøielse med de bestandige Soldaterudskrivninger; dog lovedes, skjøndt med Knurren, at hver 10de vaabensfor Mand skulde stilles som Soldat.

Danmarks trældste Fjende, Hertug Frederik af Gottorp, lovede ham hemmeligt, naar han kom til hans Stater, en Hjælp af 6000 Mand. Norge søgte man fra svensk Side at ophidse imod Danmark. „Ikke med Sværdet,“ hed det i et Skrift, „men ved List havde Danmark lagt Norge i skjændig Trældom; som Ægyptens Græshopper havde Danskerne oversvømmet det, Intet var stadigere end Solen i sin Bane og Danmark i sin Troløshed. Nu havde Kong Frederik endog indgaaet Forbund med de barbariske, tyranniske, blodgjerrige Moskoviter og papistiske Fyrster, saa det rene Evangelium var i Fare. Som et mandigt Folk burde derfor Normændene underkaste sig Moie og Strid, ja selv Døden; thi nu var Tiden der, da de, anraabende den svenske Konges Hjælp, kunde udrydde det danske Ufrugt.“ Men de Norske nærede ikke skandinaviske Sympathier, de foragtede den svenske Proclamation; men til Krig med Sverrig

vare de heller ikke tilbøielige og mange Udskrevne rømmede fra deres Faner.

Det var uheldigt at Rigsmarsken Anders Bille var en uduelig Anfører, skjøndt en fjæk Mand, og at han ikke vilde høre Raad af mere indsigtsfulde Mænd end han. „Bind Hesten ved Naboens Gjerde!“ sagde hans Secretair til ham, hvormed han meente, at han skulde angribe Tjenden i hans eget Land. Til det samme raadede Dve Juul ham, og sagde at han skulde sætte sig fast i Pommern. Men Kongen havde Kjærlighed til sine gamle Lande Bremen og Berden, og derfor fulgtes ikke det kloge Raad. Under Rigsmarsken, der havde tiltvunget sig Anførselen, rykkede Landhæren frem mod Syden. Den besatte undervejs Stapelholms Fæstning og Hertug Frederiks Lande, endskjøndt han fordrede Neutralitet.

Anders Bille lagde derpaa sin Hær i Leir i Barchteheide, thi han var af den Mening, at Sverrig ikke vilde forlade Polen og bryde sin Alliance med Fyrst Ragoczi. „Hvad agter Svensken Alliancer,“ sagde Secretairen, „hvo der hos Svensken søger Tro og Oprigtighed, hos Staden Hamborg Retfærdighed og i Bordellet Tugt og Erbarhed; han kan lede længe derefter.“

Af Frygt for det tydske Rige turde Bille ikke falde ind i Pommern.

„Hvis I gjør det,“ sagde Secretairen, „saa vil ingen Hane gale, ingen Hund gjøe deraf. — Det er Høsttid og de Danske kan i al No afmeie Marferne i Pommern.“

Men Bille var dov for gode Raad.

IV.

Krigens Udbrud.

I Midten af Juni gif Rigmarsken over Elben med 9000 Mand ind i Hertugdømmet Bremen ved Weseren. Den 3die Juli indtog han Skanserne ved Belem og Gestendorf, siden Bremerlohe; den 9de Juli det faste Slot og Residentsen Bremerwöhrde, og de nærmest følgende Dage næsten alle faste Stæder i det bremiske Landsskab. De Danske bleve modtagne med aabne Arme af Borgere og Bønder, thi de bare Kjærlighed til deres gamle Herre, og der lovedes dem ogsaa 9 Aars Skattefrihed.

Der var bleven bragt Kong Frederik det falske Rygte, at den svenske Konge vilde seile hjem fra Danzig. Det vilde være en ypperlig Fangst, hvis man kunde bemægtige sig ham, og Kong Frederik lagde sig derfor med endeel Skibe paa Bagt ved den indre Østersøes Kyster. Men medens han laae

her og lurede paa sin Fjende, var denne i fuld Marsch imod hans Lande. Kong Frederiks Bestyrtelse, da man bragte ham denne uventede Efterretning, var stor.

Saa snart Underretningen om de Danstes Indfald var kommen til Carl Gustavs Kundskab, forlod han nemlig Polen, hvor han netop var i Begreb med at beleire Fæstningen Brecz. I Silmarscher rykkede han ind i Pommern, hvor man med Forbauselse saae Levningerne af den svensk-polste Hær, 6 til 8000 Mand, meest Hestfolk, Mand af et vildt, barsk Udseende, isorte Pjalter istedet for Klæder, men ypperlige Soldater. Ved Forstærkninger, som Grev Wrangel og Corfis Ulfeldt tilførte ham, voksede Hæren til omtrent 12000 Mand, hvoraf største Dele vare Hestfolk.

Allerede den 23de Juli stode Svenskerne i Holsteen, hvor de altid Danmark fjendste Hansestæder Hamborg og Lybek med Glæde forsynede dem med Alt, hvad de manglede. I Gottorp traf Carl Gustav sammen med sin Svigerfader, Hertug Frederik af Gottorp, og Denne tilbød ham at mægle Fred, men Kongen vilde intet høre derom. Han nærede de største Forhaabninger; thi Frankrig havde lovet ham en aarlig Understøttelse af 200,000 Daler. Hans Overmod gif nu ogsaa saa vidt, at han gjorde Englands Regent, Oliver Cromwel, det Forslag, at dele Danmark, naar han vilde slutte et

Forbund med ham. Dette var en Sønderlemmelse af Danmark som i gamle Dage, men England var for flog til at gaae ind paa saadanne Forflag.

Carl Gustav sendte nu sin Feltmarskal Wrangel til det Bremiske, hvilket Landskab blev i 14 Dage indtaget af 1800 Svenskere. 2500 danske Tropper bleve tagne til Fange og senere indstufne blandt de svenske Soldater. Det gif den svenske Konge som Cæsar, „der kom, saae og seirede.“ Skrækken for ham og hans Krigere var saa stor, at alle Tropper flygtede, og Wille med sine Levinger af den danske Hær smurte Hæserne ind til Holsteen og kastede sig ind i Ijehoe. Men det var som om de Danske vare blevne til Hærer, thi ogsaa her holdt de sig kun et Dieblif. Carl Gustav beskød Staden, der afbrændte, sat i Brand af svenske Kugler. Skaden ansloges til 8 Tønder Guld. Wille havde imidlertid udfibet sig ved Glückstadt og seilede, efter igjen at have mistet 3000 Mand, som atter bleve indlemmede i den svenske Hær, med Resten til Jydland. Ved Enden af Augustmaaned var der af den hele danske Armee kun 5000 Mand tilbage.

Frygtelige Rygter gif foran de seirende Svenske; man paastod at Tyrker og Tartarer tjente i deres Hær, og intetsteds vovede Noget at modsætte sig deres Indmarsch i Danmarks Provindser. Ditmarskerne og Friserne vare de eneste, som dækkede

af deres Moradser og Skove, vovede at gjøre Modstand. De bencævntes Snavhaner.

Nu begyndte da Svenskerkongens Geheimeraad, Grev Corfih Wsfeldt, at see sine Hævnplaner udvifles. Han vilde forberede sin nye Herre en god Modtagelse og aabne ham Veien til Danmark. Den 12te August skrev han til Landsdommerne og Landcommisfatrerne i Jydland:

„Landets totale Ruin og Undergang er forhaanden, men Naadens Dør staaer aaben. Min Herre og Konge (Carl Gustav) af egen medfødt, høie Clements stoler paa, at Standerne ikke ville consentere eller participere i hvad Eders Konge af particulair Interesse, Had, Avind og Malice ved Praktiker har bragt paa Bane. Han vil have Eder tilbuddt sin Naade og Faveur, og vil endnu antage Eder under sin naadige Protection, vil beskytte Eder mod alt Overfald og Gewalt, at I kan leve udi god Sifferhed og nyde Landsens Grode. Sender derfor strax Eders Fuldmægtige til Hans Kongelige Majestæt, at tractere med ham om samme Sags Leilighed! Skulde I nu foragte dette Tilbud, maae I selv takke Eder for Ulykke og Skade, og Eders Ruin staaer for Døren. Luffer Eders Dine dog engang op og lader Eder ikke længere fixere af nogle Faa, som intet Andet have eftersøgt, end at spænde Eder Lænken eller Kjæden om Fodderne, hjælpe til at betage Eder Eders Friheder og paa Sidstningen

reducere Eder lige med Skattebønder. Gud give, at I vælge det, som kommer Eder til Bedste!"

Saaledes yttrede en dansk Mand sig til hans Landemænd; men den jydsk Adelsmodtog og læste dette Brev med den Foragt, som det fortjente. Selv Ulfeldts egen Slægt vendte sig med Afsky fra Landsforræderen.

Harde Carl Gustav gjort Regning paa, at finde et Parti, der heller ønskede ham end Frederik den Tredie til Konge, saa viste det sig ved denne Leilighed, at han havde taget feil, thi ingen kom Seirherren imøde, da han den 25de August stod ved Lille Belt for Frederiksodde (Fredericia). Staden, der var bestemt til en Centralfastning, var endnu ikke færdig; den var ikke omgiven af Vandgrave og var aaben mod Søiden. Garnisonen bestod af 6000 Mand, under Commando af Anders Bille. Men Carl Gustav vilde ikke selv beleire den; han aabnede blot Ilden imod den, og gif til Thydskland, overladende Beleiringen, der kunde blive langvarig, til Wrangel. Al Tilførsel fra Jydland blev imidlertid Fæstningen afflaaret, men Forbindelsen med Fyen kunde man ikke forhindre.

En svensk Flaade, der var i Søen, skulde nu hjælpe til at erobre Fæstningen og bringe Svenskerne over til Fyen. Men den danske Flaade hindrede dette. Under Admiral Bjelke, 32 Skibe stor, havde den blokeret Gothenborg og brandstattet

Pommerns Kyster. Imellem Bornholm og Pommern stødte den paa Sverrigs betydelig større Somagt under Klaus Bjelkenstjerna. Man kæmpede i 2 Dage uden Resultat, dog maae de Danske have slaaes djarvere med deres mindre Flaade end de Svenske, thi disse kunde formedelst den Skade, der var tilsoiet deres Skibe, ikke gaae til Lille Belt, saa at Sjendens Hensigter i den Henseende bleve uopnaaede.

Nu oversvømmede de Svenske Norrejylland; men de kjække Vendelboere vilde, dækkede af Liimfjorden og deres Moradsjer, ikke uden Modstand underkaste sig det svenske Lag. Vendelboerne vare de eneste, der viste Danskens gamle Mod og Mandighed, og kæmpede heller ikke uden Held. Men Svenskernes Antal og Krigerdygtighed var større end deres, de danske Skandsjer ved Sundby og Hals blevne tagne med Storm, flere hundrede Bønder bleve nedhuggede, mange fangne. Svenskerne løslode imidlertid snart Fangerne, hvem de ikke mere frygtede, og raadede dem til før at gribe til Plougen end Sværdet.

Endnu i October havde Beleiringshæren for Frederiksodde ingen Fremgang gjort, skjøndt den var bleven forstærket til 4000 Mand. Beleirerne vare kjede af at ligge for Fæstningen, de prøvede nu List. Det var mørkt Esteraarsveir, og Oberstlieutenant Zanitz og Generalquartiermesterlieutenant

Dahlberg krobe paa Knæerne, for ikke at sees, ned i Fæstningens Grave og opad Bolden; Lykken var med dem, Ingen bemærkede dem, og de fik al den Oplysning om Fæstningens Tilstand, som de ønskede.

Det var den 24de October i Morgengryet, at der gaves Signal til Storm, ved at antænde et Huus i det svenske Hovedquarteer. En Halmvift i Hatten tjente Svenskerne til at kjende hverandre; Feltraabet var: „Hjælp Jesu!“

Fire Colonner stormede frem mod Fæstningen. Paa den mod Havet vendte Side havde de Danske nedrammet 3 Rækker Pæle, og, under Johan Georg, Prinds af Anhalt, angrebe to Afdelinger svensk Rytteri dette Punkt. De omrede de to Rækker Pæle, men ved den tredie, der gik ud i dybere Vand, sprang endeel af Svenskerne af deres Heste og nedhuggede den med Dyr. Uden at møde nogen synderlig Modstand trængte de ind i Staden, og først her paa den danske Kirkegaard mødte dem en Trup jydsk Dragoner, der kæmpede indtil deres Liig bedækkede Kamppladsen. Imidlertid vare svenske Colonner stormede frem fra 3 andre Sider med Stiger og Petarder, og Solen saae ved sin Dypgang de Svenske allevegne paa Bolden, hvorfra de styrtede ind i Byen. Det lykkedes en Deel Danske at flye og skjule sig i de nærliggende Skove, men 2000 Mand faldt under Svenskernes Sværde. 3000

Mand under Anders Bille satte sig derimod fast i den yderste Skandse ved Bersodde.

Bille afviste Opfordringen til at overgive sig; men den svenske Generalquarttermester Dahlberg havde mere Lykke, thi da han tiltalte de Danske, at de skulde overgive sig, strakte de Gevær. Rigsmarsken Anders Bille var vel en tapper, brav Mand, men Ulykken stormede paa eengang ind paa ham: han var saaret, Modvind hindrede ham fra at indfibe sig til Fyen, og man havde berettet ham, at hans Kone var druknet paa Lille Belt, da hun vilde lade sig sætte over til Fyen. Den gamle Mand tabte nu sin Fatning og overgav sig, men døde nogle Dage efter af sit Saar og Græmmelse, befyldt for Forræderi. Paa hans Dødsleie besøgte Grev Wrangel og Corfiz Ulfeldt ham, men den sidste fjernede sig snart, da den rettsindige Bille viste tydelig Foragt imod ham.

De Svenske gjorde et stort Bytte: 73 Kanoner, 33 Faner, 3000 Fanger, store Forraad af Levnetsmidler og Krigsfornødenheder; af Fangerne bleve mange stukne ind imellem de svenske Soldater.

Nu var hele Jydland i Svenskernes Magt og de beredte sig ogsaa til at tage Borgeleie her, som om de havde været i deres eget Hjem. Da de vare i Besiddelse af det halve danske Rige, meente de, at den anden Halvdeel vilde følge snart efter; men de toge feil!

Midt i deres Seirvindinger traf der Uveirskyer op fra Syd. Under Woivoden Stefan Czarnesky nærmede 12000 Ryttere sig Danmark. Rigtignok gik han tilbage med sine Tropper, da han hørte at Frederiksdodde var faldet, men nu lagdes der en Plan, at Polakkerne tilligemed de Keiserlige, Danmarks Allierede, skulde tage Pommern og fra Nordtyskland indespærre Svenskerne i Jydland som i en Sæk, hvis Abning man har tilluffet. Paa samme Tid truede Brandenburg og Holland, England stod ikke Sverrig bi, og i dette Land begyndte man at knurre over de utaaelige Udskrivninger og Skatter.

En anden Mand end Carl Gustav vilde alle disse Omstændigheder maaskee have indjaget Skræk, men dette var ikke Tilfælde med Helten; tvertimod sporedes han derved end mere, til at sætte sit Forsæt, at underkue Danmark, igjennem. Han holdt et Krigsraad i Kiel, hans fjætte Feltherrer frygtede ingen Fjender, og en Plan af General Torstenson til at angribe Derne blev bifaldet og antaget.

Nu forberedtes Alt til en aldrig hørt Begivenhed: Volgerne skulde bære store Hære; et til Kamp uvant Folk skulde beseire Verdens tappreste Krigere.

Paa alle Veie fra Pommern, Bremen, Holsteen og Jydland saaes nu svenske Krigstropper at ile alle til eet Maal, nemlig til det nordlige Slesvig

ved Heils, ved Foden af Skamlingsbanken. Gustav havde været bekymret over, hvorledes han skulde faae sine Tropper over til Fyen, men Naturen syntes at ville staae ham bi i hans Planers Udførelse. I December Maaned begyndte en usædvanlig Kulde med Østenvind at tillægge Belterne med Is, der hver Dag blev tykkere og tykkere. I Slutningen af Januar var Lille Belt aldeles tillagt. Naturen havde nu bygget den svenske Konge en Bro til at betræde Fyen og den vilde han benytte. Han lod imidlertid som han agtede at vende tilbage til Holsteen for at beleire de faste Stæder, som endnu ikke vare indtagne. Men i Løn gjorde han alle Anstalter til Udførelsen af sin kjætte Plan. Den franske Minister Terlon, der var fulgt med ham fra Polen, saavelsom flere af de høie Officerer, han havde indviet i sin Plan, raadede ham derfra, som et altfor forvovent Foretagende, og forestillede ham alle de Fæder og Besværligheder, der vilde være forbundne med at iværksætte dette. Men Indvendinger og Vanskeligheder bestyrke netop kraftfulde og ærgjerrige Mennesker i deres Forsæt; jo større man forestiller dem Fæden, jo mindre kunne de roffes i deres Forehavendes Udførelse. Carl Gustav yttrede endog, at Forsynet selv havde lagt ham denne Isbro, for at han saameget hurtigere skulde naae sit Maal. Sverrig var ogsaa den krænkede Magt, og Carls Tale til sine Soldater

senere satte Mod i dem, saa at de ansaae sig for Guds Redskab til at hævne deres fornærmede Konge.

Lige fra Frederiksbodde og heel søndenpaa af den fiesvigske Kyst blev Isen nu undersøgt af den svenske Konge. Ved den fyenske Kyst var den ikke sikker, men derimod imellem Brandsø, en lille Holm i Beltet, og Slesvigs Strand. Den fjæske Wrangel vovede sig selv over Brandsø til henimod den fyenske Kyst; men her sov ikke de Danske. Bønder vare isærd med at gennemsaage Isen, og Cartover vendte deres Mundinger imod den dristige Svensker og hilste ham med Kardætsker.

Kulden vedblev imidlertid at voge daglig, hist og her skruede Isen sig op i store Banker, og paa de svage Steder, hvor den var tynd, lagde man Halm og Brædder, som overgodes med Vand, hvorved det frøs sammen med den og styrkede den. Paa Brandsø blev nu Samlingspladsen for Rytteriet og Artilleriet under Rigsadmiral Wrangel og Grev Klaus Thott; Stenderup i Slesvig derimod for Fodfolket under General, Grev Jacob Kasimir de la Gardie.

Den 30de Januar brød frem, og neppe gryede det ad Morgenen, før Carl Gustav begyndte sit berømte Tog, der saavel med Hensyn til Farligheden som til Anførernes Mod vistnok kan sammenlignes med Hannibals og Napoleons Marscher over Al-

perne. Kongen førte i een Slæde med den franske Gesandt til Brandsø og besteg derpaa sin Hest. Hvor kun nogle enkelte Bogne havde vovet sig, skulde nu Cavalleriet og Artilleriet gaae over. Rytterne nødtes til at stige af deres Heste hvor Isen var svagest og lede dem frem ved Tømmen; i nogen Afstand fra hinanden førte Kanonerne, for at formindste Tyngden paa Isen. 2 Escadroner sank imidlertid igjennem, hvilken var den eneste Ulykke, foruden at Kongen og den franske Minister mistede deres Karosser, der sank. Da Cavalleriet nærmede sig Thyens Strandbred sprang Rytterne igjen op paa deres Heste og rede nu i sluttede Geledder ind paa de Danske, som stode opstillede, 24 Escadroner og 700 Mand Fodfolk stærke, i den dybe Snee paa Skovpynten af Jvernæs, beskjærmet af Hækker. Paa Isen modtoges de af de der posterede bevæbnede Bønder og noget Artilleri. Men det syntes som om alt skulde være uheldigt for de Danske. Den Overstcommanderende paa Thyen, Ulrik Christian Gyldenløve, en kjæk og erfaren Krigsmand, skulde netop være haardt angreben af en Sygdom; han lod sig imidlertid hjælpe op paa sin Hest, for selv at være tilstede under den forestaaende Kamp, men det var ham ikke muligt, at holde det ud, og han maatte føres tilbage til Odense. Saaledes havde de Danske ingen Hovedansfører, og var nu overladt til de underordnede Officerers Conduite.

Grev Wrangel trængte nu med den svenske høire Floi heftigt ind paa de Danske, og paa samme Tid anførte Kongen selv den venstre til Angreb. Carl Gustav udsatte sig modigt for Faren, Kuglerne sufede omkring ham, og en slog endog ned lige foran ham, kastede en Mængde Snee over ham, og beskadede hans venstre Dre, skjøndt ubetydeligt. Angrebet vedblev imidlertid og Carl Gustav faldt de Danske i Ryggen. Oberst Jens v. Hadersleben, der saae sig omgaaet, tog Anledning heraf til at overgive sig og sine 20 Escadroner til General Wrangel, under hvem han havde tjent i Tydskland, hvorfor man ogsaa kaldte ham for en Forræder.

Kun faa Dage behøvedes for at indtage hele Fyen, thi Skrækken løb foran de frygtelige Tropper, der bleve sendte hen overalt, hvor der fandtes danske Krigere. Fra Jydland var der bragt mange Kostbarheder og Rigdomme til Fyen, hvor man troede de vare i Sikkerhed, men nu faldt Alt i Fjendens Hænder.

Generalmajor Henderson, en Skotte, commanderede paa Hindsgavls Slot ved Middelfart. Den fjælle Oberst Ascheberg fik Ordre at beleire det. Da Kulden var streng, vare de svenske Ryttere paa Forposten stegne af deres Heste, for at varme deres forfrosne Lemmer ved at gaae frem og tilbage. I det samme reve flere Heste sig løse og løb opjadede ind paa Slottet. Generalmajoren, der var en

galant Mand endog mod sin Fjende, lod Hestene af en Underofficeer og 6 Mand føre tilbage til Svenskerne. Disse viste sig ligesaa galante, og beværtede de Udsendte rigeligt, og disse, der ikke kunde glemme den gode Beværtning de havde nydt, opeggede da de kom tilbage Besætningen til Oprør. Den overgav Slottet, Generalmajoren tog Flugten, men blev snart tagen til Fange af de Svenske.

Hvo der kunde flygte, flygtede nu fra Fyen til Sjælland, dog kun 300 Soldater undkom. Den frugtbare D, der ligner en Have, afgav et behageligt Qvarter for de svenske Krigsmænd. Men Krigstugten og Guds frygten fra Gustav Adolfs Tider var uddød i den svenske Hær; man troede at see Tillys og Wallensteins vilde Skarer for sig. Disse havde neppe huseret værre end Svenskerne. De trængte saaledes ind i Kirken i Assens og overfaldt Præsten Monrad lige som han stod for Alteret og uddeelte Herrens Nadver. Han vægrede sig forat udlevere Solvalken og blev haardt saaret. I Sandager, hvor Præsten nylig var død, udplyndrede man Huset, og lode Enken med 5 faderløse Børn forblive nøgne tilbage.

Den sidste Dag i Januar 1658 overgav Fæstningen Nyborg sig, og det syntes nu som om alt Mandemodet i Danmark var udslukket. Men Capitain Bredal, en ægte Søhelt, viste at der endnu fandtes Mænd, som satte Fædrelandskjærligheden

over Alt. Han laa nemlig med fire indefrosne Krigsskibe i Nyborgsfjord, og de Svenske ansaae dem allerede for et godt Bytte. Men dengang toge de feil. Forgjæves bestod de fra den 2den til den 5te Februar Bredals Skibe fra Nyborgs Volde, forgjæves byggede de af Bæleværk og Jisstykker Løbegrave ud til dem; han bød dem Trods, overøste sine Skibe med Vand, saa at de ikke kunde bestiges, huggede sig en Bei igjennem Isen, varpede sig ud af Studvidde, og seilede sin Bei til Kjøbenhavn saasnart Søen brød op.

Den 31te Januar holdt Carl Gustav et pragtfuldt Indtog i Odense med en stor Deel af sin Armee. Han tog ind i Borgemesterens Huus, hvor 5 danske Rigsraader, nemlig Gunde Rosenfrands, Jørgen Brahe, Henrich Ranzau, Iver Wind og Otto Krag krummede Ryg for deres Fædrelands Fjende. De vare tillige med den syge General-lieutenant Gyldenløve blevne gjorte til Fanger. Ved Middagsbordet talte den svenske Konge med Rosenfrands, en Politiker, der havde skrevet flere Skrifter imod Everrig. Da Kongen saa at Rosenfrands var uden Børge, sagde han haanligt til ham: „Tag Du kun Din Kaarde, Du skal ikke skade mig med den.“

Holland havde allerede fra Krigens Begyndelse søgt at mægle imellem de tvende nordiske Magter, skjøndt forgjæves. Nu kom en Coureer fra den en-

gelske Gesandt Meadowe, for at begjære Fred og Baabenstilstand. Gustav var villig til at tilstaae det første, men paa en Baabenstilstand vilde han ikke indgaae, da han higede altfor meget efter at gjæste Sjælland. Hvor glad blev han derfor ikke, da udsendte Speidere underrettede ham om, at man uden Vanskelighed kunde gaae over det med Jis belagte Store Belt fra Nyborg til Korsøer.

Nu holdtes der et Krigsraad, hvori Kongen og Corfitz Ulfeldt, der allerede saae sine Havnplaner realiserede, paastode, at man skulde vove Dvergangen til Sjælland, men de øvrige tilstedeværende høie Officerer stemmede derimod.

„Frosten er ophørt,“ sagde de, „et mildere Veir er indtraadt; bryder Jsen op, ville Hæren, Kongen og Fædrelandet være fortabte. Det vilde være en mageløs Dumdriftighed at vove saa meget. Man kunde jo paa en lettere Maade gaae over med Fartøier, som man nu samlede i alle Fyens Havne.“

I dette Krigsraad tog ikke Generalquartiermester Erik Dahlberg Deel. Ifølge sin Function var han med 80 Ryttere gaaet over Den Taasinge til Langeland, hvorfra han havde den Driftighed at ride over Jsen med 40 Mand til Grimstad i Lolland. Han gjorde her nogle Fanger og skyndte sig tilbage til Fyen. Kongen sad ved Aftensmaaltidet

i Dalums Kloster ved Odense, da Generalquarteer-
mesteren lod sig melde.

„Med Guds Hjælp,“ sagde han, „er jeg vis paa,
at føre Eders Majestæt og Hæren uskadt til Holland.“

Det var et Glædesbudskab for Kongen. „Nu
Broder Frederik,“ raabte han og slog Hænderne
sammen, „nu skal vi snart tales ved paa godt
Svensk.“

Han indbød derpaa Dahlberg til at spise med og
befalede, at der strax skulde spændes for.

Begge ankom Klokken 2 om Natten til Nyborg,
hvor man vækkede Grev Wrangel og Corfis Ulfeldt,
og kaldte dem til Krigsraad. Grev Wrangel og
besynderlig nok Grev Ulfeldt var nu mod Overgangen.
„Det var ikke muligt,“ sagde de, „at det kunde for-
holde sig som Dahlberg sagde.“

Uden at noget var afgjort, gik Kongen ind i
sit Bærelse og lagde sig til Sengs. Men begge
Grever tiltalte Dahlberg haardt. „Ved Eders Re-
lationer vil J bevrøge hans Majestæt til at fatte
farlige og sælsomme Resolutioner,“ sagde de; og
Dahlberg forlod dem i ilde Stemning. Neppe
var han imidlertid kommen paa sit Kammer, førend
Kongen lod ham kalde til sig.

Dahlberg traf ham i Sengen.

„Dahlberg,“ sagde Carl Gustav, „kan Du
paa Din Samvittighed sige mig, om Du troer, at
Hæren kan komme til Holland; tael oprigtig og

frygt ikke Rigsadmiralen eller Ulfeldt, thi jeg retter mig ikke efter dem, men følger min egen Villie."

"Eders Majestæt," svarede Dahlberg, "jeg vil, med den Almægtiges Hjælp, uden Fare føre Hæren til Lolland, om saa Eders Majestæt havde 3 Gange 100,000 Mand hos sig; derpaa vil jeg vove mit Liv, skjøndt det er for ringe dermed at betale, hvis nogen Ulykke skete."

"Det er godt," sagde Kongen, "Du skal da gjøre det. Jeg vil i Guds Navn gaae over, lad saa Wrangel og Ulfeldt sige hvad de vil; denne Erobring er altfor kostelig til at lade sig saaledes slippe ud af Hænderne."

Strax fik alle Regimentter Ordre at møde næste Dag i Svendborg. Men Grev Wrangel var forbitret, fordi Dahlberg satte sin Mening igjennem. "Skam skal I faae," sagde han, "at Hans Majestæt resikerer sin Krone og sit Scepter."

"Nei," svarede Denne, "det jeg har lovet, skal jeg, næst Guds Hjælp, holde."

Den 5te Februar, Kloffen 4 om Eftermiddagen, ankom Kongen til Svendborg, da han selv med Rytterne først vilde gaae over Isen, hvorefter Grev Wrangel skulde følge med Fodfolket. Om Natten den 6te Februar satte Rytteriet sig i Marsch over Laasinge til Langeland. Det var mørk Nat; Sneen, som laa ovenpaa Isen, blev til Sneevand, og da Morgenen frembrød saae man aabent Vand hvor

Armeen havde marscheret. Fodfolket, der fulgte efter Cavalleriet, gik i en halv Alen høit Sneevand, i bestandig Frygt for, at Isen skulde bryde under deres Fødder; ogsaa drufnede Flere.

Kongen kjorte atter med den franske Gesandt Terlon i en Slæde over til Langeland. Gesandten forsikkrede, at Vandet stod 2 Fod over Isen. „Det vilde være underligt, hvis Kongen af Frankrig erfarede at hans Gesandt var drufnet,“ sagde Kongen. — „Det vilde være endnu forunderligere, hvis man erfarede, at Sverrigs Konge var drufnet!“ svarede Terlon.

Da det var blevet Dag saa Hæren Langeland, hvor den udhvilede sig og spiste Frokost. Spise- og Drikkevarerne vare saa frosne, at de maatte hugges i Stykker.

Kongen havde blot Kjøbenhavns Erobring i Tankerne. „Nu skal Du opfylde Dit Lovte,“ sagde han til Dahlberg, „og vise os Beien.“

Fra en Høi paa Langeland saa nu Kongen og hans Generaler Hæren marschere henover de udstrakte Ismarker og fulgte derpaa efter den.

Klokken 3 om Eftermiddagen havde Rytteriet lykkeligt naaet Volland.

Grev Wrangel blev baade misundelig og ærgerlig da han hørte at Hæren var kommen lykkelig over. Han fulgte med Fodfolket og Artilleriet,

men var fra denne Dag Dahlbergs Uven. Svenskerne vare muntre da de vare komne over det iislagte Hav. „Gud,“ sagde de, „var dengang svensk Brobygger over de store Have.“

Saaledes var Dahlbergs Opgave dristigt løst.

V.

Svenskerne i Sjælland.

Ankomsten paa Lolland var det nu Carl Gustavs første Bestilling at paastynde Marschen til Sjælland, det forjættede Land. Hæren skulde ikke lade sig standse noget Steds, derfor marscherede man i en Fjerdingveis Afstand fra Nakskov, Dens Hovedstad, og lod, dog uden at nære mindste Haab om Stadens Overgivelse, ved en Trompeter gjøre den den Opfordring, at overgive sig.

I Fæstningen laae 1600 Mand foruden Borgerskabet, og i dens Nærhed stode 400 Mand. Desuagtet, uden at en eneste Kanon havde bestudt den, overgav Besætningen sig strax, muligens paa-virket af Corfis Ulfeldt, der havde forestillet den: „At nu var det heelt og holdent forbi med Kong Frederik.“

Carl Gustav forbausedes over de dumme og feige Borgere, som dog siden afvadskede den

Skamplet, de paadroge sig ved den feige Overgivelse.

For at Hæren kunde samle Kræfter efter de udstaaede Strabadser holdt de Svenske nogle Fastdage. Staden Nykjøbing formaaede ikke at udrede en den paalagt Brandskat, og det var afgjort, at den skulde antændes i alle Hjørner. Præsten, Jes Jessen, en ærverdigg Mand, reddede Byen. Han stod paa Prædikestolen i Nykjøbings Kirke da han saae flere fornemme Svenskere træde ind. Ved Synet af dem slydtes hans Bryst med Begeistring. Han talte med Ord, der kom fra Hjertet og gif til Hjertet om den Grusomhed, at en Broder vilde forfølge den Anden. Det var Kongen selv, som var indtraadt i Kirken, og han lod sig nu melde til Middag hos Provsten.

„Jeg maa frabede mig den Ære,“ svarede Herr Jessen, „thi jeg kan Intet byde uden Orter og Glæst, alt Andet have de Svenske annammet.“

Kongen kom dog, og da Provsten tiltalte ham paa det Indstændigste, lovede han at skaane Staden.

Nu stod da den svenske Konge ved Sundet, der skiller Falster fra Sjælland, og Baldemarernes gamle Stad, Bordingborg, laa for ham. Nu skulde han naae sine Onskers Maal, dette herlige Sjælland skulde han betræde. Med et af Glæde bankende Hjerter besteg han den sjællandske Kyst den 12te

Februar. Man kunde ikke sige, at ikke en Hund gjøede af ham, thi dette var maastee Tilfældet, men vist var det, at ikke et Menneffe gjorde Modstand. Man fandt det rigtigst ikke at møde Fjenden; thi skjøndt hans Ankomst var heel uventet, burde man dog ikke have været uforberedt paa Modstand. Den brave Rustmester Jacob Normand, en bereist, fjæk Mand, raadede Rigets Admiral at gaae Fjenden imøde, hvor han vilde gjøre Landgang, men han fik til Svar: „Vi ville fortove Fjenden i Kjøbenhavn.“ Hvo finder ikke en Lighed med Situationen i Maret 1807. Da hindrede man heller ikke Fjendens Landgang, hvilket kunde forsvares ved Engländernes Krigsflaade, der kunde beskytte deres Troppers Landgang, men en god Modstand vilde muligendengang have tvunget Sverrigs Konge til, at begive sig tilbage ad den Vej, han var kommen.

Vel havde Frederik den Tredie søgt at gjøre Anstalter til at modtage Fjenden, men baade hos Adelen og Almuen fandt han Tværhed og Ulydighed. Det hjalp kun lidet, at han bad de sjællandske Adelsmænd, at lade deres Privilegier ligge lidt, nu da Fædrelandet var i Fare, og lade deres Bønder gjøre Krigstjeneste. Han anordnede, at der paa hver af de farligste Steder skulde henlægges 400 Ryttere til Landets Forsvar, han opmuntrede Almuen til Strandvagt og til Skandsegravning, men denne vægrede sig ofte derved. Uagtet flere

Ordrer havde befalet, at Røstjenerne, Præste- og Degne-Rytterne og Kay Lyffes Regiment skulde samle sig, var der dog efter 14 Dages Forløb kun samlet eet Compagni af Regimentet. En anden Ordre befaledede til Foraaret, naar man kunde stifte i Jorden, at opkaste Skandjer ved Kysten. Men uagtet alle disse Ordre saaes der, som vi have fortalt, intet til nogen Slags Modværge eller Modstand. Uorden og Forvirring herskede derimod overalt; stærke svenske Partier streifede uhindret næsten lige op til Roeskilde; ridende, gaaende og fjørende Flygtninger saaes, men intetsteds en Soldat.

Uden at ane Svenskerne's Landgang havde de til Fredscommissairer udnævnte 2de Mænd, Rigshofmesteren Joachim Gersdorf og Christian Scheel i Følge med den engelske Gesandt Philip Meadowe, forladt Kjøbenhavn, i den Tanke at træffe Carl Gustav paa Langeland eller Fyen. Men hvor bleve de forundrede, da de underveis hørte det Rygte at han allerede var paa Sjælland. Den 12te Februar havde de næsten naaet Bordingborg, da de mødte en Slæde, der var omgiven af 200 finste Ryttere. I den sad Carl Gustav, og under aaben Himmel paa Sneemarken gav han dem en kort Audience. Forstrækkede saae de danske Herrer den svenske Hær marschere mod Nord imod Hovedstaden. De maatte nu begynde Underhandlingerne i Bordingborg.

Hvor meget ogsaa Carl Gustav brandte af Begjerlighed efter at bemægtige sig Kjøbenhavn og med denne Stad hele Riget, saa var der dog vigtige Grunde, der afholdt ham fra at gaae til det Yderste. Paa denne Tid havde nemlig Østerrig, Polen og Brandenburg sluttet et nøiere Forbund mod Sverrig, med dem kunde der forene sig Flere, som ikke vilde have, at den bestaaende Rigevægt i Norden skulde ophæves. Naar han gav sig i Laug med saa Mange, og tilsidst maatte give sit Bytte fra sig igjen, da kunde det Sidste blive værre end det Første, nemlig at slutte en fordeelig Fred; ogsaa raadede Corfisß Ulfeldt og Terlon ham fra at bringe Kjøbenhavn til det Yderste. I en Skrivelse af den svenske Konge den 2den Marts, finder man en anden ogsaa antagelig Fredsgrund.

„Den sidste og hemmeligste Grund,“ skrev han, „er den, at dersom Sverrig skulde blive forenet med Danmark, var det muligt, at Kjøbenhavn, med Hensyn til Stadens Beliggenhed, Bekvemhed og Behagelighed blev den kongelige Residents med Tiden, og altsaa Sverrig, som havde erobret det, siden alene en Appendix til Danmark. Derimod vil Danmark nu med Tiden, af sig selv søge Sverrigs Protection om ikke aldeles combinere sig med Sverrig og Saadant skeer da uden videre Misundelse.“

Flere høie svenske Herrer vare af samme Me-

ning som Kongen. Havde Denne imidlertid vidst, at Byens Forsatning var saa ussel, som den var, vilde han vistnok have grebet Leiligheden til at erobre den som et let Bytte.

Imidlertid fandtes der ogsaa dem blandt de høie svenske Officerer, der stemte for at gribe Leiligheden til at bemægtige sig det danske Rige. Det var Generallieutenant Grev Klaus Thott, en raff, overmodig Herre, der nedstammede fra Kong Erik den Fjortende.

„Jeg anholder underdanigst,“ sagde han til Kongen, „om den Raade, at turde løbe Storm paa Kjøbenhavn; med mit Hoved indestaaer jeg for det Resultat, at Eders Majestæt med sine Svenske i Dagbrækningen, og mellem det fangte Kongehuus, kan dictere Freden sikker og hæderligt som salig Kong Gustav Adolph tænkte det.“

„Det lader plausibelt,“ svarede Kongen, „men jeg har Betænkelse ved at angribe Staden under nærværende Omstændigheder, og det Sikreste er det Bedste. Til Fredsforhandlingen vil jeg stikke Bjelke og Corfis Ulfeldt.“

„Jeg kan ikke troe,“ yttrede nu Grev Thott, „at det er Eders Majestæts Alvor, at bruge Ulfeldt til Fredsmægler; han er en Udlænding, sin Konges og sit Fædrelands Forræder, og kan kun bruges som Spion. Desuden kan jeg ikke troe,

at Eders Majestæt vil saaledes frænke Eders ulykkelige Nabofonge."

"J syntes mig at være noget sufficient, Grev Thott," sagde Kongen, "kanstee rinder det Jer i Sinde, at J er af Kong Eriks Blod, men," tilføiede han idet han reiste Hovedet stolt og satte Haanden i Siden, "husk paa, at jeg er Carl den Niendes Datter søn og Sverrigs Konge!"

Greven taug og bukkede.

Kongens Beslutning at Ulfeldt skulde være en af Fredsmæglerne var en uædel Handling mod den allerede noksom ydmygede Kong Frederik den Tredie. De Danske protesterede ogsaa paa det Heftigste derimod, men forgjæves; de maatte finde sig i at underhandle med Landsforræderen. Den franske Gesandt Terlon tilligemed den engelske Republik's Gesandt Meadows vare Fredsmæglere.

De danske Commissairer gjorde først Krav paa den svenske Konges Udelmodighed. "Han vilde oprette sig et evigt Taknemmeligheds Minde i de Danskes Hjerter," sagde de, "naar han vilde give alle sine Erobringer tilbage;" tillige bøde de en Sum Penge i Krigsomkostninger. Men Ulfeldt rystede paa Hovedet.

"Smaating!" sagde han, "kom med det, der bedre kan forslaae!"

Dg nu lovede de Afstaaelsen af Skaane, Halland og Blekinge.

„Nu siger I Noget!“ sagde Ulfeldt, „men der skal bedre til. Jeg fordrer endvidere Bornholm, Anholt, Røssø, Hveen, Saltholm, Ditmarsken, Pinneberg, Bahuus, Aggershuus, Trondhjems Lehn, den halve Sundtold, hele Harens og de 12 bedste Skibes Udlevering, 1 Million Rigsdaler og Godtgjørelse for Hertug Frederik og mig selv.“

„Det kan de Danske ikke præstere,“ svarede Rigsraaderne, „selv om man vilde flaae dem.“

Den engelske Minister fandt ogsaa Ulfeldts Forlangende urimeligt. „Det er altfor ubilligt,“ sagde han. Derefter reiste de Danske bort og udbade sig 3 Dages Baabensstilstand for at de kunne forelægge deres Konge de svenske Fordringer.

Men herpaa vilde den overmodige Carl Gustav ikke indgaae. „Vi smede medens Jernet er varmt,“ sagde han og gav Befaling til sin Armee, strax at bryde op og nærme sig Kjøbenhavn; paa samme Tid fik Grev Gustav Otto Stenbock den Ordre, at han skulde gaa med en samlet Styrke igjennem Skaane ned til Sunder, for at han kunde bruge disse Soldater ved Kjøbenhavns Beleiring, hvis Freden ikke kom istand. Ulfeldt var imidlertid taget ned til Ringsted, i hvis Kloster han med den svenske Konges Tilladelse bemægtigede sig og tildeels ødelagde sin Fjendes, Rigsraad Jørgen Seefelds rige Bibliothek.

Det var ikke med liden Forbittrelse og Harme at den danske Konge hørte de Svenskes skammelige Forordringer. Hovedstaden blev ved Efterretningen herom sat i den største Angst og Bestyrtelse. Imidlertid vare Meningerne deelte med Hensyn til, hvad man skulde beslutte sig til. Det modige Parti paastod, at man skulde gjøre et Udfald med 4000 Mand; mulig kunde man overrumple og adsprede de Svenske, der ingen Fare anede. Sagen bestod blot i, sagde det, at man vandt Tid til Søen blev aaben, thi da vilde Danmarks Allierede ile til Hjælp. „Det er bedre,“ tilføiede det, „at falde med Gre, end saaledes at sønderlemme Staten, og det er mindre Skam, hvis man efter at have gjort den yderste Modstand, maa lide endog et større Tab, end strax at underskrive en saa ydmygende og Danmark tilintetgjørende Fred.“

Men den upatriotiske Adels, og i Særdeleshed de i Kjøbenhavn værende Rigsraader vare af den modsatte Mening. „Man burde ikke sætte Alt paa Spil,“ sagde de. „At angribe de Svenske med en Haandsfuld Folk var en Taabelighed. Man opofrede dem blot og gjorde derved Stadens Indbyggere modløse, saa at de let kunde faae i Sinde at aabne Portene for Fjenden. Der ere lange Udsigter til,“ meente de, „at der kan ventes Undsætning, og uden Skibe kunne Danmarks Allierede ikke komme de Danske til Hjælp. Desuden,“ tilføiede de, „ere

Stadens Bolde i en elendig Tilstand, man behøver ikke engang Stormfjiger for at bestige dem. Ligeledes er der Mangel paa Levnetsmidler."

Den vigtigste Grund til denne Adelens Paa-stand var imidlertid, at den fjendte Almuens Forbittrelse paa Rigsraadet og Adelsstanden, og at man under en fortsat Krig kunde vente at Stadens Borgere gjorde Oprør.

Kongen, der var for Krigens Fortsættelse, gjorde imidlertid paa sin Side, hvad han kunde. Den 11te Februar samlede han Ständerne paa Kjøbenhavns Slot, formanede dem til fjækt Forsvar, og opfordrede Studenterne til at gribe til Vaaben, hvilket de lovede eenstemmigt. Der laae i Staden dengang 2000 Ryttere, 800 Mand Fodfolk, væbnede Bønder, 1000 Matroser og nogle Adelsfaner. Men Adelen havde Ret i deres Skildring af Stadens Bolde. Disse vare paa flere Steder saa sammenjunktne, at man kunde kjøre over dem. Jorden var frosjen saa haard, at man ikke kunde stikke en Spade i den, Vandmangel var at befrygte, da man kun havde en eneste Brønd, og paa andre Fornødenheder var der ogsaa Mangel.

Men nu nærmede Svenskernes Fortræd sig Staden og man afbrød Forstæderne. Den hele Dag raadsloges der, og endelig fik det modløse Parti overhaand i Raadet. Der toges den Beslutning at man skulde tinge, eller rettere sagt, tigge om

Freden. Og nu gif de danske Commissairer igjen til den overmodige Fjendes Qvarteer i Høie = Tostrup ved Roeskilde Landevei.

Der begyndte nu nye Fredsforhandlinger, under hvilke Carl Gustav red hver Dag omkring Kjøbenhavns Volde, som om han vilde see efter det bedste Sted til at storme. „Den er en smuk Jomfru,“ sagde han smilende til sine Soldater, „hun er nok værd at dandse for.“

De Svenske begyndte at slaae noget af i deres ubillige Fordringer, tildeels ved Frankrigs og Englands Mægling, kun Trondhjems Lehn var endnu Tvistens Uble, dog havde man paa begge Sider faaet hemmelige Ordre, at man i det yderste Tilfælde kunde lade Paastanden paa dette Landskab falde. Høie = Tostrup var overalt opfyldt med Mennesker, og Underhandlingerne førtes derfor i Kroen, hvor Grev Klaus Thott ogjaa boede. Greven havde lagt sig efter en fold Nattevagt i en Seng med Gardiner for, i samme Bærelse, hvor Underhandlingerne fandt Sted. Den franske og den engelske Gesandt, Terlon og Meadowe, traadte ind i Bærelset, uden at ane at han laa der, og talte om, at de Danske havde Fuldmagt til at frasalde deres Paastand om Trondhjem, hvis det blev nødvendigt. Greven berettede denne Nyhed til Friherre Steen Bjelke. Da ved det næste Møde Talen kom paa Trondhjem, skode de Danske deres Stole bort, for at forsøge

det Yderste; men hvor forbausede bleve ikke dem, der kjendte den svenske Konges Villie, men ikke Bjelkes Hemmelighed, da de saae at Bjelke gjorde det Samme. De Danske gav nu efter, og den 18de Februar var man enig om Punkterne. For at vinde Tid droge de Danske den endelige Afgjorelse i Langdrag, men truende nærmede atter Svenskerne sig til Kjøbenhavn.

Man forflyttede nu Fredsforhandlingerne til Roeskilde, og Dagen før at de Danske endelig bleve enige med de Svenske om Freden, nedtog de Svenskes Konge fra en Pille i Roeskilde Domkirke et Minde om Danmarks gamle Overvægt over Sverrig, nemlig den Hvæssesteen, som Kong Albrecht havde sendt Dronning Margrethe. Endelig den 26de Februar 1658, paa samme Tid som den 6 Uger lange Frost afløstes af Toveir, blev Freden sluttet i Roeskilde. Skaane, Halland, Blekinge, Bornholm, de danske Herligheder over Rygen, Bahuus og Trondhjems Lehn bleve afstaaede til Sverrig, 2000 Ryttere og 2000 Mand Fodfolk skulde udleveres til det, dog gjorde Sverrig siden Uskald paa Fodfolket. Danmark og Sverrig skulde tilsammen hindre fremmede fjendtlige Flaaders Gjennemgang igjennem Sundet, og svenske Skibe skulde ingen Told svare. Grev Corstis Ulfeldt skulde indsættes i alle sine Værdigheder i Danmark, erholde alle sine Eiendomme tilbage, og desuden have Skadeserstatning, ligesom

hans landsflygtige Slægtning Ebbe Ulfeldt fik Til-
ladelse til at vende hjem. Hertugen af Gottorp
skulde have et billigt Contentement. I Slutningen
af Marts fandt særskilte Forhandlinger Sted om
denne Erstatning under svensk Nægling med Her-
tugens Cantsler, Johan Adolph v. Kielmannsegge;
de Danske tøvede og vare uvillige. Gesandterne for-
langte Unionens Ophævelse og Souverainitet, samt
Amtet Schwabstedt. De Danske forsøgte nu at faae et
Parti istand imellem Hertugens Son Prinds Chri-
stian Albrecht og en af Kong Frederiks Prindsesser,
med hvem man da kunde lade Souverainiteten og
Schwabstedt følge. Skjøndt Hertugen var for dette
Forflag, var Carl Gustav imod det, da han ikke
vilde have at det gottorpiske og det kongelige Huus
skulde blive udsonede med hinanden. Enden blev
derfor, at Hertugens Cantsler forlangte et cathgorisk
Svar. „Inden 24 Timer, ellers sender jeg en svensk
kongelig Ordre, som jeg har hos mig til Armeen,
at den bryder Freden og agerer fjendtligt.“

Den danske Konge nødsagedes nu til at give
ester for sin Vasal. Hertugen af Gottorp blev ikke
mere anseet for lehnspligtig, Amtet Schwabstedt
og den halve Deel af det slesvigiske Capitels Gods
blev ham afstaaet.

Freden var nu sluttet, en Fred, der sviede til
Danmarks Ære. Da Rigshofmesteren underskrev
den, hvidskede han til den engelske Gesandt: „Jeg

vilde ønske, at jeg ikke kjendte Bogstaver;" den patriotiske Scheel tog sin Død derover. Saavidt havde Danmarks Adel, Landets sande Regenter, bragt det. Borgerstanden skar Tænder, knyttede Hænderne, men Havnens Time havde endnu ikke slaaet. Generalmajor Trampe, der vilde have forsvaret Kjøbenhavn til det Yderste, fik det tunge Hverv, at overlevere Carl Gustav de stiplede 2000 Ryttere, fuldt udrustede.

Den svenske Konge var en Mand uden Frygt; han besøgte efter Indbydelse den danske Konge paa Frederiksborg, skjøndt Mange havde fraraadet ham dette Besøg. Frederik den Tredie mødte ham en halv Miil fra Slottet, steg ud af sin Bogn og rakte ham Haanden med Venlighed. Carl Gustav opholdt sig i to Nætter hos sin Fjende. Da man sad ved Taflet og Trompeterne blæste lysteligt til en Skaal, der blev drucken, begyndte man at tale om Toget over Belterne.

„Her er den Mand, som viste mig Vej," sagde Carl Gustav smilende og pegede paa Eric Dahlberg, der stod bagved hans Stol. Naadigt rakte Kong Frederik ham sin Haand til at kysse, men Dronningen kunde ikke skjule sin Uergrelse; den stinnede ud af hendes Dine. Nogle danske Herrer bevægede den svenske Statssecretair Peter Julius Coyet til at anmode den svenske Konge om at skænke den danske Prinds Trondhjems Lehn.

„Hils de danske Herrer,“ svarede Carl Gustav, „og sig, at Magnus Smek regjerer ikke længere i Sverrig!“

Nu reiste den svenske Konge over Kronborg til sine nye Lande. Man mener, at han under sit Ophold paa Frederiksborg har, efter at have erholdt flere Oplysninger, fattet den Plan, at fornye Krigen. Sandsynligere bliver det imidlertid, at Carl Gustav, der var omgiven af snilde Statsmænd, hvori det næsten altid har havt Fortrinnet for Danmark, indgif den roestildste Fred for at stille Danmark fra sine Allierede, rove Landet dets bedste Tropper, erholde de skaanske Fæstninger i sin Magt, for siden desto lettere at kunne bemægtige sig Resten af Riget. Det var en Fred som de Napoleoniske i vore Dage.

VI.

Brud paa Freden.

At Trædskhed var skjult under Fredsslutningen viste sig snart.

Medens Danmark succedede over Tabet af sine frugtbareste Provindser, tænkte Carl Gustav paa at bemægtige sig det heelt og holdent. Een Maaned efter at han havde forladt Sjælland lod han i

Göthenborg sin Generalquartiermesterlieutenant Erik Dahlberg kalde til sig, og forelagde ham, den sagkyndige Mand sin Plan, til at fornye Krigen med Danmark og erobre det. Grev Wrangel, der commanderede de svenske Tropper paa Sjælland, fik en mundtlig Ordre, at han skulde blive, men den kom for sildig, da Greven allerede var i Begreb med at gaae over til Fyen. Men her og i Jydland, Slesvig og Holsteen forbleve de svenske Hære staaende.

„Holsteen, Slesvig, Jydland og Fyen,“ sagde de Danske lønlig og forbitret, „bliver anseet af vore Naboer for en Ladegaard eller et Herberge, hvor de kan reise ind og ud uden Betaling.“

För Hösten var begyndt vilde Carl Gustav ikke angribe Danmark paa ny, for at have fornødent Forraad for sine Hære. De forsamlede svenske Ständer raadede til Fred, da Kongen forestillede dem, at Polen, Rusland, Österrig og Brandenburg agtede at angribe ham. Efter at have hört hans overtydende Grunde, fandt de det dog tilsidst raadeligt, at Kongen med Vaaben i Haand forsvarede sit Riges Fordele imod Brandenburg. De bevilgede ham Penge og nu lod han, som om han rustede sig imod Brandenburg.

För at forenes om visse Punkter i Fredsslutningen, der kunde give Anledning til Strid, indfandt sig nu tvende Befuldmægtigede, Peter Julius Coyet og Steen Bjelke, den Förste, en snild, trolos Di-

plomatiker, der udviklede med Flid, efter sin Konges Ordre, Underhandlingerne med Danmark. Først foreslog Sverrig Danmark et fælleds Forbund, kort efter fordrede det, at alle fremmede Flaader, ifølge Roeskildesfredens Artikel om fjendtlige Flaader, skulde holdes borte fra Sundet. Men denne Fordring vilde og kunde Danmark ikke tilstaae. Nu bleve flere Punkter i Freden forklarede paa en vidtløftig Maade, og Forhandlingerne trufne i Langdrag. „Jeg slipper ikke Sveen,“ skrev Carl Gustav til sine Underhandlere, „skulde det endog koste mig et Par blaa Dine,“ og nu fordrede de denne D som en Deel af Skaane, Romsdalen som en Deel af Trondhjems Stift, desuden et nyt Antal af de Ryttere, som Danmark skulde levere. Saameget de Danske vægrede sig for at give efter for de Svenskes Fordringer, saa vare de dog nødsagede dertil. Men nye Emner til Tvist manglede ikke, indtil endelig Steen Bjelke, en ærlig Mand, erklærede, at han uden Hensyn til disse Punkter vilde slutte Forhandlingerne og paatage sig Ansvarret. Men saa Timer efter kom Kongens strenge Befaling, at der ikke maatte gives efter i noget af Punkterne; Bjelke fik derfor senere en Trettesættelse. „J skal rette Eder efter mig,“ tilskrev Carl Gustav ham, „thi det anstaaer ikke mig, at rette sig efter Eder. Angaaende Rytterne skal Danmark erlægge hvad jeg fordrer, det maa nu tage det, hvor Fanden fra det

vil." Coyet forstod ret godt sin Konges Politik; han yttrede derfor, at han, uagtet de Danske nu syntes for Alvor at ville bevilge Alt, dog havde Grund til at troe, at det var i Hans kongelige Maje-
stæts Interessé, at have noget Paaskud til at blive endnu en liden Tid i Danmark.

De Svenske kunde maaskee have blottet sig, naar Danmark havde havt suildere og dueligere Diplomatifere end de tvende danske Rigsraader Axel Urup og Peter Reetz. Thi istedetfor at paaskynde Underhandlingernes Slutning, syntes de tvertimod at kappes med de Svenske om at trække disse i Langdrag. Havde de havt Skarpsindighed, maatte de have indseet, at det var forsætlig at Sverrig udhalede Fredsslutningens Opfyldelse; at der truede Danmark nye Farer, og at det var nødvendigt, at man i Kjøbenhavn gjorde Anstalter til at møde dem. Men Coyet lo hemmeligt af de blinde Danske, og vedblev at finde paa nye Paaskud til at fortsætte Underhandlingerne indtil det ikke mere lod sig gjøre. Da skrev Carl Gustav til sine Gesandter: „Bærer Eder saaledes ad, at I ikke komme til at underskrive, men holder Barket gangende!“

Men under disse Forhandlinger om Fred med Udlandet, herskede der ikke Fred blandt selve Landets Indvaanere. Rigets Raad vidste ikke hvorledes det skulde bære sig ad, for at frelse Landet; og som dets sidste Tilflugt forlangte det at Stænderne skulle

sammenfaldes og Rigsdagen underkastes en ny men gennemgribende Reform. Folkets Stilling mod Aristokratiet blev mere og mere truende, de svenske Hære holdt imidlertid Almuen fra Excesser.

Medens Carl Gustavs Espioner bragte ham Underretning om den Gjæring, der herskede i Folkets Masse, optog hans Ingenieurer Planer af de danske Fæstninger, som ikke vare faldne i deres Hænder. Erik Dahlberg var i Særdeleshed ivrig heri. Under et Ophold i Kjøbenhavn, hvor han daglig var Gæst hos Generallieutenant Ulrik Christian Gyldenløve og sjældn var fri for en Ruus, arbejdede han om Morgenen paa adskillige Tegninger af Fæstningsværkerne.

Endelig var Tidspunktet kommet, at Sverrig vilde lade Masken falde. Endnu i det sidste Dieblif at Carl Gustav vilde gaa ombord for at seile til Sjælland og stille den danske Konge ved sit Rige, lod han ved Kammerstriveren Christopher Gabel, der havde Afskedsaudience hos ham, „forsikre sin Broder, Kongen af Danmark, om sin Kjærlighed og sit Venskab.“ Da Coyet tog Afsked fra Frederik den Tredie, lovede han at anvende al sin Flid hos sin Konge, for at Danmark kunde snart blive befriet fra alle de svenske Tropper, der udsugede det, og forsikrede at hans Herre havde i Sinde at slutte et noiere Venskab med Danmarks Konge. Saaledes blændede man den lettroende

danske Konge med falske, og som man siden tog
 Anledning til at benævne, svenske Benfabsfor-
 sikkringer. Imidlertid var han dog ikke uden Anelse
 eller Vink om det forestaaende Fredsbrud. To
 danske Studenter, Hans og Jørgen Seidelin, der
 studerede i Upsala, havde faaet Underretning om
 Carl Gustavs Forehavende imod Danmark, og vare
 hemmeligt reiste til Kjøbenhavn, hvor de forebragte
 Kong Frederik selv deres vigtige Efterretning. Rigs-
 raaden Ove Juul, der havde hørt mistænkelige
 Yttringer af Carl Gustav ved hans Taffel, advarede
 ligeledes Danmarks Konge, ligesom den franske Ge-
 sandt heller ikke undlod det; men Kongen troede
 ikke at saadan Underfundighed og Falskhed var
 mulig, og derfor lod ogsaa Efterretningen om den
 nye Krig, da den kom ham for Øre, som et Torden-
 brag fra den skyrie Himmel.

August Maaned var kommen, og den svenske
 Konge var færdig med alle sine Tilberedelser. Paa
 9 Orlogsskibe og 60 mindre Fartøier indskibedes i
 Kiel 12,000 svenske Ryttere og 4000 Mand Fodfolk,
 udsøgte Kjernetropper, som det hed til Brandenburg.
 For Afreisen holdt Kongen et hemmeligt Krigsraad,
 hvori han foreslog at gaae tilsøs lige til Kjøben-
 havn, trænge ind i Havnen og tage Staden under den
 første Skrak; men hans Generaler ansaae denne
 Plan for altfor vovelig, og Danmark var reddet.

Endelig blev den Beslutning taget, at man skulde styre imod det vestlige Sjælland og lande i Korsøer.

Da Skibene vare komne ud af Kielerfjorden, efter at Kongen var gaaet ombord paa Rigsadmiral Wrangels Admiralskib, i Følge med den holsteenske Prinds Christian Albrecht og Gesandten Terlon, sagde han til den Sidste, idet Skibene styrede imod Nordost: „Hvorhen troer I, at Reisen gjælder?“

„Jeg veed det ikke,“ svarede Terlon, „at den gjælder Danmark kan jeg aldrig tro!“

„Og dog er det saa,“ vedblev Kongen, „Eder, som er Gesandt hos den Konge, der er min bedste Ven, vil jeg betroe det.“

„Kongen, min Herre,“ sagde Terlon, „seer vist med Glæde Sverrigs Fremgang, men da Eders Majestæt nylig, under hans Mægling, har sluttet en saa fordeelagtig Fred, forekommer det idetmindste mig, at Eders Majestæt isorveien burde have underrettet mit Hof derom.“

Nu begyndte Kongen at undskylde sig og forsvare sin Plan.

Da Flaaden havde seilet i 2 Timer med en gunstig Vind, sprang denne om, og det blev stille. Den næste Dag henimod Aften blev Vinden atter gunstig, og da Carl Gustav betragtede Himlen troede han at bemærke en Stjerne, som havde lyst for ham under et Slag ved Warschau, hvor han vandt en stor Seir. „Jeg haaber,“ sagde han, „at

Gud skal hjælpe mig til at tugte Sverrigs troløse Rabo." — Og nu vendte han sig imod Øst og istemmede Psalmen: „Paa Dig jeg haaber, o Herre fjær!“

De Planer, der nu skulde udføres, havde han hemmeligt overlagt med sine Fortrolige. Naar Danmark var erobret skulde Høiskolen eller Universitetet flyttes fra Kjøbenhavn til Gothenborg, Adelen tvinges til at udvandre til Ingermanland, Kjøbenhavn blot være en Fæstning, det Dvrige af Staden nedrives, og Indbyggerne flyttes til Malmø eller Landskrone, hvor Kongen vilde have sin Residents. Naar han saaledes var Herre over hele Norden, og Østersøen var en Indsø i hans Rige, da vilde Sverrig, naar det kunde stille en Hær af 80,000 Mand Fodfolk og 40,000 Ryttere paa Benene og ruste en Flaade paa 100 Krigsstibe blive anseet for en Magt af første Rang og være en Skrak for dets Fjender.

Den 7de August om Eftermiddagen gif Hæren i Land ved Korsøer uden at møde den mindste Modstand. De Svenske erklærede ligesom Engländerne i Aaret 1807, at de ikke kom som Fjender, men som Venner. „Vi ville,“ sagde de, „hjælpe den danske Konge imod hans gjenstridige Adelsmænd; Borger og Bonde skulle ikke tilføies den mindste Skade.“ Men en Modsætning til disse favre Ord vare Svenskernes Handlinger; thi Generallieutenant Thott gjorde strax med sin hurtige Rytterstare flere

smaa danske Troppesafdelinger til Fange. Svenskerne ansaae sig allerede som Seirherrer over de Danske.

„Nu begynder den anden puniske Krig,“ raabte Grev Dahlberg.

Da Terlon spurgte Grev Wrangel hvad de andre europæiske Magter vilde sige til dette Fredsbrud, svarede Denne: „Naar vor Konge først sidder inde med Kjøbenhavn, saa bryder han sig ikke om, hvad Folk siger dertil.“

Carl Gustavs Charakter gav sig tilkjende i et Svar han ved denne Leilighed gav Terlon, da Denne forestillede ham, hvilke Farer han udsatte sig for: „Jeg efterlader en Søn,“ sagde han, „og hvis jeg falder, skjøne og øvede Tropper, hvormed han kan gjøre nye Erobring. Hvis han tænker anderledes, saa fortjener han ikke at være min Efterfølger og bære en Krone. En stor Fyrste maa bestandig føre Krig, for altid at give sit Folk noget at bestille, for at gjøre Erobring, og — for at blive frygtet af sine Naboer.“

Den 8de August, som var en Søndag, udsprede sig i Kjøbenhavn, medens Kirkerne endnu vare fulde af Folk, det Rygte, at Svenskerne havde gjort Landgang; Flygtninger stadfæstede dette. Da en svensk Flaade paa 12 Delogeskibe omtrent paa samme Tid kastede Anker ved Dragør, saa var

Staden saa at sig indesluttet fra Land- og Sø-
siden.

Tilstanden i Kjøbenhavn var i dette critiske
Dieblif kun lidet beroligende. Af regulære Tropper
var der næsten ingen i Staden, da de vare udlagde
trindt om i Sjælland og deels overfibede til Fyen
og Jydland. Drlogsstibene laae astaklede og uden
at være armerede indenfor Bommen. Alt var i
Kjøbenhavn som i den tryggeste Fred og ikke som
om største Delen af Landet var i Fjendevold.

Staden var tillige yderst slet provianteret, da
man netop paa denne Tid ventede Skibe fra de an-
dre Provindser med Fødevarer og Brændsel.

Kjøbenhavn havde vel dengang samme Be-
ligheden ved Sundet som i vore Dage, men der-
imod ikke samme Størrelse. Det nuværende Qvar-
teer af Staden, hvor Stormgade, Ny-Bestergade,
Ny-Kongensgade og Husene langs ad Philosoph-
gangen indtil Longangsstræde ligge, var dengang
aaben Strand udenfor Staden. Kanalen ved Gam-
melstrand endte ved Vandkonsten, Nyholm med til-
liggende Der var ikke befastet. Af Nyboder var
en Deel bebygget med Baracker, hvilke beboedes
af Søfolkene; de af Christian den Fjerde affrukne
Qvarterer af den nye Stad, hvor nu Adelgade,
Borgergade, Store Kongensgade ligge, var først be-
gyndt at bebygges, ligesom der i den nye Bye Chri-
stianshavn kun saaes hist og her et Huus. Staden

var bleven særdeles forskjøttet under sidstnævnte Konge. Rosenborg med dets skjøne, pragtfulde Have var bleven lagt inden for Stadens Volde, hvorved Byen var bleven udvidet. Paa Slots-
holmen havde han bygget den skjøne Børs med dens besynderlige Taarn med Lindormene, Proviant-
gaarden og Toihuset; Slottet, en skummel, uor-
dentlig gammel Bygning, havde han udbedret. Af
Kirker havde han bygget Holmens Kirke med dens
Fundament ude i Kanalen. Ved de langagtige Søer,
nuværende Peblinge-, St. Jørgens- og Sortedams-
søen, der i Forening med flere Moser i nuværende
Glasens Have dannede en bred, naturlig Fæstnings-
grav, havde han anlagt Skandjer. Saaledes ved
Sundet et saakaldet „Butenwerk“ imellem Sortedam og
Glasens Have, endvidere Ny Bartou ved Ladegaarden,
Bjørnsdals Retranchement og flere Skandjer, desuden
Hornværkerne ved Øster- og Vesterport. Christian
den Fjerde havde havt den Plan, at ville omringe
sin Hovedstad med ubetvingelige Skandjer, men nu
efter flere Aars Forløb vare disse aldeles ubrugbare.
Kjobenhavns Volde var i yderlig slet Tilstand; Ka-
stellet var endnu ikke færdigt, fra Stranden ved
Toldstedet til Runddelen ved Østerport kunde man
ride over Bolden. Fra dette Sted begyndte denne
rigtignok igjen at tiltage i Høiden, men blev atter
lavere, indtil den igjen ved Vandporten ligesom Ro-
senborghave og lige til Norreport var saa lav, at

man atter kunde ride over den. Ved Enden af Bestergade laa dengang Besterport, og paa den var der bygget et høit smukt Taarn med Spiir og Billedværk samt Christian den Fjerdes Buste. Det kunde ikke gjøre nogen synderlig Nytte og blev derfor nedtaget, da Staden blev beleiret, fordi Fjenden brugte det til en Sigtestive og flere Folk bleve saarede ved de Splinter og Stene, som ved Beskydningen sloi omkring. Slotsholmen, der var omgiven af Strand, der hvor nu Gaden Frederiksholmskanal ligger, var kun let befæstet. Paa mange Steder i Gravene var Vandet kun 1 Fod dybt, Brystvarnene saa lave, at de næsten ikke tjente til nogen Bedækning, og aldeles ikke forsynede med Palisader eller Stormpæle. Paa Boldene fandtes intet Skjts med Undtagelse af 6 Kanoner; i Toihuset laae der vel endeel men hvortil ingen Lavetter havde; Skibene laae, som allerede er fortalt, aflagde i Havnen. Stadens flette Proviantering og militaire Styrke have vi tidligere omtalt.

Den der nu skulde bringe Orden i alt dette og indgyde Borgerne og Stadens Indvaanere Mod til at forsvare deres By var Kongen; men ham søgte man at faae fjernet. Et Judasbrev, der sendtes ham anonymt, lod saaledes:

„Magtet jeg staaer i Eders Majestæts dødelige Fjendes Tjeneste, ønsker jeg dog af Hjertet Eders Bel. Jeg er overbedviist om, at Kongen af Sverrig

agter at tage Sjælland og berøve Eder Eders Krone, og derfor anmoder jeg Eders Majestæt, at begive Eder med Gemalinde og Børn i Sikkerhed til Norge eller andetsteds. Naar Stormen er ovre, vil en lykkelig Stjerne nok skaffe Eder Riget igjen."

Dette Raad var sikkert et Mephistopheles Raad, thi, meente man, forlader Kongen først Riget, saa er det ogsaa fortabt. Brevet sandt Gjenklang hos Frederiks feige Hofmand og Omgivning. „Eders Majestæt skulde begive sig bort, indtil Faren er overstaaet," sagde Disse.

Men Frederik den Tredie, der erindrede sig en af sine Forgjængere paa Thronen, Christian den Andens Skjæbne, da han forlod sit Rige, svarede de evig usorglemmelige Ord: „Jeg vil dø i min Rede med mit Folk før jeg vil overleve Danmarks Banære."

Og han holdt Ord. Ved sin Handlemaade viste han, at det ikke var paa Skromt han havde talt. Terlon fortæller endog, at han lod Carl Gustav sige, at han kunde finde ham paa det Punkt hvor den heftigste Storm fandt Sted, og hvis han havde Lyst til at afgjøre Sagen mellem dem ved en Duel, saa vilde han møde ham alene paa hvilket Sted, den svenske Konge ønskede det. Frederik holdt, som vi vilde see senere, hvad han lovede Kjøbenhavns Borgere og Indvaanere, saa at Digteren Bording i hiin Tid med Rette kunde synge:

„Hvor Nød og Fare syntes størst
 Og Manddom var at prøve,
 Der — der varst Du Selv allerførst
 Og stridte som en Løve!“

Ligesaa modig som Kongen var ogsaa hans Dronning. Hun besad som Historien viser store Feil, men høihjertet og modig som en Mand viste hun sig ved denne Leilighed, thi hun bestyrkede ham end mere i hans Forsæt og vilde ligesaa lidet som han forlade Staden, men derimod dele Skjæbne med ham og Kjøbenhavns Indvaanere. Og herved udslcttes den Plet, som hun senere paasatte sig ved sin hadesfulde Adfærd mod Eleonore Ulfeldt.

Kongens Exempel satte Mod i Alle, og man besluttede at være beredt paa det Yderste, men dog forsøge Fredsforhandlinger.

Rigsraaderne Mogens Høeg og Christen Scheel sendtes til Carl Gustav. Den hollandske Gesandt Beuningen forlod usfortøvet Kjøbenhavn, lovede en skyndsom Hjælp, og udstrøede forinden sin Afreise Penge imellem Soldaterne. Dve Juul reiste ligesledes til Churfyrsten af Brandenburg i Berlin. Monsieur Christopher Gabel, en tro dansk Mand, var allerede, uden at oppebie Kongens Ordre, gaaet uopholdelig over Hamborg til Holland, for at paatale Danmarks Sag.

Kjøbenhavns Beboere bleve ved den første Efterretning om dette Fredsbrud satte i en dødelig

Skræk, og de Bemidlede gjorde strax Anstalter til at reise bort og forlade Landet. Men Skrækken var ikke af Varighed, thi nu gjaldt det om at handle og at gribe til de rigtige Forholdsregler mod den over Hovedet svævende Fare. Allarmtrommen rortes for at samle Stadens Borgere, og ved hurtigt at inddrage de Troppesafdelinger, der fandtes i Kjøbenhavns nærmeste Omegn, fik man ialt 1200 Soldater samlede. Palisader og spanske Ryttere begyndte man strax at tilhugge.

„Gud sendte,“ yttre en af Datidens Skribenter, „en eneste Mand over alle Kjøbenhavns Borgere,“ og dette kan man sige med Rette som det vil vise sig i det Følgende.

Den 9de August var kommen og med den vare alle Kjøbenhavns Borgere blevne besjælede af Mandemod. Efter Tilsigelse mødte Magistraten med de bedste Borgere, Geistligheden og Professorerne i en Sal paa Kjøbenhavns Slot. Et saadant Statsraad har vist aldrig før eller siden været holdt. Hele den danske Etat var dengang saa at sige indesluttet i det lille Rum, som omgaves af Kjøbenhavns Volde, og fra Rigsraaderne af indtil Haandværksmanden kunde Enhver i dette Møde give sin Stemme. Dørene til Salen stode aabne; Enhver, som vilde, kunde gaae ind, det var en høitidelig Folkeforsamling. Hans Mansen, Stadens første og ældste Borgemester, en født Flensborger, 60

Var gammel, en vidt bereist og udmærket Kjøbmand, snild, efter sin Alder livlig og energisk, traadte nu frem.

„Vi maae være betænkte paa, hvad Svar vi ville give Hans Majestæt,“ sagde han.

„Det vilde være baade Spot og Skam,“ svarede en i Kjøbenhavn boende Garver, „om man vilde forlade Kongen og overgive Staden for Svenskens Trudsel, uden engang at have seet Fjenden under Die. Have vi først forsøgt et haardt Pust og vi da blive nødte til at give os, saa ere vi undskyldte.“

Nu raabte Alle som een Mand: „Vi vilde slaae det længste vi kunne, kunne vi ikke længere, er det tidnok at bede om Naade.“

I det samme indtraadte Kongen fra Gemakket indenfor, omgivet af sine Rigsraader. Cantzleren, Christopher Urne, oplæste en Tale, der skulde opmuntre Borgerne til at gribe til Vaaben og som gjæve Mænd holde deres Eed. Da Kongen saae i Forsamlingen saare Faa af dem, der i Fredens Tid havde havt store Indkomster og Gaver, men derimod Borgere og Mænd, der havde nydt intet eller kun lidet af hans Gunst i de gode Tider, saa formaaede han knap at tale for Graad og Harm. „Kampen,“ sagde han, „gjælder Ure og Frihed; Vi vil bede til Gud, at ikke Skjændsel skal komme over Os, medens Vi fører Scepteret.“

„Endskjøndt det er kommet Borgerfabet for Dre,“ sagde derpaa Hans Nansen, „at man forrige Aar, hvor vi havde et herligt Tal Folk (Krigsfolk), der brandte af Begjærlighed efter at maale sig med Fjenden, skulde være nødt til at gjøre Fred, fordi man ikke kunde lide paa Borgerfabet, vil jeg dog nu forsikre Eders Majestæt om dets Troskab, at det skal staae og gaae, vove Guds og Liv for Eders Majestæt, saa at Enhver skal faae at see, hvad Hjerte den borgerlige Stand har til sin Konge.“

Henvendt til Forsamlingen spurgte han derpaa Borgerne, om de vilde holde, hvad de nys havde lovet. Et eenstemmigt høit „Ja!“ var Svaret.

Nu traadte Rigshofmesteren Joachim Gersdorf frem. Han formanede de forsamlede Mænd til Enighed, bød dem gribe til Vaaben, og ikke undlade Noget som kunde tjene til Statens Frelse.

Professorerne svarede: „At Enhver efter Evne skulde gjøre, hvad Hans kongelige Majestæt og Fædrenelandet kunde være til Bedste, saalange denne Tumult paastod.“

Kongen takkede nu Alle og Forsamlingen var til Ende.

Med denne Dag begyndte et nyt Afsnit i Danmarks Historie. Thi fra dette Dieblif af begyndte Adelens Magt ikke alene at roffes, men at vakle, indtil den tilsidst aldeles fuldkastedes, og een

kræftig Billie traadte istedetfor en Mængde herkesyge Adelsmænds, til Landets Vel. Kongen følte det ogsaa, thi fra denne Stund paalagde han Intet uden Stændernes Billie og Samtykke. Han opkaldte maanedlig, ja endog oftere, Stænderne paa sit Slot, saa at han med Sandhed kan benævnes Danmarks første Folkedronning. Men Folket saae ogsaa sin Konge med Glæde og udbrød: „Gud har et synderligt Die paa sin Salvede.“

Enhver myndig Mand ansaaes for stemmeberettiget og Stændernes Deputerede bevilgede Intet, førend de havde raadført sig derom med deres Vælgere. Det var et absolut Demokrati, dog var det forbavsende enigt med Kongemagten, Folkets og Kongens Billie var Eet. Vore Dages constitutionelle Væsen besidder kun en ringe Deel af hiin Tids Demokratiisme.

Nu rustede Kjøbenhavns Borgere sig til en Kamp paa Liv og Død. Kjøbssvende (Nutidens Handelsfuldmægtige og Kræmmerisvende) og Haandværkere stillede sig med Glæde under Fanen. Hvad Kvæg der fandtes i Omegnen blev inddrevet til Byen. En Ordre befalede enhver Borger at hensesætte et Kar med Vand uden for sin Dør og have en raa Dyrhud i Beredskab, det sidste formodentlig for dermed at kvæle de nedfaldende Bomber, Fjenden kunde kaste ind i Byen. Enhver Borger

skulde paa sin Post i det ringeste have 100 „Kampestene til at forhindre Stormen med.“

Kirkerne vare oversyldte af Andægtige, der bade Gud om at afvende Faren fra Staden. Da Svenskerne ved Overløbere hørte dette, jagde de spottende: „Jh. saa beder vel Den, der aldrig før har gjort det!“

Den følgende Dag, den 10de August, udstedtes tvende aabne Kongebreve. Det hed i det Første:

„Da Tapperhed og Mandighed bør belønnes, saa love Vi herved, at Alle og Enhver, som forholder sig mandig og tapper, og i disse faresfulde Tider udøver nogen mandig Daad, skal adles, Andre til Exempel. Ligeledes at alle vornede Soldater, som forholde sig kjække, skulle være frie, ligesom Normændene skjæntes Gaarde i deres Hjem.“

I det Andet, der var underskrevet saavel af Kongen som af de i Kjøbenhavn tilstedeværende Rigsraader lovedes der Staden vigtige Privilegier. Kjøbenhavn skulde nemlig være en Stapelstad med Privilegier til Handelens Fremme; en fri Rigsstad med Stemme paa Rigsdagen. Kjøbenhavns Indvaanere skulde være berettigede til (hvad de tidligere ikke maatte) at kjøbe Jordegods med samme Rettighed som Adelen paa dens Godser. De og deres Børn skulde have Adgang til Embeder og Værdigheder liig med Adelen. Stadens Magistrat

skulde være berettiget til paa Borgerstandens Vegne at foredrage Kongen selv ethvert Andragende *).

Det maa have holdt haardt for de adelsstolte Rigsraader at maatte bide i et saa suurt Uble, som at forunde Borgerstanden de samme Rettigheder, som de selv besadde. Men Sværdet spævede over deres Hoveder; de vare desuden i den beleirede By i Folkets Magt, og de nødsagedes at føie sig i Kongens Villie, der saaledes med eet Slag knuste Adelens Privilegier.

Staden nærede imidlertid det svage Haab, at det muligen kunde lykkes de udsendte Rigsraader Høeg og Scheel at slutte en Fred med den svenske Konge, da man vidste, at de vare befuldmægtiget til at indrømme de Svenske de største Fordringer.

Disse Fredsgesandter vare reiste til Roeskilde og den følgende Dag til Ringsted, hvor man ventede den svenske Konges Ankomst. De fik imidlertid ikke Audience forend den næste Dags Morgen, den 10de August, da Kongen lod dem afhente i sin Karosse til Ringsted = Kloster, som han havde valgt til sin Bopæl. Efter at de sædvanlige Ceremonier havde fundet Sted, spurgte Gesandterne „om Grunden

*) Det var i Henhold til denne Rettighed, at Kjøbenhavns Borgere i 1848 med Magistraten og Borgerrepræsentanterne i Spidsen henvendte sig til vor nuværende Konge med Begjæring om et Ministerfliste.

til Rupturen.“ I en lang Tale gav Carl Gustav det Svar, at da han bemærkede, at Danmark havde i Sinde at bryde Freden, havde han villet forekomme det.

De danske Gesandter bade ham nu med taarefyldte Dine „At slukke den Lue, der let kunde blive en voldsomt hærjende Baadesild.“

Carl Gustav afflog denne Begjæring.

„Tænk paa vor ulykkelige Konge, hans Gemalinde og Born,“ udbrøde de, men denne altfor store Ydmygelse rørte ikke den hovmodige, herskesyge Konge, der siden blev selv haardt og dødeligt ydmyget.

„Det er mig,“ sagde han, „som er ulykkelig, i Eders Konge har jeg med en Mand at bestille, som hverken holder Ord eller Løfter.“

„Eders Majestæt“ vedbleve Gesandterne.

„I have allerede faaet Eders Afsted,“ svarede Kongen med oprørende Stoltthed.

Da sagde den ærlige Mogens Høeg, idet han gik: „Er der ingen Ret, saa er der en retfærdig Gud i Himlen, vi befale vor Sag i Guds Haand!“

Og for Dennes Domstol fandt de Danstes Sag Raade.

Da Gesandterne havde begivet sig paa deres Bærelser, traadte Rigsmarsken Grev Gabriel Oxenstjerne og Grev Christopher Schlippenbach indtil dem.

„De Danske,“ sagde de til dem, „have selv skjærpet Sværdet imod sig; de have ved deres Forhaling af Fredsvilkaarenes Opfyldelse hindret Kong Carl Gustav i at angribe sine andre store Fjender, Polakkerne og Russerne, der imidlertid have samlet Kræfter, og han har lidt saamegen Tidsspilde, at ikke Gud selv kunde erstatte ham den.“

„Vi,“ vedblev Grev Schlippenbach, „vi ville nu bemægtige os Landene og siden tale om Sagen. Det kan jo være Eder det Samme, enten Eders Konge hedder Carl Gustav eller Frederik. Det er Gud, som forflytter og tilintetgjør Regjeringer, og Danmarks sidste Time synes nu at være kommen. For min Person vil jeg Aften og Morgen hos Gud den Almægtige anholde med oprakte Hænder, at en, saa statelig Stad som Kjøbenhavn ikke skal svømme i sit eget Blod.“

Harmfulde over denne hykleriske Tale begave Gesandterne sig til den franske Gesandt Terlon. Denne bebreidede dem, hvad der vistnok var rigtigt, at de Danske ikke havde paastyndet i sin Tid Fredsbetingelsernes Udførelse, og gjorde dem det Forslag, at de skulde gjøre den svenske Konge et saa anseeligt Tilbud, at det kunde friste ham til at slutte Fred.

De forlode endelig Ringsted med den Besked, at Carl Gustav ansaae Freden til Roeskilde som ikke sluttet, og da de kom til Kjøbenhavn med denne Tidende, var det let at indsee, at man her blev

overtydnet om, at den svenske Konge vilde bemægtige sig hele Danmark.

Nu, den 11te August, vidste man altsaa i Hovedstaden og i Kongens Raad hvad man vilde vide. Den paaenliggende Uro og spændte Forventning havde en Ende. Seir eller Død var nu løsnet. Frederik den Tredies Opholdssted blev fra nu af bestandigt paa Bolden. Man tog alvorligt fat paa Stadens Forsvarsanstalter. De paa Ladegaarden og paa Ny Bartou ved Enden af Sortedamsøen før omtalte Fæstningsværker bleve nu forladte. Forstæderne samt Bygningerne imellem Søerne og Boldene bleve afbrændte, for at Fjenden ikke skulde benytte dem til Dækning. Den først for nogle og tredive Aar siden opbyggede Kirke uden for Nørreport blev sprængt i Luften med Krudt, Byens Porte bleve lukkede. Grædende forlode Forstadens Beboere deres afbrændte Boliger og tyede til Hovedstaden. Alt Kornet og Græsset paa Markerne blev slaaet.

Med en mageløs Iver tog man ogsaa fat paa Fæstningsværkernes Forbedring. Ingen unddrog sig fra at tage Haand med heri. Man saa Bisper, Professorer, Præster, Adelsmænd, Borgere, bortjagt Alle, ikke at holde sig for gode hertil; thi det gjaldt, enten at være eller ikke at være. Selv Kvinderne, opfyldte af Fædrelandskjærlighed, opmuntrede deres Mand og trillede selv Skubbarrer, fyldte med Jord til Bolden. Studenterne væbnede

sig og udgjorde 600 Mand, der deelttes i 2 Compagnier, og anførtes af Oberst Kjeld Lange og Mogens Krag. Biskop Hans Evane havde 7 Søster-sønner, der alle vare theologiske Candidater og som vilde reise fra Hovedstaden. „Hvad?“ raabte han, „vil I hjem, Karle. Nei, her er Andet at tage vare; den sidste danske By maa forsvares saalange der er nogen ærlig dansk Mand ilive,“ og de maatte forblive i Kjøbenhavn.

Alle unge Mennesker, Evende, Dreng, selv Fremmede, der opholdt sig i Staden, maatte ogsaa gjøre Tjeneste.

VII.

Kjøbenhavns Beleiring.

Nu ankom den svenske Konge for Kjøbenhavn. Besynderligt nok at han, som næsten altid lod sine Tropper marschere i Zilmarscher, brugte 3 Dage til sin Hærs Marsch igjennem Sjælland. Han nærede den Overbeviisning, at naar han kom for Hovedstadens Porte, vilde de uførtovet aabne sig for ham. Han antog at efterjom man paa hele Marschen igjennem Sjælland ingen Modstand havde modt, vilde Hovedstaden heller ingen gjøre. Men han blev ubehagelig overrasket, da han kom op paa en

Bakke ved Rodovre og saae de brændende Forstæder. Hans Triumphsmil veg for et Alvorsblik. Længe stod han taus og ubevægelig, og ingen af hans Omgivning vovede at tale til ham. Endelig afbrød han selv Tausheden. „Jeg tør sværge,“ sagde han, „at Kjøbenhavn vil værges sig og at vi saae Modstand.“

I Kongens Følge var en hamborgsk Fyrværker, Knobmacher. Da han saae Luerne i Kjøbenhavns Forstæder raabte han heftig: „Jeg seer at Kjøbnerne have saa stor Lyst til Ild, det skal jeg snart vænne dem af med.“

Før der skredes til noget Videre lod nu Kongen holde et Krigsraad. En gammel Krigsmand, Oberstlieutenant Johan Hausern havde tilligemed to Mand vadet over Kjøbenhavns Grave for at prøve hvor dybe de vare, og derefter ubemærket besteg Bolden mellem Østerport og Stranden. Han tilbød sig med 2000 Mand at angribe ved Østerport naar Grev Wrangel med andre 2000 Mand maatte angribe ved Vesterport, og vilde med sit Liv og Alt hvad han eiede indestaae for at Staden skulde blive taget. Den modige Erik Dahlberg var af samme Mening. Han kjendte noie Fæstningens Tilstand. „Jeg paatager mig,“ sagde han, „med Heste og Bogn, i Spidsen for de Stormende at fjøre over Volde og Grave ind i Staden. Det er lettest

at tage Byen nu da Borgerne ere uovede end fiden."

Men de Fleste vare imod at angribe Staden strag. De indvendte, at Byen havde flere Forsvaretere end Kongen havde Soldater. De Danske vare ogsaa fortvivlede og vilde hellere døe end underkaste sig den svenske Konge. Foruden det uvisse Udfald af et pludseligt Angreb under disse Omstændigheder og Harens Undergang hvis det mislykkedes, forestillede man ham ogsaa, hvor meget det stred imod alle Krigsregler, at lade en Fæstning som Kronborg ligge i Ryggen. Var den først indtaget, kunde man forbyde den forventede hollandiske Flaade at gaae igjennem Sundet; hvis Kronborg derimod kom i Hollandernes Bold, vilde det være til stor Skade for Sverrig.

Den danske Adelsmand Hannibal Sehested, som vi tidligere have omtalt, havde ogsaa en stor Indflydelse paa Svensserkongens Beslutning, ikke strag at angribe Kjøbenhavn. Han var falden i Unaade paa samme Tid som Ulfeldt formedelst en uredelig Bestyrelse af sit Statholderskab i Norge, men var mere flog og sindig, mere listig og underfundig end Ulfeldt. Han ydmygede sig og fik Tilladelse af Kongen at gjøre en Udenlandsreise. Han bar et uudslufleligt Had til Adelen, hvem han ansaae som Marsjagen til sit Fald. Da han senere var vendt tilbage til Danmark havde han faaet Tilladelse at

opholde sig paa sine Godser. Han var netop i Begreb med at begive sig til disse, da han paa Veien blev tagen til Fange af de Svenske, og ført til Kongen af Sverrig i Ringsted. Her blev han frigiven paa Værsord. Carl Gustav fattede snart en stor Tillid til ham, fulgte hans Raad og troede ham mere end mange af sin Omgivning. Han søgte bestandigt at mægle Fred og var aldrig utro mod sit Fædreland.

Hannibal Sehested havde indbildt General Wrangel at Kronborgslot var fuldt af Kostbarheder, der, naar han indtog det, vilde blive hans Bytte. Derfor raadede Wrangel Carl Gustav til først at erobre Kronborg. Ogsaa Terlon, der gjerne saa at Danmark reddedes, bad ham tage Hensyn til at Byen var stærkere end han troede, og at den havde flere Forsvarere end Angribere.

Kongen tiltraadte endelig de Sidstes Mening. „Da Borgerne have faaet saadanne herlige Privilegier,“ sagde han, „tvivle Vi ikke paa, at de ville udstaae et Pust; blive vi afflagne og ikke strag kunne erstatte Tabet, giver det Fjenden mere Mod; vi maae oppebie flere Folk.“ — Danmark var frelst.

Kjøbenhavns Beleiring gif nu for sig efter alle Krigskunstens Regler, og den indsluttedes baade fra Land- og Søsiden. De af de Danske forladte forfaldne Udenværker: Fortet ved Sundet, Ny Bartou,

Ravnshøj, Ladegaarden, Bjørnsdals Retranchement bleve nu bejatte og forbedrede af de Svenske, som herved sparede megen Moie. De bleve beplantede med Skjts, og nye Skandjer anlagdes ud imod Kallebodstrand. I Uttersløv var Hovedkvarteret; Størstedelen af Gudsfolket laa for Vesterport, men et stort Antal Tropper blev strax i Beleiringens Begyndelse affendt for at beleire Kronborg. Paa Strømmen udenfor Staden havde efterhaanden tillige samlet sig en betydelig Deel svenske Orlogsskibe.

Den 12te August, om Morgenen tidlig, lod det første Skud fra de svenske Batterier, der efterfulgtes af et andet, thi 2 Skud var det svenske Løsen, der bleve besvarede fra Bolden med 3 Skud, det danske Løsen. Kampen havde taget sin Begyndelse.

I Staden var nu Alt i fuld Bevægelse. Den hele samlede Styrke beløb sig til 1200 Soldater, 3000 Borgere, 1600 Studenter og Matroser, ialt omtrent 6000 Mand. Den Høistcommanderende var Generallieutenant Hans Schack, en Lauenborger og en dygtig Ingenieur, øvet i fremmede Krige; Generallieutenant Ulrik Christian Gyldenløve, uægte Søn af Christian den Fjerde, en ung og modig Kriger, var Ansøger for Rytteriet; under disse udmærkede sig især Generalmajor Frederik v. Ahlefeldt og Generallieutenant Axel Urup. Borgereskabet commanderedes af Borgercapitain og Stadshauptmand Frederik Thuresen.

Ethvert Regiment havde sin bestemte Post, Studenterne saaledes deres ved Rosenborg. Paa Gaderne saae man kun Kvinder og Børn, thi Mændene færdedes paa Bolden, hvor de arbejdede og strede. Her havde de ogsaa bygget sig Hytter eller gravet sig Boliger nede i Jorden, hvilke Flere forsynede med Jernovne. Her opholdt de sig Dag og Nat, Kvinderne bragte dem her deres Mad, og saaledes var Bolden deres bestandige Hjem. Kongen vilde ikke staae tilbage for Nogen af sine Undersaatter; han lod sig et Telt opslaae nedensfor Bolden i Nærheden af Østerport ved Anna Rotunda Kirke, hvor han boede og sov, indtil den hollandske Flaade kom. Daglig red han rundt paa Bolden, og ofte saae man Dronningen og deres Son, den 12aarige Prinds Christian, ride ved hans Side, hilset med Jubelraab af det trofaste Folk. Uforsærdet udatte han sig for de samme Farer som sit Folk. Forgjæves bad man ham vogte sit Liv. Han foregik ogsaa i andre Ting sine Soldater og Borgere med et godt Exempel, lod sig noie med den samme simple Kost som disse, og vægrede sig aldeles ved at leve paa anden Maade eller unddrage sig samme Møie og Arbeide som den simple Soldat.

Fra den 15de August havde man ophørt at ringe til Kirken, for at Tjenden ikke derved skulde bevæges til at kaste Bomber efter Kirkerne, hvor han kunde formode at Folk vare forsamlede. Guds-

tjenesten holdtes daglig paa Bolden, og neppe har nogenfinde en Præst havt andægtigere Tilhørere.

Men Arbeidet paa Bolden vedblev med den største Iver. De farligste Steder bleve udbedrede, Stormpæle og Palisader nedrammede, spanske Ryttere udlagde og Gravene fyldte med Vand. Den 20de August vare Ravelinerne færdige foran alle Porte og ved Bankonsten. Man traf Lænkerne over Gaderne og opkastede Barrifader bag disse.

Ogsaa fra Søfiden sørgede man for Stadens Forsvar. Et gammelt dansk Forsvarsmiddel fra Baldemarernes Tid, 2 Stykpramme, bleve lagde ud, den ene, „Den stumprumpede Hund“ kaldet, tacket med Skifersteen, ud for Ny Bartou, ikke langt fra Kastellet, den anden „Evinetruget“ i Kallebodstrand. Svenskerne bleve en Dag bidt af den Første, da General, Grev Jacob-Kasimir de la Gardie faldt for en af dens Kugler.

Studenterne viste under hele Beleiringen et ikke lidet Mod. Der var, som allerede anført, anviist dem Plads ligesom Rosenborg, men da Bolden her var ganske nedfalden, havde de selv maattet gaae og trille med Hjulbøse fyldte med Jord og alstens Ting, for at befæste det Sted, som de skulde forsvar. De kom ikke i Seng førend Hollanderne kom til Hjælp; hver Student maatte staae sin Tour paa Bolden i Frost, Sne og Regn, medens gloende Kugler og Bomber joer dem over Hovedet og om

Drene og Flere faldt ogsaa. Men Studenterne vilde ikke gjerne adlyde de høiere Officerer.

En Aften da Major Steen Andersen Bille red over Bolden, traf han flere Studenter, især norske, som vare komne i Klammeri med en Gefreiter. Bille var en hidsig Mand og raabte: „Jeg har havt saamange under Commando, det vilde være loierligt hvis jeg ikke kunde styre disse Skoledrenge,“ og befalede i det samme en af de Børste, Lauritz Bram, at lægge sit Gevær og sin Kaarde fra sig.

„Her er mit Gevær,“ svarede Bram, „men Kaarden tilhører mig, thi jeg har selv kjøbt den.“

Men Major Steen Bille var ikke den, der lod sig sige noget.

„Gaaer J ikke strax i Arrest,“ raabte han, „saa hugger jeg Jer ned.“

Men nu toge de andre Studenter hans Parti. „Vi ere ikke Krigsretten undergivne,“ raabte de, „men staae under professorum jurisdiction.“

„Kan Kongen,“ svarede Majoren, „sætte en Præst paa Bremerholm, saa kan jeg ogsaa sætte en Student der.“

Nu blev der en heftig Tumult, Klingerne bleve trufne blank, og Gud veed hvor vidt det var gaaet, naar ikke Kongen, der heldigviis var i Nærheden, var kommen sprængende hid paa sin Hest, med en Pistol i Haanden, hvormed han vilde skyde den Børste ned; men denne skjulte sig til Lykke i Hoben.

Tummelen blev stillet, og Bram og endnu en Student domtes af Consistorium. — Ellers herskede bestandig Enighed blandt de Beleirede, der forenedes af Fædrelandskjærlighed.

Da de Danske saae at de Svenske nærmede sig Staden med deres Løbegrave, gjorde de den 13de August om Morgenens det første Udfald til Svenskernes store Forundring, der mindst ventede et saadant. 2 Escadroner Ryttere og 2000 Mand Fodfolk, bevæbnede med Morgenstjerner, Ører og Leer, anførte af den skjæffe Generallieutenant Gyldenløve, ryttede ud af Besterport mod de Svenskes Løbegrave i en stor Kaalhave mellem St. Jørgenssø og Porten. Borgere, kun Ugiste, havde stillet sig frivilligt og brændte af Begjærlighed efter at maale sig med Svenskerne. Hensigten opnaedes ogsaa; Løbegravene bleve forstyrrede, 70 Fjender nedhuggede, og af de Danske faldt kun en Capitain v. Molen og 3 Soldater. Da de Danske saae svenske Ryttere komme flyvende ned af Balbybakke, traf de sig jublende tilbage med nogle Fanger, de havde bemægtiget sig. Det var den første Prove de Beleirede havde gjort, de fik Tillid til sig selv og Svenskerne forbavsedes.

„Men,“ sagde Carl Gustav til en fangen Soldat, „hvad er det for en Dristighed, der er paakommen „Juten,“ siden han vover at ansalde mine gamle prøvede Folk.“

En gammel Digter fra hiin Tid, Wallensbæk, skriver om dette Udfald det passende Distichon:

„Det første Udfald skete brav;

Da Fjenden falot i egen Grav.“

Da Beleirerne imidlertid rykkede Fæstningen et Bøsseskud nær med deres Løbegrave, besluttedes der et nyt Udfald, som det senere kaldtes „General-Udfald“, for at tilintetgjøre disse. Det foretoges op ad Dagen, den 23de August, med alt Rytteriet, der var i Staden, under Gyldenløve, og Fodfolk, bestaaende af Studenter, Haandværkere, Matroser og nogle Soldater, ialt 700 Mand under Generalmajor Frederik v. Ahlefeldt. Ogsaa Generallieutenant Hans Schack deeltog i Udfaldet. Igjennem en underjordisk Løngangsport i Bestervold stormede de med et grændseløst Mod ud mod de Svenske, der arbeidede i Leer, Dynd og Mudder i deres Løbegrave, uden at ane et saadant Angreb. De danske Matroser, bevæbnede med Dyer og Morgenstjerner, viste i Særdeleshed stor Tapperhed, men Studenterne udmærkede sig ikke mindre. Generallieutenant Schack overrumplede 150 Svenskere i en Skandje, og tvang dem til at overgive sig. 5 Kanoner bleve erobrede og de øvrige kastede i Moradset eller fornaglede. Niels Rosenfrands, Oberstlieutenant ved Kongens, af Normand og Gjænger bestaaende Livregiment, udmærkede sig i Særdeleshed.

Han nedlagde et Par fjendtlige Officerer, men fik ved samme Leilighed nogle Saar i sin Arm og nogle Tænder stødte ind. Desuagtet vedblev han at kæmpe og erholdt et Hug i Ansigtet af en svensk Officeer, som han dog gjorde værgeløs, ved at fare ham lige ind paa Livet. Men af Udmattelse og Blodtab faldt han i Afmagt og blev baaren som død paa Soldaternes Pikker ind i Staden, hvor han dog efter nogen Tid helbrededes og gjorde Tjeneste som før.

Oberst Svante Banér, som førte Overcommandoen i Løbegraven gjorde i Spidsen for Svenskerne alt for at standse Udfaldet. Omringet af Danske, vilde han ikke overgive sig, men kæmpede indtil han sank om i sit Blod efter at have erholdt mere end 30 Saar.

Til Uheld kom der Ild i en Kruttdynge, som idet den sprang i Luften med megen Larm, gjorde de længere bortliggende Svenskere opmærksomme paa, hvad der foregik. De Danske nødsagedes nu til at trække sig tilbage og førte 300 Fanger, 5 Kanoner, forspandte med kongelige Bogneste, i Triumph med sig. De dræbte og saarede Svenskes Antal angives forskjelligt, dog var det flere hundrede. De Danske havde kun 30 Døde.

Med stor Forsigtighed, uden at foruroliges af Svenskerne, førte Gyldenløve, Schack og Ahlesfeldt

deres Folk tilbage til Staden, i hvis Besterport Kong Frederik stod og modtog sine tappre Mænd. Havde Landfrigerne indlagt sig Bre denne Dag, søgte Søfrigerne den paafølgende Nat at gjøre dem deres Laurbær stridig. Det var Vice-admiral Niels Helt og Commandeur Bredal, bekjendt af sin Conduite ved Nyborg, som nu skulde vise, at Soetaten ikke stod tilbage for Landetaten i Kjæthed og Mod. Begge havde tjent sig op fra den laveste Stand og vilde nu gjøre sig fortjente til større Hæder. De Svenske havde i Kallebodstrand samlet en heel Deel Jagter, Pramme og Baade, for med dem at sætte Tropper i Land paa Amager, Stadens Forraadskammer, hvilken D de, som rimeligt var, ansaae for let at indtage. Dette vilde de tvende Søfrigere forhindre. Endnu før Morgenen frembrød overraskede de Svenskerne ved at kaste Bomber paa deres Fartøier og entre dem. Største Delen af disse bleve enten brændte, sænkede eller erobrede; et Skib paa 30 Kanoner nødsjagedes til at kappe sit Anker og tage ind til Rjøge Bugt, 50 Svenskere omkom og 70 toges tilfange. Paa dansk Side saaredes kun nogle Faa, og da de Danske vendte hjem med Seiren og stege i Land paa Holmen, stod Kongen, som fra Landet havde været Dienvidne til hele Kampen, her og tog hjerteligt imod dem.

Nu begyndte de Svenske at indsee, at de havde

taget feil af Kjøbenhavns Indvaanere, om hvem de i sin Tid havde sagt, at de ikke agtede dem saameget som et Par gamle Sko. De bleve nu forsigtigere under Arbeidet i Løbegravene og de øvrige Bærfer, eftersom de, især fra Beiene mellem St. Jørgenssø og Pøblingsøen mere og mere nærmede sig Staden. Imellem St. Jørgenssø og Havet oprettede de nu deres Hovedleir, og et nyt Udfald, der fandt Sted den 30te August, havde intet heldigt Resultat. Der faldt paa begge Sider 30 Mand.

Et 4de Udfald den 3die September var heller ikke heldigere for de Danske. Disse, 500 Mand under Oberst Mogens Krag, lode sig af de Svenske forlede til at rykke for langt frem, indtil en i et Baghold skjult overlegen Magt styrtede frem. Krag nødsagedes da til at trække sig tilbage og led et ikke ubetydeligt Tab. Tvende høie Officerer, Urne og Bremer, bleve dødeligt saarede. Kongen var Tilskuer til den hele Affaire fra Bolden, hvor Kuglerne susede ham om Ørene. Oberst Gay Lange, der traadte hen paa et Sted, som Kongen nylig havde forladt, blev skudt. Ogsaa blev en Borger i Nærheden af Kongen truffen, som der sagdes af en giftig Kugle, i Halsen, hvoraf han døde Dagen efter.

Som vi ovenfor have fortalt, havde Søfolkene og Studenterne i Særdeleshed udmærket sig ved et af Udfaldene; men foruden disse fandtes der endnu inden for Stadens Bolde et Folkeskærd, der

ikke stod tilbage for disse i Tapperhed og Mod. Det var Gjøngerne, berømte Smede, der horte hjemme paa Sverrigs og Danmarks gamle Grændser. Disse betroede man et farligt Hverv.

Udenfor Østerport i Raadmand Klaumanns (Clasens) Have fandtes der mange Ujevnheder, som Jordhøie og Dæmninger, der hindrede Kuglerne fra Brammene ved Kastellet at gjøre Virkning. Den 4de September fik Gjøngerne Ordre at gjøre et Udfald i Haven, hvor de udførte det dem paalagte Hverv med uførtroent Mod, skjøndt Batteriet ved Bartou overdannede dem med Kugler. — Pladjen blev jevnet og de derværende Huse stukne i Brand.

Disse Gjønger, udmærkede Skytter, vare Kongens Livvagt. De hadede de Svenske, som de i deres Hjem dræbte i deres Bjergpasse, mellem Moser og Skove. Mangen fornem svensk Herre var falden for deres sikke Skud. Deres Anfører, Svend Poulsen, var en mærkværdig Mand. Han var den ypperste Partigjænger i Krigen mellem Sverrig og Danmark. Han forstod at begeistre sine Underhavende, at udspeide Fjendens Planer og strax derpaa at angribe ham paa den fordeeligste Maade. Ved Kjøbenhavns Beleiring gjorde han derved fortrinlig Tjeneste.

Svenske Skribenter omtale Svend Poulsen som Anfører for en Røverbande paa Grændsen mellem Skaane og Halland i Aaret 1657, da han blev

overvundet og fanget af Grev Steenbock. Nu see vi ham i Kongens Tjeneste i Kjøbenhavn.

Hans senere Fata synes ikke at burde her forbigaaes. Medens Svenskerne endnu vare her i Landet, overgik der ingen Partigsjænger Svend Poulsen i Snildhed og Mod. I en aaben Egn blev han engang omringet af Fjenden, og Redning syntes umulig, da den eneste Bei, som Fjenden ikke havde besat, var en Sø, over hvis nyligt tilfrosne Iisdække det syntes en Umulighed at undkomme. Men før han vilde overgive sig vilde han heller omkomme, og derfor satte han i fuld Gallop hen over den gængende Iis, der besynderlig nok bar ham, medens de forfølgende Svenskere sank igjennem den.

Men Egnen ved Jungshoved, fuld af Moradser og tætte Skove, var især Tumlepladsen for hans Jdrætter. Jungshoved Slot beboedes i Krigsaarene 1658 og 59 af Fru Else Parsberg, en fjæk Dame, som lukkede sin Borgs Porte for Svenskerne, men endelig, da de beskøde den, nødsagedes til at modtage svensk Indquartering.

Svend Poulsen boede, som Sagnet fortæller i Snejere, og vovede meget for at befrie sin Frue fra de ubudne Gæster. Daglig hortes der om smaa Skjermysler, hvori Svend Poulsen altid havde Deel. Han bevartede de Besøgende med godt gammelt Æl, og ved den Leilighed lykkedes

det ham ofte at udspeide Svenskernes Planer. Men hermed lod han sig ikke nøie; forklædt som Degn, Bispeframmer, Tigger, halt Tiggerkjærling, var han allevegne for at udspeide Fjendens Anslag. Derpaa satte han sig i Spidsen af sine Bønder, og enkelte eller endog flere Svenskere maatte da bide i Græsset. Mange i senere Tid fundne Beenrade i Sandbanker og Moser ansees som Offere for Svend Poulsens Patriotisme. — En svensk Oberst, som var ind-quarteret paa Jungshoved Slot, blev saa forbitret paa ham, at han udsatte en Priis paa hans Hoved. En Aften stod den svenske Oberst i et Vindue paa Slottet og saae ud, da lod pludselig et Geværskud, en Kugle gik igjennem hans Hoved og et Gevær pladskede i samme Dieblif i Slotsgraven. Der blev gjort Allarm. De i Borggaarden og de nærliggende Huse varende svenske Soldater strømmede sammen. En Krigsmand i svensk Dragt, der foregav at være en Ordinants, og kom til i samme Dieblif, fortalte, at han havde seet en væbnet Mand løbe i Retningen af Dremands Gaard, og tilbød sig at være deres Veiviser. De fulgte ham ind i Skovene, hvor en væbnet Skare paa engang angreb og omringede dem. Det var Svend Poulsens Bønder, og Soldaten var Svend Poulsen selv. Alle Svenskerne bleve nedhuggede.

Efter Krigen belønnede Kong Frederik ham for hans Tapperhed og Fædrelandskjærlighed i

Maret 1666 med Lundsbygaard Gods i Bording-
borg Amt.

Det kunde ikke mangle at den tæt indsluttede By maatte lide Mangel paa Livets Fornødenheder. Medens Tjenden høstede det modne Korn, fandtes der kun en liden Deel deraf i Kjøbenhavn. Tidligere havde man talt og skreven om de Stores Overdaadighed, men nu vare de indskrænkede til den største Maadeholdenhed og Tarvelighed i Spise og Drikke. Spegejild, tør Fisk, Ost, Urter, slet Ol (Cavente) var deres daglige Kost, selv Kongen, som vi have omtalt, nød ikke andet. De Fattige vare glade naar de kunde faae Sild og Ost til deres tørre Brød og dertil drikke Vand med Edike i. Regjeringen satte en Taxt paa Levnetsmidlerne. Efter Hjørring i hans Skrift: „Kjøbenhavns Leirfrands“ vare Priiserne paa disse, der ansaaes for overdrevne, for 1 Pd. Brød 2 Sk., 1 Pd. Smør 2 Mk., 1 Pd. Flest 14 Sk., 1 Pd. ferst Kjød 20 Sk.; 1 Faar kostede 18 Rdlr., 1 Gaas 15 Mk., 1 Oxe, der ellers kostede 20 Rdlr., 100 Rdlr., 1 Tønde Rug, der ellers kostede 5 Mk., 14 Mk.

At udhungre Staden lykkedes ikke Svenskerne. Fra Kjøbstæderne, ja endog fra nogle østersøiske Stæder, listede undertiden flere smaa Fartøier sig med Levnetsmidler ind til Kjøbenhavn. Dgsaa bemægtigede danske Kapere (dengang benævnte Fri-

byttene) sig velforsynede fjendtlige Skibe, og Priserne paa Levnetsmidlerne sank. De Svenske affaar rigtig nok Vandrenderne, men Vandmangel fandt ikke Sted da gravede Brønde forsynede Staden noksom med Vand. Paa Bremerholm indrettedes et Qvæsthuus, og i Laugenes Compagnihuse anbragtes Sygesenge. De nys oprettede 32 Mænd sørgede under deres Formand Frederik Thuresen saavel herfor som for Soldaternes Indkvartering.

Den Omhu, man saaledes viste imod Stadens Forsvarere, bidrog ikke lidet til at vedligeholde deres Mod.

VIII.

Kronborgs Overgivelse og Hollændernes Ankomst.

Den 6te September var det ligesom om Lynet havde slaaet ned ved den Esterretning, at Fæstningen Kronborg, Sundets Behersker, var faldet.

Som vi vide havde Grev Wrangel erholdt det Hverv at erobre Kronborg. Sehested havde især bevirket at man foretog Beleiringen af denne Fæstning, da hans Mening var, at den svenske Konges Tropper derved vilde blive adsplittede. Den 16de August vare de svenske Soldater ankomne. Fæst-

ningen var i den bedste Forsvarstilstand, rigelig forsynet saavel med Ammunition som med Levnetsmidler. Garnisonen bestod af 500 Mand, for størstedelen hvervede Tydskere, under Commandanten, Oberst Poul Beenfeldt; Næstcommanderende vare Oberstlieutenant Carl Brunow og Christopher Bille, Lehnsmænd i Kronborg Amt. I Begyndelsen havde Beenfeldt viist sig som en dygtig og tapper Mand; han havde gjort nogle Udfald, og da han syntes at Fæstningens Garnison ikke var stærk nok, forlangt flere Soldater og erholdt 160 Mand. Han havde ladet Hujene rundt omkring Kronborg afbrænde saavidt Tiden havde tilladt det; dog satte Svenskerne sig strax fast i flere af de nærmeste Bygninger, og Besætningen formaaede ikke, skjøndt den gjorde, som anført, flere Udfald, at fordrive dem. I Fæstningen fandtes der en Mængde Kvinder, som jamrede og flagede sig; hertil kom at Besætningen var nærved at gjøre Oprør fordi den ikke fik sin Lønning, skjøndt Krigskassen var fyldt med Penge, og Oberst Beenfeldt var desuden ængstelig for sin Kone, der var i Svenskernes Bold. Wrangel var en Feltherre, der forenede Tapperhed med Snildhed. Han vidste at forskaffe sig en hemmelig Samtale med Commandanten og de høieste Officerer, og forstod nu at skrække dem med Trudsel og smigre dem med Løfter. „Kjøbenhavn er gaaet over,“ sagde han, „Kronborg burde følge Hovedstadens Exempel og give efter for Nødvendigheden.

Giver den sig ikke godvillig, kan den ikke vente nogen Skaansel." Han gav tillige de Hoiftbefalende Udsigter til Generalsposterne ved Armeen eller, hvis de vilde begive sig til Nolighed, de sedeste Lehn. Det var blot af Godhed for dem, at han raadede dem til at overgive sig. — De forknytte Befalingsmand bade nu, om at maatte sende Bud til Kong Frederik, men dette vilde han paa ingen Maade tillade; vilde de ikke strax overgive Fæstningen, saa vilde han give Ordre til at løbe Storm. Da de nu horte at man uden for Fæstningen i Fjendens Leir løsne de Glædesffud, at Trommer og Trompeter feirede Seiren, og saae Fyrværkerier afbrændes, bleve de saa forstrækkede over Kjøbenhavns antagne Fald, at de, da Svenskerne paa samme Tid begyndte en heftig Beskydning og lavede sig til at storme, overgav den stærke Fæstning, der mangelig kunde have holdt sig mod Svenskernes Angreb. Ifølge Capitulationen marscherede en kampdygtig Besætning vaabenløs og modløs ud af den stolte Fæstning. Senere bleve alle tre, Beenfeldt, Brunow og Bille tiltalte for en Krigsret, de to første dømtes til at miste deres Hoveder men benaadedes, Bille dømtes til Landsforvisning.

Af Kronborgs Besætning tog Størstedelen strax svensk Tjeneste; Commandantens Familie blev løsgivet af svensk Fangenskab. Den Mængde Levnetsmidler og Munitio, som Fæstningen var forsynet med, alene

77 Kanoner, faldt nu i de Svenskes Hænder tillige med store Summer af myntet og umyntet Solv.

De første Følger af denne stærke Fæstnings Overgivelse var en Skræk, der forknyttede selv de Kjøckfeste. Fjenden havde hidtil været slet forsynet med Krudt, men nu fik han Overflodighed herpaa og vilde vist benytte det til en heftig Beskydning. Det værste var imidlertid, at Hollænderne, der forventedes, maaskee vilde ansee det for en Umulighed at gaae igjennem Sundet, og opgive Planen til at undsætte Kjøbenhavn.

Den sidste Frygt forsvandt imidlertid snart, da der kom skriftlige Forsikringer fra Holland om en hurtig Hjælp, estersom Admiral Dydama laa seilfærdig med en stor Flaade, der vilde tiltvinge sig Gjen- nemgang igjennem Sundet.

Men Frygten for et heftigere Bombardement var desværre vel begrundet. Fra den 18de September og uafsladeligt i 14 Dage blev Staden overøst med Bomber og Kugler, „saa at den stod ligesom i lys Lue,“ og flere Mennesker mistede Livet. Fjenden havde faaet to som det hedder: „synderlig store Fyr- mörjere“ fra Kronborg. Den ene benævnt „Den brandenborgske Love,“ den anden, som var langt større, „Den brunsvigske Buk,“ med hvilke han meente endeligen at skulde stifte Byen i Brand. Den 22de September afflode de den første Bombe af „Bukken,“ men den var sigtet for lavt, og faldt i en Mødding

i Dronningens Enghave udenfor Vesterport. Da de bemærkede dette, toge de et høiere Sigte efter Slottet, men Bomben faldt nu i Stranden. Da kastede de den tredie Bombe, men i det samme sprang Mørseren og tilføiede dem selv stor Skade. „De Danste maae kunne hege,“ sagde Fjenden.

Desto bedre naaede de Byen med det andet Skyts fra 5 Skandser imellem Vester- og Nørre-Port, hvoraf en alene ved Vesterport var besat med 27 Stykker 12- og 24 pundige Kanoner for uden en Mængde mindre. En Bresche, som blev skudt hvor Bolden var svagest, blev strax tilstoppet af de Beleirede.

Ligesom senere i Aaret 1807 sigtede Fjenden efter det høie Frue Taarn og Kirken, som ogsaa blev betydelig beskadiget, dog uden at antændes. De nærliggende Gaarde, f. Ex. Bispegaarden, led meget derved. Borgemester Hansens Huus antændtes af en gloende Kugle, hvilket ogsaa var Tilfældet med mange private Huse, hvor Vosterne vare fyldte med Hø. Men Ilden fik aldrig Overhaand, thi der var truffen gode Slukningsanstalter. Saasnart en Ild opstod blev den strax slukket, da 300 Muurfolk og Tømmere stode paa forskjellige Steder i Byen rede til siebliffelig at dampe Ilden med de meest hensigtsmæssige Foranstaltninger. De havde ogsaa nogle lange Jerntænger, der paa Enden havde ligesom krumme Fingre, med hvilke de kunde gribe den gloende Kugle og smide den ud af Huset.

I Fruetaarn var der en Brandvagt, som fra denne Høide kunde see naar de gloende Kugler kom. De raabte da: „Hou, hou Vægter, der kommer gloende Kugler! Den faldt paa Nørregade, den faldt paa Vestergade! Den gjorde ingen Skade, den gjorde Skade, løb Vægter, løb!“ Nu styrtede en Mængde Brandsfolk hen til Stedet, medens andre bleve tilbage i Reserve. Til sidst bleve Indbyggerne saavante til Bomberne, at selv Kvinder og Børn lo ad dem. Christian den Fjerdes Buste, der var anbragt over Vesterport, formaaede Fjenden, uagtet han beskød Porten idelig, ikke at ramme, hvilket ansaaes for et godt Varsel.

I October Maaned blev der ikke en liden Glæde blandt Kjøbenhavns Beboere, da en Fregat paa 16 Kanoner løb ind i Havnen, og man erfarede, at den tilhørte den svenske Admiral Wrangel. En Underofficeer, Jacob Nielsen Dannefær, der havde tjent i Aaret 1657 i Krigen mod de Svenske, var imellem de danske Tropper som Danmark ifølge den roeskildste Fred maatte udlevere til Sverrig. Han havde vidst at vinde Wrangels Yndest. Efterat Kronborg var erobret, pakkede man en stor Mængde Kostbarheder ombord paa et Krigsskib, for at bringes til Sverrig, og Jacob Dannefær blev af Wrangel betroet til at have Tilsyn med de Sager, der tilhørte ham. Foruden de svenske Søsolk fandtes der en Deel danske Bønder ombord i Skibet, som

skulde gaae de Svenske til Haande. Med disse Bønder gjorde han nu den Aftale, at de skulde bemægtige sig Skibet paa en Tid, hvor den største Deel af det svenske Mandskab var gaaet ned i Rummet, og, medens han angreb Anføreren, lukke Lufterne. Som sagt, saa gjort. Dannefær benyttede det gunstige Dieblif til at angribe Anføreren, en svensk Foureer, og gjennemborede ham siebliffelig, da han satte sig til Modværge. I det Samme affyrede han sin Pistol, og alle Danske ilede til Hjælp. Imedens Sjællænderne indesluttede de svenske Skibsfolk i Rummet, tvang Dannefær Styrmanden med blottet Raarde til at styre til Kjøbenhavn, og lod Fregatten vexle Skud med den forbausede, medfølgende Galliot. Man kan let tænke sig den Glæde, hvormed Dannefær blev modtaget af Kjøbenhavnerne; han fik Officeerspatent og et Gods paa Moen. De vornede Bønder bleve frigivne.

Paa denne Tid besluttede Svensken atter at bemægtige sig Den Amager, Kjøbenhavns Spisekammer, for muligen derfra at storme Hovedstaden. Den gamle Præst Hjørring fortæller i sin Leirfrands, at Carl Gustav, da han grublede over dette Anfald, en Nat saae et draget Sværd svæve over sig og om Morgenen derefter Blod ved sin Seng; den svenske Konge antog dette for et godt Varsel, der bebudede ham Seir.

Det var om Natten den 8de October, under

en saa tyk Taage, at man ikke kunde see en Haand for sig, at Carl Gustav steg i Land fra den svenske Flaade ved Dragør, medens Generalmajor Fersen med 300 Mand gjorde et Angreb paa et ved Dragør anlagt Blokhuus. De saa Soldater og Amagere, der havde Bagt her, gjorde en kort Modstand, og søgte derpaa at redde sig med Familie og hvad de ellers kunde tage med sig til Kjøbenhavn. De Svenske forskandjede sig strax paa den erobrede Plads, og da Oberst Mørner næste Dag kom til, saaes der meer end 2000 Mand, størstedelen Rytteri, saa det syntes at der opstod en ny stor Fare for Kjøbenhavn.

Men Gud var synlig med de Danske under denne Kjøbenhavns Trængsel, thi da den svenske Konge netop tænkte at gjøre det af med Staden, maatte han snart forlade den. Grev Wrangel bragte ham nemlig den Esterretning, at man inden en kort Tid kunde vente den hollandske Flaade. Det var en Hjøbstidende; Carl Gustav maatte gjøre gode Miner til den flette Veg; han maatte forlade Amager igjen. Men forinden skulde Den lægges øde og Ordre blev givet til at stifte Ild paa Byerne. Ved denne Leilighed spurgte Pfalzgreve Philip af Sulzbach, der var i Kongens Nærhed ironisk: „Er det ikke Synd at ødelægge den danske Dronnings Jagtrevier?“ hvilket Spørgsmaal Kongen besvarede med et Smil. For at forstaae denne Ut-

tring, maae vi underrette Læserne om, at Dronning Sophia Amalia var en lidenskabelig Elsker af Harejagt og havde undertiden skudt 30 Hare om Dagen, og at Amager var et ypperligt Harerevier.

En udsendt Trup danske Ryttere havde imidlertid recognosceret Fjenden, og ved denne Leilighed afbrændt Landsbyen Sundby og alle Huse i Nærheden af Bolden; Amagerne, hvem det lykkedes, flygtede nu med deres Kvæg til Kjøbenhavn, og snart stod Den i Luer paa alle Kanter hvor der fandtes noget at antænde. Skjult af Røgen red den svenske Konge og i hans Følge en fangen dansk Major, van der Bec, nær ind til Bolden. Den fangne Dansker fik nu i Sinde at gribe Kongen og føre ham ind til Staden. Men han kunde ingen Leilighed finde dertil, og derfor flygtede han og stod den følgende Morgen, den 10de October Klokken 4, ved Christianshavns Bold. I 2 Timer maatte han vente udenfor, da kom Kong Frederik og gik strax ind paa hans Forslag at angribe de Svenske. Enhver vilde tage Deel i dette Udfald, og man nødsagedes derfor til at lukke Porten forat ikke altfor Mange skulde komme ud. Ansørte af Kongen og Generallieutenanterne Schack, Gyldenløve og Hans v. Ahlesfeldt rykkede nu Kongens Livvagt, 100 Dragoner tilføds, 250 Ryttere og et lidet Corps af Borgere og Studenter ud med 4 smaa Kanoner. I Hollænderby stødte de paa 300 svenske Ryttere

og 100 Mand Fodfolk, der bleve jagede paa Flugten, deriblandt den svenske Konge, som forfulgtes heftigt af Capitain Mikkel Skov ved Dragonerne. „Er der redeligt Blod i Dig,“ raabte Skov til Kongen, „og Du vil ansees for Sverrigs Regent, saa hold Stand, og løb ikke saa skammelig, jeg er kun Een mod Een!“ Han greb endog Kongen i Skuldrene, men Carl Gustav vilde ikke lade sig tage saadan til Fange, han sporede sin Hest og sprangte over Kjør og Moser og langt ud i Vandet til over Beltestedet, indtil en Baad kom og frelste ham. Ogsaa Grev Wrangel og Pfalzgreven af Sultzbach vare i stor Fare, og de bleve alene reddede ved at Oberst-vagtmester Gustav Baz Leionhjelm med sine Fodfolk ledede Angrebet paa sig, hvorved der gaves dem Leilighed til at undslippe. Efter en tapper Modstand blev Leionhjelm taget til Fange og en stor Deel af hans Folk nedhuggede.

Præsten Hjørring kalder det „en miraculeus Seir,“ at den Konge, som Polen og Danmark nylig skjælvede for, nu maatte redde sig ved Flugten for den danske Konge. For at haane de Svenske udkom der en temmelig plump Bise „om de Svenskes Harejagt paa Amager.“ Et Sted hed det:

„En Ild de optændte

Dg Huse afbrændte,

For Harer at stege.

Saa sprang de som Lurer:

„I Danske saa gjæve,

D lader os leve!

Vi ville ei mere

Efter harer os fere!“

Ogsaa blev det hele Tog gjort latterligt i forskjellige Flyveblade, blandt hvilke et kaldtes „Den svenske Fjeldfras,“ og havde paa sit Titelblad et Træsmit, der forestilte en Fjeldfras, der vilde sluge Jordfuglen. Imedens man i Kjøbenhavn holdt en Takke- og Bedefest for den vundne Seir, herskede der Misfornøielse i den svenske Leir med den langtrukne Belçiring, og mange af de hvervede Tropper løb over til de Danske. Misfornøielsen voksede, da den hollandske Flaade, opholdt af Storm og Modvind, endelig kastede Anker nærved Lappens Sand under Hammermøllen.

Med en overordentlig Iver, som om det gjaldt deres eget Land, havde Hollænderne udrustet Flaaden, hvortil Staden Amsterdam havde laant 3 Millioner Gylden. Forgjæves anvendte Carl Gustav Bestikkelser, forgjæves truede den Danmark ugunstige engelske Protector Cromwel, Hollænderne toge ingen Hensyn hertil, og Flaaden udlob fra Blië i Nordholland den 7de October. Den bestod af 35 store Orlogsskibe, sin Tids bedste Krigsskibe, under Herr Jacob Baron van Wassenoer, Herre til Opdam, Lieutenant-Admiral af Holland, og under Viceadmiralerne Witte Cornelius de Witte, og Peter

Floriß. Transportflaaden var rigelig forsynet med Alt og havde ombord 38 Compagnier Soldater, prøvede Folk, under Oberst Eustachius v. Püchler. I 6 Dage nødsagedes Skibene til at ligge stille for Modvind under Sjællands Kyst.

Den svenske Flaade havde fastet Anker ved Helsingør. Den bestod af 42 Seilere under Rigsadmiral Wrangel og Viceadmiralerne Klaus Bjelkenstjerne og Henrik Gerdtson, Arrieregarden ved Hveen under Viceadmiral Gustav Wrangel.

Med indødt Harmesaae Carl Gustav igjennem Rifferten sine nye Fjender, Hollændernes Flag og Bimpler flagre stolt fra de høie Master. At erobre det danske Rige vilde han ikke opgive; han vilde være Gneherre over det Sund, som nu Hollænderne truede med Gjennemgang. Han nærede imidlertid det Haab, at Hollænderne skulde gjøre Fredsforslag, hvorved der vilde vindes Tid; men Disse indlode sig ikke paa sligt.

„Man siger, at Admiral Oxdam skal kunne dandse kunstigt,“ sagde den svenske Konge til Grev Wrangel, „J maa spille op for ham.“

„Som Eders Majestæt befaler,“ svarede Rigsadmiralen, „ta' mig tusind Tønder! jeg skal føre en Dands op paa Havet, saa de Halte skulde ogsaa springe.“

Den 29de October, en Fredag, gik Binden 3 Timer efter Midnat om fra Syd til Nordvest med

stærk Kuling. Hollænderne lettede Anker og lode de udspilede Seil opfange den gunstige Vind. Som en Række hvide Svane laae de ved Indlobet af det stolte Stræde, der adskiller de trende nordiske Riger. Admiral Opdam havde samlet sine Officerer om sig og opmuntrede dem til at kæmpe tappert. „Det er ikke alene Danmarks Sag, vi skulle forsvare,“ sagde han, „ogsaa Generalstaterne ere i Fare.“

Avantgarden, bestaaende af 11 store og nogle mindre Skibe, commanderedes af Viceadmiral de Witte; Corps de Bataille, 13 store og nogle smaae, af Admiralen selv og Arrieregarden, 11 store og nogle smaa Skibe, af Viceadmiral Floris, herefter fulgte Transportflaaden.

Man havde villet bevæge den svenske Konge til at lade den svenske Flaade med den for samme gunstige Vind løbe ud og overraske Hollænderne forinden de kunde vinde deres Ankere op eller ordne sig til Slag; men dette, som det syntes, fornuftige Raad fulgtes ikke. Man besluttede derimod, at oppebie Hollænderne i Sundet, hvor de kunde beskydes saavel fra Kronborg som fra Helsingborg. Man troede dengang at Kronborg var Nøglen til Sundet, hvilken Paastand senere har viist sig at være urigtig*).

*) Det er at antage, at naar Kronborg havde været forsynet, som i vore Dage med Granatkanoner, vilde Hollænderne ikke saa let have gaaet igjennem Sundet, men lidt betydeligt Tab.

Kong Carl Gustav holdt med flere fornemme Herrer paa Høiene ved det nuværende Marienlyst. Man havde bevæget ham til ikke selv at tage Deel i det forestaaende Søslag. Forbittret paa Hollænderne, raabte han: „Ha, disse Kræmmere have forladt deres lovlige Herre og nu ville de fra deres Sumpe beherske alle Riger.“

Overalt ved Strandbredden saaes der tætte Mennekkemasser; paa Kronborgslot stode i spændt Forventning Hendes Majestæt den svenske Dronning, Kongens Søster Grevinde de la Gardie og Kongens Svoger den unge Prinds af Gottorp i aaben Bindue, udsatte for de hollandske Kugler. Søndensfor Kronborg i dets Nærhed laa Rigsadmiralen med Admiralskibet, og ventede paa, om Hollænderne vilde angribe først, da de ingen Krigserklæring havde gjort.

Imellem Klokken 8 og 9 begyndte Avantgarden at gaae igjennem Sundet. Kongen, der nu havde begivet sig til Kronborg, lod nu med løse Skud skyde svensk Løsen, thi han nærede endnu Haab om Fred med Hollænderne; men ingen af disse mindskede sine Seil eller besvarede Løsenet. Da blev Kongen forbittret, han tog den franske Gesandt Terlon i den ene Haand og satte med den anden Luntten til en skarpladet Kanon og affyrede selv det første Skud. Nu begyndte Kampen og var en Time efter i fuld Gang, men Kronborgs og Helsingborgs Kanoner gjorde ikke Hollænderne nogen Skade, disses vel-

sigtede Kugler jage endog Folkene paa de nederste Skandsler ved Helsingborg paa Flugten.

For Bagbordshalse med Binden imod sig gif nu den svenske Flaade frem imod den hollandske. Admiralskibet „Victoria“ styrede imod den hollandske Orlogsmand „Brederodde“ paa 59 Kanoner under Viceadmiral de Witte. Den kampbegjerlige Grev Wrangel havde syret for tidligt, han vilde nu entre Hollanderen, og hans Folk stode færdige med Musketterne. Da den gamle og erfarne de Witte saae dette, gjorde han en Vending og gav i rette Tid Rigsadmiralen det glatte Laug fra sin Bredside. Snart fik Wrangel imidlertid en ny Modstander i Admiral Opdam paa Skibet „Gendracht“ paa 72 Kanoner.

Viceadmiral Klaus Bjelkenstjerne nærmede sig nu paa „Dragen“ med 4 Skibe de Witte og en heftig Kamp begyndte. Det hollandske Skib „Brederodde,“ hvis Roer var affludt, drev paa Grund ved Teglgården; Svenskerne entrede det og nedhuggede eller gjorde Folkene til Fange. De Witte blev dødelig saaret og opfordret til at give sig. „Jeg har levet fri,“ svarede han, „jeg vil dø fri,“ og sunken ned paa Knæ forsvarede han sig med sit Sværd til det Yderste. Endelig vilde 2 Soldater bemægtige sig ham, da raabte han paa en Officeer, til at modtage hans Kaarde; 2 Capi-

tainer modtog den. Han forlangte endnu paa sit Sidste et Glas Brændeviin; saaledes døde han.

Da Kampen havde naaet sit høieste Punkt vilde Hollænderne, indhyllede i den tykke Kruttdamp, bryde igjennem. Da styrede Wrangel med 3 svenske Skibe imod Admiral Opdam. Denne sad, plaget af Gigt, i sin Bænestol paa Dækket ved Stormasten og overskuede Alt medens han bestod de Svenske. „Da gif det haardt til,“ skrev han siden, „ganske alene laa jeg to Timer midt imellem de største fjendtlige Skibe.“ Her skulde Kampen afgjøres. Flere Svenske og Hollændere samlede sig paa dette Punkt. Opdams Skib kom i Brand; man slukkede vel Ilden, men „Gendracht“ var gjennemhullet af Grundskud; det havde 6 Fod Vand, og dets Stykporte begyndte at falde. Wrangel lod nu kaste Bomber, han vilde commandere sine Folk til at entre med Musketten i Haanden, men „Victoria“ lystrede ikke længer sit Roer; han maatte derfor Lade det hale ud af Slaglinien til Kysten. „Han er en dygtig Sømand,“ sagde de hollandske Matroser leende, „han bringer Victorien fra Slaget ind i Havnen.“ — Da Wrangel atter vilde løbe ud blev han forhindret deri ved Storm og Sogang.

Foruden Admiral de Witte faldt ogsaa Viceadmiral Florisz paa hollandsk Side. — Af Svenskerne havde Viceadmiralerne Klåus Bjelkenstjerne og

Henrik Gerdtsen med deres stærkt beskadigede Skibe maattet lægge ned til Helsingør.

Admiral Oxdam siger i sin Rapport: „Harde alle vore Folk opfyldt deres Pligt, skulde den hele svenske Flaade være bleven ødelagt.“ — Denne Klage var ikke uden Grund. Saaledes havde f. Ex. en Hollander efter Slaget alle Propper paa sine Kanoner, ligesom der paa flere Skibe ikke var en eneste Mand saaret. Den hollandske Flaade naaede imidlertid sin Hensigt at slaae sig igjennem, og imellem Kloften 3 og 4 var saavel Krigsflaaden som Goffardisflaaden forbi Kronborgs Skudvidde. Skydningen ophørte, og der herskede nu Stilhed, hvor tidligere Kampbulderet døvede Dreene. Gustav Wrangel, der laa med 8 Skibe under Hveen, vovede ikke at indlade sig i nogen Kamp. Fra Galgebakken ved Helsingør betragtede Carl Gustav til Slutningen Slagets Gang. Han var dybt nedslaaet, endnu mere Rigsadmiralen, der, forbitret fordi han ikke selv kunde tage Deel i Slaget, neppe vilde lade sig trøste af sin Konge. Vidt omkring drev Bragene af Skibene og de Dødes Liig, og bedaffede Rysterne. Svenskerne havde mistet 9 Skibe, hvoraf 3 bleve tagne, Hollanderne kun 6. „Vi have kæmpet,“ sagde Hollanderne, „med Tyrker, Spanioler og Engelskmand, men aldrig været i en saadan Bataille; thi Svenskerne slaaes ikke paa en raisonabel Maade

og give Dvarteer: det er en Myrden og ikke Fægten; det gjælder Livet hvert Dieblif."

I Holland modtoges Efterretningen om det vundne Slag med Jubel, blandet med Sorg over deres to dygtige Admiralers Heltedød. Et hollandsk Digt: „Hovmod gaaer for Fald, eller Sverrig lærer mores," snertede Sverrigs Konge.

Men hidtil have vi ikke talt om den danske Sømagt, der syntes at have været ganske uvirksom under ovenstaaende Begivenhed, hvilket maa synes saa meget underligere, som netop den danske Nation altid har viist sig kjæf og tapper paa Søen ligesaa Bikingetiden. Men den som er bekjendt med den foregaaende Tids Begivenheder veed ogsaa, at Danmarks Flaade led et Nederlag under Christian den Fjerde, hvorved den blev næsten totalt tilintetgjort. Efter den Tid havde en saa fortrykt, underkuet Stat som Danmark manglet Midler til at udruste en ny Flaade, der nogenlunde kunde maale sig med en svensk eller hollandsk, saa at Dansten maatte med Harme see at Svensken dominerede paa „det sortladne Hav," hvis Herredømme han fordem havde besiddet alene. Imidlertid havde Danmark dog en Flaade, der rigtignok stod tilbage for de tidligere i Skibenes Antal. En Escadre paa 8 Skibe, under Commando af Rigs-Viceadmiral Henrik Bjelke var gaaet under Seil for i Forening med Hollanderne at agere imod de Svenske. Bjelkes Skib var „Tresoldig-

heden' paa 54 Kanoner; under ham commanderede Viceadmiral Niels Helt Linieskibet „Hannibal“ og Viceadmiral Peter Bredal „Tre Løver,“ begge hvert paa 54 Kanoner. Modvind hindrede Bjeske i at naae længere end til Hveen, hvor han kastede Anker, og fra det Fjerne med Opmærksomhed betragtede Slagets Gang. Da den hollandske Flaade nu styrede imod Kjøbenhavn forenede den danske Flaade sig med den. Admiral Opdam, der saae sig styrket ved saa mange Skibe, der ikke havde været i Jlden, vilde paa ny angribe den svenske Flaade, men denne stræbte af alle Kræfter at naae Landskrones Havn, hvor Hollænderne ikke kunde forfølge den. Den forenede hollandsk-danske Flaade blokerede den nu i nogle Dage, uden at kunne tilføie den nogen videre Skade.

Diemedet af Hollændernes Ankomst var opnaaet, nemlig at forsyne Staden med Levnetsmidler og Soldater. Medens Opdam kæmpede med Wrangel om Herredømmet paa Østersøen, listede de hollandske Transportskibe sig med Levnetsmidler og 38 Compagnier Fodfolk langs med Kysterne, for ikke at opsnappes af Gustav Wrangels Escadre, ad Kjøbenhavn, hvor de ankom om Aftenen efter Slaget, og modtoges med Jubel af Hovedstadens forhungrede Indvaanere. „Hidtil har Herren hjulpet,“ sagde man ved denne glædelige Efterretning.

Med Transportfibene kom en Mand, hvem Danmark ikke havde lidet at takke for Hollanderne's betimelige Hjælp. Det var Monsieur Christopher Gabel, Kongens Kammersecretair, senere Kammerherre. Han var en snild Mand, brugelig til alle Forretninger, Kongen tro og hengiven, en Hader af Adelen, senere et vigtigt Værktoi til at fuldfæste deres Herredomme. Medens man i Kjøbenhavn forsvarede Danmark havde han i Holland været selsat med dets Frelse. Han havde, som vi vide, saasnart han havde forladt Carl Gustav, der havde bedet ham at hilse Kong Frederik, begivet sig, ved det første Nygte om Sverrigs Angreb og uden at oppebie nogen Ordre af Kongen, over Hamborg til Amsterdam, ikke forsynet med noget Creditiv. I Forening med de danske Residenter i Holland bevægede han Generalstaterne til at bringe Danmark skyndsom Hjælp. Han ilede nu ved sin Ankomst strax op paa Slottet, hvor han var den Første, der gav Hoffet en Skildring af Dagens store Begivenhed, hvortil han selv havde været Dienvidne. At denne Statens troe Tjener blev modtaget med Naade er begribeligt.

Man kan let forestille sig Kjøbenhavnernes Glæde ved Efterretningen om det vundne Slag og hvorledes man modtog den af Podagra plagede Helt, Admiral Opdam, da han kort efter ankom med den hollandske Orlogsflaade paa Rheden. Hans

gamle Ben, den berømte Maler Carl van Mandern, som Christian den Fjerde, Kunstens Beskytter, havde indkaldt, førte ham iland og indrømmede ham Bøllig i sit Huus paa Vstergade. Hollænderne bleve indkvarterede i Byen og overlodte Raadstuen til Kirke.

Men Kjøbenhavnerne skulde faae endnu mere Aarsag til Glæde. Man tænke sig deres Forbavselse, da de den paafølgende Morgen, saasnart Daggryet tillod dem at see ud over Bolden, bemærkede en stor Virksomhed hos Fjenden, og endelig opdagede, at Svenskerne vare isærd med at afbryde deres Leire. Det var paa høie Tid, thi deres Løbegrave vare komne Fæstningen nær paa 50 Skridt. Men Hollændernes Ankomst havde gjort et saadant Indtryk paa Carl Gustav, at han, formodentlig frygtende for fornyede Udsald, trak sig tilbage med sine Folk i en saadan Afstand, at han kunde blokere Kjøbenhavn og affære den al Tilførsel til Lands. Før han begav sig i sin nye Leir, fortælles der, at Svenskerne stode 3 Dage i Rad opstillede paa Valbybakke, ligesom for at udæffe Dansten.

Nu udkom der et Rescript til Borgemeester og Raad: „Efter som Fjenden,“ lod det, „har opbrudt og forladt sine Beleiringsværker her for Byen, saa have I nu den Anordning at gjøre, at Klokkerne og Seirværkerne her i Staden nu herefter ringe og lade sig høre.“

Allehelgensdagsaften, som var paa en Søndag, den 31te October, Kl. 9 sloge Kjøbenhavns Klokker paa ny, efter at ingen Klokkelyd var hørt i næsten 11 Uger. I Kirkerne lode en høitidelig Taffigelse til Gud saa vel for den hollandske Hjælp som fordi Staden nu var befriet fra en 12 Ugers Beleiring, og medens man sang i Kirken: „O Gud vi love Dig o. s. v.“ lod Kanontorden fra alle Stadens Bolde, Fontainerne sprang, Unge og Gamle, Høie og Lave, strømmede ud af Portene for at bese de Svenskes Bærker, der vare, som det hedder: „saare kunstige og med overordentlig Flid anlagte.“ Og saa Kongen og Hoffet deeltog med Folket i at betragte disse mange Løbegrave, Contrescarper, bedækte Gange og underjordiske Miner, og fik derved et ansfueligt Begreb om den Fare, der havde truet Kjøbenhavn fra disse Svenskers Slangebogter imod Staden. Til en Grindring for Esterverdenen lod Kongen dem aftegne *).

Kort efter slofede man alle disse Bærker, og der saaes kun Ruiner og Gruusdynger trindt om den beleirede Stad.

Men endnu var langt fra Krigen eller Stadens Fare endt; man kunde maaskee sige, at nu var den

*) For hvem det interesserer, kan denne Aftegning, som senere blev stukket i Kobber, sees paa det store kongelige Bibliothek i den Müllerske Kobberstiksamling.

først egentlig begyndt. Fra at beleire Kjøbenhavn var Svensken gaaet over til at blofere den. Om trent 3 Fjerdingvei fra Staden ved Brøndshøi, hvor det høiere Land sænker sig ned i Fordybninger, havde Generallieutenant Grif Dahlberg afftuffet den svenske Leir. Det kunde egentlig efter de Tiders Begreb kaldes en Fæstning, thi den var større end Kjøbenhavn, omgivet med Bolde og Grave, Palisader og Trancheer, og benævntes efter Kongen Carlstäd. Brøndshøi Kirke laa indenfor dens Bolde, som Dansken kaldte „Gjerder for de vilde Tyre,“ hvormed meentes de mange Overløbere fra Svenskerne, „for at Tyrene ikke skal tumle sig paa fri Mark.“

Krigerstaden var gjennemskaaet af ordentlige Gader. Kongen og hans Officerer boede i smukke Bærelser, hvori fandtes alle Slags Befvemmeligheder: Binduer, Kaffelovne o. s. v. Bønderne maatte levere de nødvendige Senge, Sengklæder, Lagener, Bohave, Uldent og Linned. Overalt herskede der den punktligste Orden og strengeste Mandstugt. Flere Høie, der fandtes indenfor Carlstädts Bolde, bleve besatte med Kanoner. Skjærmydsler mellem de Danske og Svenske fandt ofte Sted udenfor den; men da Kjøbenhavn manglede Rytteri kunde der intet udrettes fra dansk Side.

Medens den svenske Konge nu paa ny lagde Plaaner til at bemægtige sig de hidtil urørte Der: Col-

land, Falster og Møen, hvorfra Kjøbenhavn, efter at Søen ved Hollænderne var rensset fra Svensken, kunde hente baade Folk og Proviant, gjorde de Danske paa deres Side alt hvad de kunde for at skade deres Fjende. En Mængde Skuder, ladede med Steen, affeilede til Landskrone, for at forsænke Indløbet til denne By. Men skjøndt Kong Frederik selv var tilstede mislykkedes Forsøget og man maatte antænde og opbrænde de nedsunkne Skibe. Man agtede at lade Brandere løbe ind i Landskrones Havn for at stifte den der liggende svenske Flaade i Brand, men ved Svenskernes Narvaagenhed mislykkedes ogsaa dette; dog vilde det Hele vistnok have havt et heldigere Udfald, naar ikke Hollænderne, som man troer, havde fundet det stridende mod Generalstraternes Interesse at den svenske Flaade blev ruineret, og derfor bidrog til de danske Planers uheldige Udgang.

Imidlertid nærmede Decembermaaned sig og de fjendtlige Forhold havde ikke forandret sig. Der foresaldt idelige Forpostfægtninger mellem de Svenske og de Danske, især var Ny Bartou, som Svenskerne fra et Hospital for gamle udlevede Mennecker havde forvandlet til et Blokhuus og som Dansken nu havde besat, et Tvistens Uble imellem begge. Da de Gamle og Syge i Hospitalet lede meget ved disse fjendtlige Sammenstød bleve de alle af den menneskekjærlige Kong Frederik anvist Bolig i en Gaard

i Pilestræde, hvor de nu kunde nyde Nølighed og ende deres Dage; Ny Bartou blev derimod nedbrudt og aldeles sloiset.

Det syntes imidlertid at Aaret 1658 skulde ende med Sorg, da to af Danmarks Helte, nemlig Vice-admiral Peter Bredal og Generallieutenant Gyldenløve, afgik ved Døden.

Peter Bredal havde erholdt det vigtige Hverv, at forsøge, om det ikke var muligt at forskaffe Danmarks Allierede, Østerrigerne, Polakkerne og Brandenborgerne, der stode i Holsteen, over til Sjælland. Men saavel Hollænderne som Engländerne vare derimod og Vinteren begyndte tillige at indfinde sig, saa at det ikke lykkedes den gjæve Bredal at opnaae sin Hensigt. Ivertimod, da han i en Fægtning med et svensk Skib ved Als vilde entre det, blev han skudt og døde Heltedøden for Fædrelandet.

En saadan Død var ikke den skjælle Gyldenløve beskikket. Syg af Anstrængelse døde han paa sin Sotteseng i sin blomstrende Alder, efter at have fyldt 28 Aar.

Det syntes at en lignende Vinter, som den foregoingaende, vilde indfinde sig. Allerede i Novembermaaned frøs det meget stærkt, og i December var der allerede et Jisdaakke paa Søerne og Kallebodstrand. Det var naturligt at Kjøbenhavnerne med Hensyn til forrige Vinters Begivenheder havde et stærkt Die med denne nye Bei for Svenskerne til

at nærme sig Staden, helst da man bemærkede at Svenskerne undersøgte Kallebodstrand.

I den Anledning skrev den ovenfor allerede nævnte Wallensbef:

„Saa stille som nu Fjenden staaer,
Saa trædst han her om Natten gaer;
Han prøver Isen sig til Gavn.
O! tag dig vare, Kjøbenhavn!“

Det var et Advarselsraab og ikke uden Grund. I Loveir fastede Fjenden Fastiner og Halmknipper i Vandet, for at det ved indtrædende Frostveir skulde fryse fast og styrke Isen. Men Kjøbenhavnerne vare paa deres Post. Alle, Høie og Lave, Geistlige og Verdslige vækkede Isen, og deelte sig i Partier, som skulde holde hver sin Deel af Stadsgraven aaben. Der gaves ogsaa Ordre til, at enhver Borger i Staden skulde forsyne sig med to til tre Par Tissporere, for at de kunde staae sikkert og kæmpe paa de glatte Bolde, hvis Fjenden skulde usfordentlig gjøre et Angreb.

Da henimod Enden af Decembermaaned intet Angreb fra Fjendens Side havde fundet Sted, troede man ogsaa at den hellige Juleaften, som Borgene altid pleiede at festligholde i deres eget Hjem, vilde hengaae usforstyrret. Man havde glædet sig til Festen, og troet, at medens de udstilte Vagter bevogtede Bolden, skulde de øvrige Borgere i deres Kjøres Kredse kunne nyde Juleaftenens Glæder.

Men de trødste Svenskere, der troede, at hver Mand nu var sysselsat i sit Hjem ved Julefadet, ansaae netop denne Aften for gunstig til et Angreb. Med eet lod Stormflokkerne i alle Kirketaarnene, Mændene maatte igjen gribe til deres Vaaben og ile til Bolden, og de forstrækkede Koner og Børn maatte nu bringe Julegrøden til deres Forsvarere paa Bolden. Den ellers saa fornøielige Juleaften, som man pleiede at tilbringe med muntre Lege og Skjemt, saa nu Borgere med aarvaagne Dine speide i den mørke Nat efter deres usynlige Fjender, hvilke imidlertid, da de hørte Stormflokkernes Klemten og Vaabenbulderet paa Bolden, aflode at angribe den, som de ikke havde troet, aarvaagne By.

IX.

Krigsbegivenheder udenfor Kjøbenhavn.

Det er paa Tiden inden vi oprulle Dækket for det nye Aar 1659, at vi omtale hvad det øvrige Danmark udenfor Hovedstaden maatte døie og udholde medens Byen beleiredes.

Da Carl Gustav drog bort fra Kiel for at lande i Korsøer, havde han givet Ordre, at Krigen skulde begynde overalt, og ifølge denne Befaling, bleve de danske Tropper, der troede den hellige Grav

vel forvaret, overalt overrumplede og tagne tilfange af de svenske Krigsfolk, som holdt Halvoen og Fyen besatte. — Rendsborg var den eneste By, som holdt sig, ellers brandskattedes og hærjedes det aabne Land af de overmodige Fjender. Det var utroligt hvad der blev udstrevet af Levnetsmidler og andre Fornødenheder til Svenskernes Forbrug.

Det syntes imidlertid som om hele Landets Befolkning havde slumret, og først ved Hovedstadens lysende Exempel var opvaagnet af sin Dvale, for at kæmpe den sidste Kamp for Friheden.

Det var i Særdeleshed Jyderne, dette djærve, trofaste Folkesfærd, der viste den største Patriotisme. Livet agtedes kun ringe, naar Fjenden kunde tilføies Skade. Svenske Ryttere havde saaledes grebet en Bonde og tvang ham til at vise dem Veien til Lemvig. Bonden, der hadede Svenskerne som Arvesynden, indviede allerede i Tankerne Svenskerne til Fordærvelsen. Da de saae et Lys paa den anden Side Liimsjorden, sagde Bonden ganske roligt til dem: „Det er Lemvig.“ Glade over det nære Horberge, sporede de deres Heste, og i det Samme styrtede han med hele Flokken ned ad de steile Brinker, opoffrende sig selv til Døden for at tilintetgjøre Landets Fjender. Denne høie Grad af Fædrelandskjærlighed var ikke ualmindelig. — I det sydlige Jydlands Heder gjorde Bønderne en heftig Modstand imod deres Undertrykkere; for de vilde underkaste sig svensk

Herredømme flygtede de til eensomme Steder og gravede sig Jordkuler i Bankerne. Her boede Mange; enhver Familie havde sit eget Hul, men een Indgang og een Aabning til Nøgen havde de tilfældes.

Oberst Hans Friis havde tætved Randers, paa sin Gaard Clausholm, der var en gammel, stærk Bygning, omgiven med Grave og forsynet med Palijader, samlet sine Folk og endeel modige Mænd fra Egnen. En Trup svenske Ryttere, der vilde angribe ham, forjog han, og nu blev hans Borg et Tilflugtssted for Flygtninger og en Samlingsplads for den kampbegjerlige Ungdom. Han havde nylig laant Kongen 30,000 Rdlr. og maatte nu selv gjøre Gaan for at oprette et Rytterregiment paa 800 Mand, hvormed han gjorde Angreb paa de Svenskes Qvarterer og beskyttede de danske Officerer, der væbnede Folket. Snart saae man Følgerne af denne Folkevæbning; Svenskerne forlode overalt det aabne Land og toge deres Tilflugt til Fæstningen Frederiksodde.

Medens Svenskerne saae sig saaledes fortrængte i Jydland, reiste der sig Fjender mod dem sønden for Danmarks Grændse. Frederik Wilhelm, Churfyrste af Brandenburg, en fjæk Mand, der forenede Snildhed med Energi, rykkede i September ind i Holsteen med 29,000 Mand, deels Brandeborgere og Preussere, deels Østerrigere under Generalfeltmarskalk Grev Raimund v. Montecuculi,

deels polske Ryttere under Woivoden Stefan Czarneski, Svenskernes Dødsfjende. Natten mellem den 9de og 10de September saae man Ildsluene rase i det sydlige Holsteen. Det var de sidste Venskabsstegn, som de flygtende Svenskere under Pfalzgreven af Sulzbach efterlode i det udsugede Holsteen. Det var Byerne Segeberg, Binneberg og Uetersen, flere adelige Godser, Herregaarde og Landsbyer i Omegnen af Krempe der brændte. Pfalzgreven gik til Ditmarsken, hvilket Landskab han satte under Band, for at kunne, hvis Nødvendigheden bød det, undkomme sikkert til Tønningen og derfra til Frederiksbodde.

De Allierede rykkede nu frem ad den Bei, som Svenskerne havde betegnet med Afsehobe og Gruusdynger. I October holdt Woivoden Czarneski sit Indtog paa Gottorp Slot. Det var et stateligt Optrin, at see den ceremonielle Polak i sin polske, sorte Floilsdragt i Spidsen for sine halvt barbariske Skarer, Husarere og Semener, et Slags Janitscharer i polsk Tjeneste. Under en vild Krigsmusik red han ind i Slottet, paa hvis Volde Besætningen stod opstillet med vaiende Faner; Skytset affyredes og Folkene sænkede deres Landser medens han tog sin Hat af.

De allierede Tropper droge bestandigt imod Nord, og Svenskerne, trængte ud af deres Stilling, maatte bestandigt vige mere og mere tilbage for deres

Fjender. Den 4de December erobrede man Den Als. Fodfolket gik over paa Skibe, men den polske Anfører med sine Hestfolk ansaae ikke Vandet imellem Fastlandet og Als for nogen Hindring. Paa det smalleste Sted af Alsfundet gik han over med sine Folk, efter at han havde befalet dem at hange Pistoler og Krudthorn om Halsen for at de ikke skulde blive vaade. For at hjælpe paa de flette Heste stillede disse imellem to dygtige Svømmere; i Spidsen for Rytterkoren saae man Woiwoden selv. Efter at have forset sig, red han ud i Vandet, der ikke var tilfrossen, og da hans Trup kom midt i Sundet paa en Sandgrund, lod han Hestene puste ud. Svensterne syrede paa dem da de nærmede sig Als's Kyster, men flygtede fort efter. „Vi troede, I vare Mennesker, ikke Djævlø," raabte de til dem.

Den svenske Oberst Ascheberg blev indesluttet paa Sønderborgslot. Han var en snild, uforfærdet Kriger, der lovede, da man opfordrede ham til Overgivelse, at svare næste Dag. Han vedblev uafsladelig med sine Kanoner at beskyde Fjenden, og udførte derpaa sin snilde Plan. Han havde ladet Huller hugge i Slottets Mure, og igjennem disse forlod han det nu med sine Folk uden at bemærkes. Ligesom for at haane Fyrsterne, bad han dem hilse hans Durchlauchtighed af Brandenburg ret mange Gange forinden han gik ombord henimod Morgen-

gryet paa Flaaden. Kanonerne lod han vedblive at tordne indtil Alle vare indskibede. Næste Dag da de Allierede gjorde Anstalter til at storme Borgen, bemærkede de, at den var tom og at Fuglen, de vilde fange, var floiet ud af Buret og havde endog drevet Spot med dem.

Polakkerne gif nu mere Nord paa indtil de naaede Kolding. Her besluttedes at angribe Koldinghuus, der havde svensk Besætning. Slottets Beliggenhed er romantisk paa en høi Banke, og Polakkerne beredte sig til at storme det. De bestege ogsaa Boldene, der vare høit bedækkede af Snee, og holdt Halmknipper foran sig, for at afværge Fjendernes Kugler. En Trup trængte igjennem Slottets Kjældervinduer ind i den indre Gaard, hvor Svenskerne bleve nedhuggede. Det mægtige Taarn, hvis Linder smykkedes af 4 colossjale Steenbilleder, tjente som et Tilflugtssted for den svenske Anfører og en Deel af hans Folk. Ved Uforsigtighed af Polakkerne antændtes der en Deel i Slottet varende Krudt og et Stykke af Taarnet sprængtes i Luften. Mange Svenskere bleve dræbte, andre styrtede ned i den lille Sø, der støder op til Taarnet. Endnu samme Aften holdt Polakkerne Gudstjeneste paa Bakkerne ved Kolding. De opsloge derefter en Veir paa Lyngodden imellem Frederiksoedde og Kolding, for at holde den første Fæstning i Schaf, og Chursyrsten

og Østerrigerne toge derimod Sletterne ved Ribe i Besiddelse.

Hertugdømmerne vare nu befriede for Svenskerne, men den, der ikke var fornøiet herover, var den gamle Hertug Frederik af Gottorp. Med hans Souverainitet syntes det at være forbi. Han havde sorgfuld forladt sit Slot Gottorp inden de Allieredes Ankomst, begivet sig til Fæstningen Tønningen, og forlangte nu Neutralitet af dem, hvilken ogsaa tilstodes ham, dog kun under den haarde Betingelse, at han skulde udbetale dem 60,000 Rdlr. og indrømme dem alle sine Lande med Undtagelse af Tønningen. Hans Græmmelse herover var saa stor, at den beklagelsesværdige Stamfader for det russiske Keiserhuus og det affatte svenske Kongehuus afgif ved Døden Aaret efter i Augustmaaned.

Nu vare ogsaa de Allierede Herrer i Nørrejylland, og Jyderne kunde nu, ved at sammenligne disse deres Konges Venner med Svenskerne, deres Konges Fjender, sige med Rette: „Gud bevare os for saadanne Venner, mod vore Fjender skulle vi nok selv beskytte os.“ Naar Svensken fik sit Deputat, saa var han fornøiet. Det var ogsaa en broget Brimmel af Folkesærd man saae paa denne Tid paa Halvoen. Danske og Svenske, Tydske og Hollændere, Tyrker og Polakker, ethvert Folk i sin Nationaldragt: Sybilles Spaadom var opfyldt, Tyrken vandede sin Hest i Liimsfjorden.

Polakkerne og de med dem forbundne hedenske Krigsfolk Semenerne vare Jydlands Svøbe; en Straf formedelst deres umættelige Rovbegjerlighed og Leveviis; thi de spiste Hunde og Katte, Snoge og Frøer. De behandlede det Folk, de drog til Hjælp, med Barbari, og istedet for at sige: „Bevar os fra det Onde,“ sagde man nu, „bevar os Gud fra Polakernes Venkskab.“ I Datidens Skrifter fortælles der, at de hang Folk op i Skorsteensrøgen, indesluttede Huse fulde af Mennesker og antændte dem; hang andre op ved Benene i Træerne, og begif de største Skjændigheder og Boldtægt mod Kvindene. Mange Egne bleve derfor folketomme, thi man vilde hellere leve i utilgjængelige Moser og tykke Skove end komme i Berørelse med saadanne Barbarer og Hedninger. Men der vare ogsaa de Steder, hvor Almuen gjengjaldt Bold med Bold. Dette var Tilfældet i Skade Præstegaard, hvor Polakkerne gif saa vidt, at de i beruset Tilstand forlangte af Præstefonen hendes Døtre og Piger; men hendes Avlskarl var ikke seen med at drikke dem aldeles fulde, hvorpaa han skjulte deres Vaaben, og raabte til dem: „Staaer op, Karle, her ere Piger at dandse med.“ Men Polakkerne vare ikke sig selv mægtige, Karlen bandt dem derfor og førte dem ud paa Heden. Her bevægede han en Dansk, som havde sluttet sig til dem, ved at love ham Livet, at nedskyde sine Kammerater, men da den sidste

Polak var studd, fældede Aulskarlen Bodlen, fordi han som en dansk Mand vilde tjene blandt de barbariske Polakker.

X.

Opstanden paa Bornholm.

Men ogsaa paa andre Steder i Landet end Jydland maatte Svenskerne rømme. Dette var især Tilfældet paa Bornholm.

Med stor Forbittrelse havde Bornholmerne hørt, at Frederik den Tredie havde været nødsaget til at afstaae deres Ø til Svenskerne ved Freden til Roeskilde. Tidligere under Christian den Fjerde havde Sverrig i næsten 12 Aar været i Besiddelse af Bornholm, men vare ved Freden til Bromsebro blevne nødsagede til at udlevere Den igjen til Frederik den Tredie. De Svenske havde i det Tidrum huseret flent, og det var derfor et Tordenslag for de dansksindede Bornholmere, da der kom en Ordre fra Bispen i Lund til Præsterne paa Den, at de fra Prædikestolen skulle bede for det svenske og ikke mere for det danske Kongehuus. I Enden af Aprilmaaned kom der svenske Tropper, 130 Mand, for at tage Hammershuus Slot i Besiddelse. De commanderedes af en Oberst Johan Prindsenskjold, hvem den

svenske Konge havde udnævnt til Dens Statholder eller Lands høvding. Det var en høi, stærk, kæmpestærk Herre. Skjøndt han havde været i mange Slag, hvor Kuglerne jusede ham om Drene, var han aldrig bleven saaret, og denne Lykke havde gjort ham saa forvoven, at han ikke fryede nogen Fare, og efter hiin Tids Overtro næredede man den Overbeviisning, at han var skudsri og at intet Jern eller Bly kunde saare ham. Han var en barsk Mand, uden Følelse og Skaansel, men sin Konge yderst hengiven.

Prindsenskjold havde vundet Carl Gustavs Underdest ved at redde hans Liv, da han endnu var Prinds og tog Deel i Trediveaarskrigen. Han alene havde jaget en heel Flok Ryttere paa Flugten med sin vældige Arm, var til Belønning herfor bleven adlet, og da han havde været et Skjold mod Fjenden for Prindsen, saaet sit nuværende Navn. Han fulgte nu Prindsen overalt, og derfor havde denne som Konge ikke fundet Noget bedre skicket til Dens Lands høvding end ham.

Skjøndt han strax ved sin Betrædelse af Den lovede paa den svenske Konges og sine egne Begne, efter at Indvaanerne havde svoret deres nye Konge Troskabseden, et mildt Regimente, saa viste det sig dog snart at disse Løfter kun vare Mundsveir. Bornholmerne fik at føle, hvad det betydede at være Carl Gustav statskyldig, thi Prindsenskjold udstrev

en betydelig Skat af Korn, Kvæg, Fedevarer, Klæder og Sko, Sengklæder, Værred, Huusgeraad, Kjøffentoi, kort sagt næsten alt hvad Dens Beboere besadde. Og noget efter udfrev han atter en ny Skat.

De fornemste af Dens Indbyggere blev befaleet paa denne Tid, at drage over til Skaane, for i Malmø at hylde Sverrigs Konge og maatte da lide den Ydmygelse at aflægge Forræderen Corfiz Ulfeldt deres Trofskabsed.

Men Prindsenskjold lod det ikke blive ved at skatte Landet mere end det kunde taale, han udfrev endog 500 unge Soldater, omtrent en Trediedeel af Dens vaabensføre Mandskab. Med Laarer i Dinene saae deres Slægt og Frænder de unge, skjæffe Karle indskibes, for at afgaae til Stettin og i Sverrigs Krige med Tydskland opoffre deres Liv og Blod for en dem aldeles fremmed Sag. Mangan bornholmst Ungmø saae aldrig mere sin Kjæreste igjen.

Men herved blev det endnu ikke. Han lod optage nøiagtig Optegnelse paa Mandskabet i hvert Sogn over 12 Aar, og kort efter fik 250 Mand, for det Meste Cavalleri, Ordre at afseile i October til Riga. Nu fandtes der snart intet mere ungt Mandskab paa Den, desuagtet udfreves der dog atter 50 Matroser af Kjøbstæderne, og paa samme Tid gav han den håarde Befaling, at ingen af Dens

Indbyggere maatte tage ud paa Søen for enten at fiske eller handle.

Bornholm syntes saaledes værgeløst, hvilket vistnok ogsaa var Hensigten, da Prindsensskjold nok mærkede Indbyggernes Stemning imod Sverrig. Og da der bestandig ankom flere svenske Soldater til Den, saa at deres Antal snart naaede 1600, saa var det let at indsee, at Dens maaskee 700 vaabenføre Indbyggere let kunne holdes i Tømme.

Alligevel syntes det næsten som Prindsensskjold vilde flaae de stakkels Indbyggere, thi ikke saasnart havde han faaet indkrævet en Skat for han udstrev en ny. I November paalagde han enhver Bonde og enhver Gaardeier i Kjøbstæderne en Skat af 18 Slettedaler. Men hermed var Maalet endnu ikke fuldt, han udstrev, i Gærdeleshed hos Kjøbstædsfolkene: Klæde, Lærred, færdigt syede Sko og Støvler, alslags Urtefram, Jsenfram og Alt hvad de svenske Soldater ellers trængte til, og Indbyggerne saae sig nødsagede til at opfylde hans Begjering. Hidtil havde de høieste Embedsmænd i Landet altid været fri for at udrede Skatter og andre Afgifter, men Prindsensskjold lod netop dem, som de meest velhavende, betale størst Skat, paadrog sig derved hele Embedsstandens Had, og skabte sig derved hemmelige, men farlige Fjender. Endog Præsterne maatte yde deres Bidrag.

Man kan tænke sig Landets Tilstand under disse Udsugelser. Den fordums levende Handel var som uddød; og da intet Skib maatte forlade Landet, var Fiskeriet, Dens vigtigste Næringsvei, ophørt. Paa samme Tid rovede Kvæghygen Bonden hans Kreaturer og paa Algeren var der Misvæxt. Men ikke nok hermed. Sognefolkene bleve tiljagte, for at følge de svenske Herrer, naar det behagede disse at holde Klapjagt; og disse jage da uden Skaansel med deres Jægere, Heste og Hunde igjennem Sædmarkerne. Dag og Nat vare Bønderne paa Landeveiene for at gjøre Vegt og føre Transporter til og fra Slottet. Naar Sandmændene tiljagde dem, maatte de midt i Høsten forlade deres Marker, og lade Kornet, der var flaaet, ligge og raadne paa Agrene.

Ru fandt Bornholmerne stadfæstet, hvad tidligere Forvarsler havde bebudet. Førend Svenskernes Ankomst havde man i et Sogn seet en Ild blusse op af Jorden, uden at man kunde opdage dens Oprindelse. En Morgen havde Liigstenene paa Aaker Kirkegaard været ganske røde af Blod, som var regnet ned fra Skyerne. Nogle Kvinder fra Nyby havde, da de vare gaaede ud i Marken, seet en sort Mand i Luften, og denne kunde nu naturligtviis ikke være nogen anden end Landshøvdingen. En Pige hørte i Skoven bagved et Dige en klar og skjøn Stemme synge den Psalme: „Dig bede vi,

o Helligaand;" hun vendte sig om og saae et smukt
 hvidklædt Barn, som tilkjendegav hende, at Herren
 vilde straffe Folkets Synder med Pest og Krig.
 Pesten havde raset Naret tilforn, nu var Krigen
 da kommen.

Taalmodige som Offerlam havde Dens Ind-
 vaanere hidtil adlydt ethvert af Landshøvdingens
 Bud, men den mageløse Udsugelse og Behandling
 de maatte lide, gjorde selv den Sagtmodigste for-
 bittret. Fortvivlelse herskede overalt og Hævntørst
 fyldte Folkets Indre; Jordenskyen samlede sig, snart
 skulde Lynet slaae ned.

Prindsensfjold handlede vistnok efter Ordre;
 men det kunde ikke være andet, end at han blev
 Gjenstanden for hele Folkets Forbittrelse. Han
 viste heller ikke den mindste Gstergivenhed, hvor det
 havde været hoist nødvendigt, tvertimod ved den
 mindste Uttring tog han strengere Forholdsregler.

Nu kom der Gsterretninger, at Svenskerne havde
 fornyet Krigen og der opstod den Tanke hos de,
 den danske Regjering hengivne Bornholmere, at løs-
 rive Den fra Svenskernes Herredømme, for igjen at
 komme under Frederik den Tredies milde Regjering.
 Om Gsteraaret kom der tillige to Breve fra Kjøben-
 havn, der gave Impulsen til den paafølgende
 Opstand.

I det ene af Kongen selv skrevne Brev hed
 det: „At da han (Kongen) ved Guds naadige Vi-

stand og Hollændernes anseelige Hjælp, var bleven befriet fra Fjendens Flaade og Belæiringen af Byen, formanede han dem til, idet han ikke tvivlede om deres Trofskab til ham, at søge at befrie sig fra det svenske Nag, og i Særdeleshed gjøre sig Umage for, at Garnisonen paa Hammershuus „blev ruineret“ da de nu ikke mere behøvede at frygte den svenske Flaade. Skrivelsen endte med Løfte om Privilegier og Benaadelse.

Nu viste Misfornoielsen og Forbittrelsen sig snart aabenbar. Dpærggede af Dens anseeligste Embedsmænd og Andre negtede flere af Bønderne aldeles at betale eller yde mere Skat til de Svenske og Prindsensskjold maatte skrive til Sverrig om flere Soldater. Bønderne samlede sig i Skarer for at asprygge de Folk, der vare udsendte for at inddrive Skatterne, og vee den Svensker, der viste sig ene, han kunde vente at blive slagen ihjel og nedgravet i en Torvemose eller Møgdyng. Flere maatte lide denne Skjæbne.

Men en saadan Opsætsighed var Prindsensskjold Mand for at underkue. Dmtrent 1000 Mand besatte Landet paa militairviis og inddrev alle Restanser med den største Strengthed. Der lagdes 6 Mand i hver Gaard. To af disse toge i Almindelighed Bondens egen Seng i Dagligstuen i Besiddelse, de fire andre Soldater lagde sig i Gæstebænk, og Husets Beboere maatte søge Natteleie

andetsteds. Efter at have tvunget Bonden til at opvarte med den bedste Spiise og Drikke han havde, droge de ud paa Udpantning, flere Gaarders Ind-
 kvartering samlede. Nu toge de Alt med sig, Heste, Hornkvæg, Faar og Sviin; Bondens Kaffelovne, Madkjedler, Sengklæder bleve pakkede paa en Vogn og bortkjort. Brygl vankede der paa samme Tid, naar Bordet ikke strax dækkedes med Mad og Drikke, og Bondens Kone og Døtre maatte skjule sig for at undgaae raa Behandling. Et Steds, hvor Svenskerne havde taget den sidste Dyne fra Bonden, sagde de, da han beklagede sig: „I kan jo finde Natteleie i Strøelsehalmen i Baasen. Det er godt nok for slige sakramentske Kaffere.“

De svenske Soldater benyttede sig paa det skammeligste af deres Magt; de mishandlede Bønderne og udskjældte dem for Tyve, Fæhunde, Svinehunde og, deslige. Kvinderne og Børnene bleve ikke behandlede bedre. Med indædt Harme maatte Bornholmerne taale denne Mishandling, men i deres Indre svore de deres Bødler blodig Hævn.

I November dæmpedes der et Oprør i Besterherred, dog var Sammensværgelsen forgrenet over hele Den. De vigtigste Mænd, der stode i Spidsen for den vare Provsten til Hasle og Rathsker, Poul Ancher, Borgercapitain Niels Gummeløs og Jens Pedersen Kofod, den Sidste af en adelig bornholmsk Slægt.

Det var om Aftenen i December Maaned at Jens Kosod sad i Rønne hos Jep Kromand ved Olkanden i Samtale med nogle Borgere. I det samme Sandemand og Kirkeværge Peder Thorsen traadte ind ad Døren, for at faae en Hjertestyrkning førend han kjørte hjem til den ham tilhørende Store-Myregaard, sagde Jens Kosod, der kjendte Thorsen: „Disse fordømte svenske Hunde burde vi, hvis der var Mod og Mandshjerte i os, hugge alle ned.“

„Du skulde tage Dig iagt for,“ afbrød Thorsen ham, „for hvad Du siger, Jens; thi Bæggene have Dren.“

Kosod, en gammel, heftig Krigsmand, hvem det stærke Bl var steget til Hovedet, raabte nu: „Saa er det vel Dig selv, som er i Slæng med det svenske Pak.“

Begge Mændene kom nu i Strid; Jep Kromand gik imellem dem, og Peder Thorsen truede med sin Svøbe ad Kosod idet han forlod Bærelset. Dette kunde Kosod ikke taale, han løb ud efter ham og naaede ham nede i Gaden. De kom nu i Slagsmaal, Sandemanden forsvarede sig med sin Svøbe, men Kosod traf sin Ballast og huggede ham saaledes i Hovedet, at han styrtede død til Jorden. Kosod angrede sin Daad, men Thorsen laa længe og stønnede paa Jorden, hvorpaa han blev bragt ind i et Huus, hvor han døde inden

Midnat efter at have nævnet Kosod som sin Morder.

Da den Myrdedes Enke fik det sørgelige Budskab klagede hun til Bysogden; men da Kromanden og flere Borgermænd sagde, at Peder Thorsen havde selv givet Anledning til sin Død ved at opægge Jens Kosod, jevnede Bysogden Sagen saaledes at Kosod blev tilkjendt en lille Mulkt. Men hermed var den Myrdedes Enke ikke tilfreds. Hun red til Hammershuus og anraabte Landshøvdingen om Hævn over sin Mand's Morder. Prindsensfjold lod hende forklare alle Sagens Omstændigheder og lovede at forskaffe hende Ret.

Landshøvdingens Løfte kom snart Jens Kosod for Dren. Han blev ikke lidet forfrækket, thi han kjendte Prindsensfjolds ubønhørlige Strengthed, og forsøgte nu om hans smukke og fløgtige Hustru, Kirstine, ikke skulde formaa Landshøvdingen til at opgive Sagen imod ham. Ankommen til Slottet traf hun, da Prindsensfjold var paa Jagt, kun hans Kone. Grædende fortalte hun hende hvad hendes Begjering var. Fruen blev bevæget og Kosods Hustru troede at gjøre sin Sag rigtig god ved en Foræring af sex Solvskeer. Idet hun lagde dem paa Bordet, traadte Landshøvdingen ind; men uden at agte paa hendes Bøn fjernede han sig. Paa sin Kones Tiltale svarede han, at hun skulde sige Kosods uforstammede Kone, at hun skulde tage

sit Sølv med sig igjen, ellers lod han Præsten give det til de Fattige. „Har hendes Mand,“ tilfoiede han, „begaaet forsætligt Manddrab, da skal han række sin Hals, og har Dommeren solgt Retten, da skal jeg reise ham en Galge. Næste Torsdag kommer jeg selv til Rønne, da skal jeg undersøge Sagen.“

Jens Kosod mærkede nu, at det var ilde fat, men da han var en Mand med Energi tabte han ikke Modet. Prindsensfjold var nu hans Dødsfjende, han besluttede at stille sig i Spidsen for Opstanden og fuldbyrde Frederik den Tredies Begjering. Han reed derfor til Hasle og forestillede sine Venner, at nu var Tiden kommen, da man maatte handle. Fik Landshøvdingen først at vide hans Uttring, saa kunde det forarsage, at de alle kom i Fare, derfor maatte man enten drage imod Slottet eller gribe Obersten i Rønne.

Det sidste sandt man rigtigst, og at man maatte strax tage fat paa Sagen, var indlysende. Man havde saa meget mere Aarsag dertil, da det var bekjendt, at Prindsensfjold agtede, naar han kom til Rønne, at ville paa ny udskrive en stor Mængde Søfolk, der atter skulde sendes ud af Landet.

Onsdagen den 8de December, efter at have spist til Middag Klokken 1, lod Landshøvdingen sadle sin Hest, „Skjold“ kaldet, tog ubekymret Afsted med sin Hustru og reed roligt i et smukt Sol-

ffinsveir til Hasle. Han var vel bekjendt med den oprørske Aand, som herskede i hele Landet, men i den Formodning, at det var fuldkomment underkuet, troede han ikke at Noget turde vove at angribe hans Person; hvortil ogsaa kom, at hans mandige Hjerter altid lod ham stole paa sin stærke Arm. Han var blot ledsaget af sin Secretair og sin Ridefnegt, samt sin trofaste Hund Snap.

I Hasle sadde imidlertid Borgemester Peder Olsen, Capitain Niels Gummeløs, Præsten Poul Ancher, og Jens Kosod fra Rønne og raadførte sig med hverandre, hvorledes de bedst skulde tage Prindsensskjold af Dage, naar han, som man formodede, tog ind i Hasle hos Borgemesteren Peder Olsen. Hasles Borgere skulde skarptlade deres Geværer, og det blev en Aftale, at de skulde give sig Skin af at være en Væresvagt og ved den Leilighed søge at fælde Prindsensskjold og hans Følge.

Da Landshøvdingen ankom til Hasle omtrent Kl. 2 tog han ikke nogetsteds ind. Han standsede sin Hest udenfor Borgemesterens Huus og lod ham falde ud til sig paa Gaden. „Der som alle Restanser ikke blive indbetalte inden een Uge,“ sagde han, „saa faaer Byen en Indquartering af Militaire og med deres Udpantning ville vist Hasles Indvaanere ikke være saare tilfredse.“ Idet han gav sin Hest Sporerne anede han ikke, at hans

Dødsffjender sadde inde i samme Huus og lagde onde Raad op imod ham.

Det var heldigt, at Landshøvdingen saaledes slap bort, thi havde man dræbt ham her i Hasle, saa vilde de i Omegnen indquarterede Svenskere snart være blevene underrettede derom, og maaskee hele Landet bleven udsat for at ødelægges med Ild og Sværd. Som der staaer i Folkevisen:

„Prindsenskjold reed sig ad Beien fram,

Dg Ingen var der, som hindrede ham.“

Nu kom Prindsenskjold til Skulestov, paa Beien til Ronne, og reed, usforsædet som han var, ganske tryk igjennem den.

Imellem de Sammensvorne havde det været en Aftale, at Prindsenskjold, hvis han tog forbi Hasle eller det mislykkedes at nedlægge ham i denne By, skulde skydes i Skulestov. Præsten i Nyker, Jacob Pedersen Tresløv, havde lovet at sende tolv Bønder til bemeldte Stov, for at dræbe Landshøvdingen og hans Folge; men han var svensksindet, og havde ingen Bønder sendt til Skoven, saa at Prindsenskjold reed uantastet igjennem den. Han vilde være bleven underrettet om de Sammensvornes Plan, at dræbe ham, hvis Præsten Tresløv havde faaet Opfordringen til at stille de tolv Bønder forinden han havde begivet sig paa Beien til Ronne, thi Præsten vilde gjerne have et

fedt Embede, hvilket han troede vilde tilfalde ham, naar de andre Præster, som aabenbare Deeltagere i Opstanden, affattes. Men hans forræderiske Udfærd var til Held for Bornholmernes Sag, thi var Prindsensskjold bleven dræbt ved høilys Dag, saa vilde vist hans Soldater have hævnnet hans Død, som allerede sagt, ved Mord og Brand.

Da de Sammensvorne saaledes i Hasle var gaaet Glip af at nedlægge ham, begave Niels Gummelø, Jens Kofod og et Par Andre sig strag paa Veien til Rønne. Da de kom til Skulestov bleve de ikke lidet forbittede, da de erfarede, at Landshøvdingen var reden uhindret igjennem den. I største Hast fortsatte de Veien til Rønne tilligemed to Bønder, de vare trusne paa.

Prindsensskjold var imidlertid kommen til Rønne, hvor han reed til Byens ældste Borgemester, Peder Lauridsen, i hvis Stald han satte sin Hest. Han traadte derpaa ind til Borgemesteren og satte sig bagved et stort Steenbord med en massiv Egfod. Han irettesatte Denne for den oprørske Aand, der herskede i Byen, thi Indbyggerne havde saa godt som erklæret sig for Danmark og vilde ikke længere betale Skatter til Sverrig. Han gjorde Borgemesteren opmærksom paa, at slig Opsætsighed blot vilde medføre Byens Udelæggelse, da han agtede at indlægge en stærk Garnison i Byen, der skulde inddrive de resterende Skatter, naar ikke Borgemesteren forinden, med Hensyn til den

Behandling Byen vilde blive underkastet, indbetalte Restanserne uden Ophold.

Borgemeesteren var en fjæf Mand, og derfor svarede han Prindsenskjold reent ud, at Borgerne hverken kunde eller vilde udrede de utaaelige Skatter og Paalæg, som der nu afpressedes dem, og hvortil de Intet havde kjendt, da Landet horte under Danmark, hvilket med Guds Hjælp snart igjen skulde finde Sted.

Men nu blev Lands høvdingen vred. Han svor en frygtelig Ged, at dette skulde aldrig skee, og sagde, at da han mærkede, at et Mytteri var igjære, saa skulde han sende alle urolige Hoveder, det vilde sige, alt Landets Mandskjøn, over til Sverrig. Men hans Brede naaede den største Hvide, da hans Ridefoged kom ind og meldte ham, at han havde seet Indbyggerne væbnede at flokke sig i Gaderne.

Jens Kosod og hans Medforbundne vare imidlertid komne til Ronne, hvor de rede hen til Kosods Broder Mads Kosod Pedersen, for der at indsætte deres Heste. Her underrettede en Borger dem om, at de vare blevne bemærkede af Ridefogden, der var gaaet til Prindsenskjold, uden Tvivl, for at berette ham deres Komme fuldtbevæbnede. Nu var der intet andet Valg end at skynde sig hen til Borgemeesterens Huus, hvis deres Plan ikke skulde mislykkes, og fulgt af flere Borgere, der sluttede sig til dem, naaede de Huset.

For at sikke sig imod at Prindsensskjold ikke skulde undsløye, satte Kosod to Mænd til Vagt ved Indgangen, og trindt om disse samlede der snart en stor Mængde bevæbnede Borgere. Stalddøren og Porten lod han tilstænge. Da Borgerne saae dette, tillaaede de ogsaa deres Porte, for at de Svenskere, de havde i Qvarter, ikke skulde komme ud og forene sig med de øvrige Svenskere paa Landet.

Jens Kosod traadte nu ind i Stuen, fulgt af flere væbnede Mænd, blandt hvilke Borgercapitainen Niels Gummeløs. Landskøvdingen sad netop og spiste, og havde en Pukke Papirer liggende foran sig. Da Kosod bemærkede Papirerne spurgte han Prindsensskjold: „Til hvem skal disse Papirer sendes?“

„Til min Herre og Konge, Carl Gustav,“ svarede Denne.

„Men jeg siger,“ raabte Kosod, „at de skal til Kong Frederik,“ og nu løstede han sit Sværd og spurgte Landskøvdingen om han vilde have Qvarter.

Men heraf vilde Denne intet vide. Efter Bisen svarede han:

„For mig Qvarter da var vel godt,

Men saae det af Dig var mig stor Spot.“

Noget lignende har han vel sagt, og muligt sagde da ogsaa Kosod, som der staaer i Bisen:

„Du længer ei skal vor Landshøvding være.“

„Du falde skal snart for vor Fod.“

Da tog Prindsenskjold to Pistoler ud af sit Belte, lagde dem foran sig paa Bordet, for at vise at han ikke vilde give sig uden Modstand.

Bisen yttre da:

„Jens Kosod saae ikke længe derpaa,
Han slog de Pistoler, de fløi i Braa.“

Nu trængte alle ind paa ham, da stod den stærke Prindsenskjold, som der staaer i Bisen:

under Bordet sin Ryg.

For at ihjelslaae sine Fjender tryg.

Og Bordet, der som vi have bemærket, var af Steen,

„sønder gif;

Den Herre Prindsenskjold de ei fik.“

Det er rimeligt at Lyset udslukkedes under denne Hurlumhei, og at Landshøvdingen da smuttede bort i Mørket, thi det er ikke troligt, at Jens Kosod, der vidste at hans Liv stod paa Spil, skulde have ført ham ud paa Gaden, og ikke gjort det af med ham, som dog var de Sammensvornes Plan.

Med Anvendelsen af sine Kæmpekræfter sprængte Landshøvdingen den tilstængede Port, men Døren

til Stalden, hvor hans Hest stod, var saa godt til-
luffet indvendigt, at han ikke formaaede at aabne
den. Han fandt vel nu sin Stilling betænkelig, da
han ikke kunde faae sin Hest sat og faae sin Se-
cretair og sin Ridednekt ligge myrdede i Gaar-
den.

Her lyder Bisen derfor:

„Han raabte saa høit, som han kunde bedst,
End havde jeg Dig, min gode Hest;

Dg havde jeg Dig, min gode Hest,
Det skulde ei blive for Bornholms Bedst*).“

Prindsensfjold søgte nu at redde sig ved Flugten,
men Jens Kosod og hans Mænd, som det var af
den yderste Vigtighed, at han ikke slap bort, styrtede
ud paa Gaden, hvor de opfordrede de forsamlede Bor-
gere til at skyde den flygtende Svensker.

Dg de adløde Opfordringen, thi som der staaer
i Bisen:

„De skøde paa ham ret kraftelig,
Men alle Kuglerne fra ham veeg.“

Som vi allerede vide var Prindsensfjold efter
den almene Mands Tro usaarlig, det vil sige, at

*) Prindsensfjolds Bise har stor Værdi i historisk Henseende,
da man med Visshed veed, at den er skreven samme Aar
1659, som Prindsensfjold blev dræbt.

han ikke kunde saares af Bly eller Jern. Skulde noget dræbe ham maatte det være Sølv, og derfor hedder det ogsaa i Bisen:

„Giv hid Sølvnappe = Kjole og Sølvnappe = Best,
Som blive skal nu Prindsenskjolds Pest.“

I Storegade, ligeoverfor Borgemesteren Peder Lauridsen, boede der en rig Kjøbmand, Villem Klaus- sen. Han var en stor Krybskytte og havde ypperlige Beværer. Hans Stedson, Klaus Høg, almindelig kaldet store Klaus eller lange Klaus, tog Billems bedste Kuglebøsse, rev en Sølvnap af sin Trøie, ladede Bøssen med den, og da han tog den fra Kinden efter at Skuddet var faldet, styrtede Landshøvdingen, truffet i den høire Kind eller Tinding, død til Jorden ved et Hjørnehuus, hvor en mægtig Granitblof i Steenbroen betegner det Sted, hvor han faldt.

Bisen yttre sig saaledes om hans Drab:

„Villem Klausen stod i sin Gavl*),
Han sled en Sølvnap af sin Kjol.

Frem da gif den store Klaus Høg;
Han Prindsenskjold til Jorden skød.“

*) At han stod i sin Gavl og skød Prindsenskjold synes at være urigtigt, thi da det var mørk Aften var det ham jo ikke muligt i Distance at sigte paa ham.

Nu styrtede Alle hen til Stedet, hvor den Dræbte laa; men den Afdødes tro Hund Snap vilde ikke tillade at de nærmede sig hans Herre. Den forsvarede hans Lig med et heftigt Raseri, først da den fjælle og modige Hund var fældet af flere Kugler formaaede man at nærme sig Liget. Ogsaa dens Trofskab forevigede man med en mindre Granitsteen, ved Siden af Landskhovdingens.

Jens Kosod lod nu det affjælede Legeme bære ind paa Raadhuset, for at man ikke skulde plyndre og mishandle det, og her blev det liggende indtil man begrov det.

Prindsensfjold blev dræbt i sin frastigste Alder, og Glæden var stor, da Rygtet om hans Død udbredte sig over Den, thi Hadet til ham var almindeligt og han affkyedes af Alle som en grim Tyran. Carl Gustav tabte i ham en tro og hengiven Mand, der paa det punktligste efterlevede hans Befalinger, uden at kjende til Mildhed eller Skaansel. Hvad man med Rette kan bebreide ham, var, at han ikke holdt bedre Mandstugt, thi det kan ikke være andet end at der maa være indkommet Klager over de raa Soldater, og mulig var det af Trods at han ikke agtede paa saadanne Klager. Hans Drab er at sammenligne med Grev Geerts af Niels Ebbesen, intet andet kunde frelse Landet fra Undergang. Klaus Høg maa derfor i Patriots Dine staae ligesaa høit som den fjælle jydse Herremand, thi ligesom Dan-

mark skylder Denne Befrielsen fra det tydske Aag, jaaledes skylder Bornholm Hiin Befrielsen fra det svenske. Hovedmændene for Sammensværgelsen synes at være Mænd, der ikke handlede med Bestemthed, thi da havde de strax nedlagt deres Lands Tyran og ikke indladt sig i Samtale med ham og derved givet ham Leilighed til at flygte og muligen at redde sig, hvilket vilde have havt Bornholms Undergang tilfølg.

Efter de troværdigste Kilder maae vi nu antage at Ronnes Beboere ihjelsloge alle de i Staden ind-quarterede Svenskere, der skal have beløbet sig til en Snees Mand. Ikke en eneste Mand skal være sluppet med Livet. Derpaa ringede Byens Klokker, for at forkynde Landets øvrige Beboere den glædelige Tidende om Tyrannens Drab. Og derefter lod Klokkerne fra alle Dens Kirker og samlede Almuen, thi nu skulde Svineslagtingen finde Sted.

En saadan Aftale om at slagte alle Svenskerne paa een Nat, naar Klokkerne ringede, omtrent som da Sicilianerne i den hellige Vesper dræbte alle Franskmænd paa deres D, skal være gjort ifølge den lagte Plan til Landshøvdingens Mord. Det hedder i den gamle, troværdige Vise:

„Dg Bønderne alle fik Ordre, at

De skulde slagte deres Sviin den Nat.

Dg hvilken Bonde, som først blev klar,

Skulde hjælpe sin Nabo Gaard for Gaard.

De Bønder, den Dødre saa vel forstod,
 „Vi gjøre ikke Pølse af dette Blod.“

Det var ligeledes en Aftale, at medens der ringedes med Kirkeklokkerne over hele Den skulde der ikke ringes med Ruthskers og Dls's Klokker, for at ikke Lyden skulde naae til Hammershuus og ad-
 vare Besætningen.

I Bisen hedder det nu:

„Men der at Klokkeren om Ratten var tolv,
 Begyndte den Ringen paa Bornholms Land.“

Denne Ringning var Signalet til det almindelige Blodbad og skulde ogsaa tillige tjene til, at de dræbte Svenskeres Sjæle kunde fare til Himmels ved Klokketklang.

Af den paa Den værende svenske Besætning skulde kun tolv være undgaaet Døden. De bleve, da de bønfuldt Bønderne, skaanede, men en saadan Skaansel fandt ikke Sted overalt. Et Sted, hvor fire Svenskere laae i deres søde Søvn, traadte Bonden ind med en Dyr. En af Svenskerne vaagnede ved Bondens Indtrædelse med Lampen i Haanden, og spurgte, da han hørte Klokkeringningen: „Hvad ringes nu for?“

„For Din arme Sjæl,“ svarede den haardhertede Bornholmer, og i det Samme knusede Bondens Dyr Svenskerens Hoved, hvorefter de andre Svenskere ogsaa fik deres Bekomst.

Et andet Sted slog en gammel Kone med egen Haand syv Svenskere ihjel uden Nogens Hjælp.

Man skaandede ligesaa lidt de høiere Officerer, der vare indquarterede paa de store Gaarde. De Døde bleve siden begravede i christen Jord med brugelig Jordpaakastelse i Nordkanten af Kirkegaardene, hvor man endnu i Enden af forrige Aarhundrede saae tydelige Spor af disse Begravelser, der kaldes „Svenskeknoldene.“

I den gamle Bije ligesom i forskjellige Optegnelser angives Antallet paa Slagtofferne aldeles eens, nemlig 965.

Da Prindsensfjold var dræbt, iførte Jens Kosod sig den Faldnes Kappe og Hat, væbnede sig med hans Pistoler og Slagsværd, og satte sig paa hans Hest „Skjold.“ Niels Gummeløs og to andre Bornholmere toge hver en af Svenskernes Heste og begave sig paa Veien nordpaa til Ruthsker, hvor alle de Sammensvorne vilde samles i Nærheden af Hammershuus Slot.

Paa Veien toge de ind til Præsten i Nyker, Jacob Pedersen Treslov, som de først havde havt i Sinde at straffe med Døden for hans Forræderi, men formodentlig, fordi det var løbet saa heldigt af, eller maaskee med Hensyn til hans geistlige Stand, slap han med en yderst haard Grettesættelse. Nemesis rammede ham imidlertid, thi Gjenstand for Alles

Foragt gjorde Græmmelse og Nag efter et Par Aars Forløb Ende paa hans Liv.

Efter at være ankommen til Provst Anchers Præstegaard i Ruthsker, bleve de forstærkede med endeel Mandskab. I al Stilhed blev Broen over Bjergløsten og alle Adgange til Hammershuus, der ligger paa en eenlig Klippe, trindt omkring omgivet af Bevæbnede. Al Forbindelse med Landet var derved Besætningen paa Fæstningen afskaaren, og denne mærkede snart Uraad, da den intet hørte samme Aften fra Prindsensfjold. Der udsendtes Patrouiller, men disse bleve angrebne af Bornholmerne og dræbte. Om Morgenen forlod en af Landskøvdningens Adjutanter Slottet med en Commando Soldater for at erfare, hvad der kunde være paa færde. Men han og hans Folk faldt i et Baghold, og kun han alene reddede sig, skøndt haardt saaret. Prindsensfjolds Frue, der nylig var staaet op af Barselseng, blev nu meget ængstlig, i Særdeleshed, da Adjutanten berettede, at han havde bemærket Landskøvdningens Hest „Skjold“ og dens Rytter isort Prindsensfjolds Dragt.

Nu ilede Bornholmerne fra alle Kanter af Den til Slottet. Jens Kosod, der havde troet at kunne overrumple det og tage det med en Coup de main, forandrede nu sin Plan og gif aabenlyst til Værk. En Trommeslager blev sendt til Fru Prindsensfjold, der synes at have havt Overcommandoen i hendes

Mands Fraværelse, samt til den næstcommanderende Oberstlieutenant og Begge underrettedes om Landshövdingens Drab og opfordredes til at overgive Slottet. Fru Brindsenskjold, der synes at have besiddet sin Mands Mod, samt de svenske Officerer vilde nødigt overgive sig til Bornholmerne, da de med den indehavende Besætning meget godt kunde have forsvaret Slottet; men Besætningen, der bestod for største Delen af Skaaninger, som Arett ilforn havde været danske Undersaatter, var under de nuværende Omstændigheder ikke at bevæge til at stride mod de Danske. Da Officererne befalede dem at lade Kanonerne for at skyde paa Bornholmerne udenfor Fæstningen, vægrede de sig ikke alene, men truede endog hine, da de ved Trudsler vilde tvinge dem til det, med at slaae dem ihjel og selv overgive Fæstningen. Fruen maatte derfor gribe til den sørgelige Nødvedighed at capitulere. Skaaningerne bleve nu afvæbnede og satte under behørig Bevogtning paa Slottet, hvorved de sikredes for Mishandling af den blodtørstige Mængde udenfor Slottet.

Jens Kosod blev derpaa eenstemmig valgt til Commandant over Fæstningen og Den, indtil Kongen beskikkede en anden Befalingsmand. Paa samme Tid, i Slutningen af December, saae man fra Hammershuus en svensk Galliot, der havde Forstærkningsmandskab fra Skaane, hvilket Brindsenskjold skulde have forlangt, nærme sig Slottet og hilse det med

Ranonstuden, hvilket igjen besvaredes af Kosod. Man vidste hverken i Skaane eller de øvrige Dele af Sverrig noget om Opstanden paa Bornholm, og for at gjøre Skibet tryk lod Kosod derfor med en udsendt Baad forhøre om der var svenske Officerer ombord, da de saa strax skulde komme i Land og medtage hvad Breve, de havde til ham. Svenskerne gif i Snaren og to Officerer fulgte med Baaden, da den vendte tilbage, men af Breve fandtes ingen, da disse vare ombord paa andre forventede Skibe. Nu fik de ogsaa loffet 30 Mand Cavalleri med deres Heste i Land samt deres Lieutenant, der imidlertid nok ikke har været ganske uden Mistanke, thi han gav de tilbageblevne Corporaler med deres Mandskab Ordre, at de ikke maatte forlade Skibet, førend de fik et vist Tegn fra ham. Da Lieutenanten var kommen i Land, tvang Kosod ham med Kaardespidsen for Brystet til at tilstaae, at han havde aftalt med sine Folk, at de ikke maatte gaae i Land, uden at han sendte dem en Kniv med nogle visse Tegn. Det øvrige Mandskab blev nu snart loffet i Land og Bornholmerne bemægtigede sig Gallioten.

Kort efter ankom et svensk Transportskib til Den, hvilket tilkjendegav Prindsensfjold sin Ankomst. Jens Kosod lod befale, at Officererne og Mandskabet skulde strax komme i Land, men den Øverstbefalende fandt det Mistænkeligt, at det var lutter bornholmske Folk, der bragte denne Bested, og for-

langte Forholdsregler fra Brindsenskjold selv. Men da der ikke fandtes Nogen, der kunde skrive nogen svensk Ordre langt mindre efterskrive hans Navn, saa søgte Jens Kosod ved mundtlige Ordre at faae Svenskerne loffede i Snaren, ved at foregive, at Brindsenskjold havde forvredet sin Haand ved et Fald fra Hesten. Men Officieren fandt sin Mistanke endnu mere bestyrket, og forlangte bestemt, at ville see enten Brindsenskjold selv eller idet Mindste nogen af hans anseeligste Officerer. For at fange Svenskerne besluttede nu Kosod at spille Landshövdingens Rolle. Han isørte sig Dennes Pragtkaafe, satte hans Fjederhat paa, spændte hans Slagsværd om Lænden, satte sig paa hans vælige Hest „Skjold“, reed ned til Stranden, og tilkjendegav ved Vink og Raab, at Mandskabet paa Skibet skulde komme i Land. Men Svenskeren gennemskuede Comedien. Til de udsendte Bornholmere sagde han: „Jeg kjender rigtignok Brindsenskjolds Kaafe og Hat, jeg kjender ogsaa godt „Skjold“, hans Hest, men derimod seer jeg, at den Mand, der rider paa Hesten, aldrig har været Brindsenskjold.“ Kosods Mascarade hjalp altsaa intet; Svenskeren, der lugtede Luntten, lettede Anker og gik tilbage til Sverrig, medtagende de til Skibet udsendte Bornholmere.

Bornholmerne affendte nu Befuldmægtigede til Kjøbenhavn og underkastede sig ikke alene den danske Konges Regjering, men overdrog og hengav

Den til Kongen og hans Arvinger, fødte og ufødte, til evindelig Arv og Eie.

Kong Frederik erklærede, at han modtog Landet som en Gave, skænket ham som en Familieeiendom, tilsagde de Udsendte, at Den aldrig mere skulde stilles fra Danmark, og lovede dem de Privilegier, de havde haft indtil de seneste Tider. Over Taflet drak Kongen Bornholms Skaal og forærede de Udsendte de Sølvpokaler, hvoraf han, Dronningen og Kronprindsen havde druffet over Bordet.

Da Freden senere sluttedes med Sverrig, købte ogsaa Kong Frederik den Tredie 18 danske Riddergodser i Skaane af 8500 Tønder Hartforns Størrelse til Bederlag for Bornholm, hvis Hartforn udgjorde omtrent 8000 Tønder. Der kan altsaa siges, at den danske Konge egentlig tilkøbte sig den ham tidligere skændede Bornholm.

Til Belønning for sin udviste Fædrelandskjærlighed og Hengivenhed til det danske Kongehus udnævntes Jens Kosod til Capitain og erholdt Store Maglegaard. Om lange Klaus Høg, der fældede Prindsenskjold, fik noget for sin Daad, der under andre Omstændigheder kunde have kostet ham Hovedet, vides ikke, er det imidlertid ikke steet, saa vil den taknemmelige Eftertid til Gjengjæld, nævne ham blandt Danmarks Patrioter.

XI.

Tildragelser i Norge og Skaane.

Paa samme Tid som Bornholm rev sig løs fra Sverrig skete der en Opstand imod det svenske Herredømme i Trondhjem. Svenskerne vare affrydede, da de baade udsugede og lagde Landet øde. De udskrevne Soldater, der skulde sendes til Tydskland og fegte for en fremmed Sag; den trondhjemske Garnison, der begif Boldsomheder; men meest de uvante og overdrevne Toldafgifter vakte Trøndernes Misnøielse. Commandanten i Trondhjem, Friherre Klas Stjernskjold, bemærkede ret godt Folkets Stemning, og underrettede Kong Carl Gustav derom. Denne gav Oberstlieutenant Graf Drakenberg Ordre til at gaae til Jemteland for at udskrive nogle Tropper og derpaa undsætte Stjernskjold, men da alle Passerne imellem Jemteland og Norge vare besatte af norske bevæbnede Bønder, vendte han tilbage med uforrettet Sag.

Forinden havde imidlertid i Guldbrandsdalens 8 nordlige Sogne 1000 Døler, Efterkommere af Zinklars Overvindere, væbnet sig. Forenende sig med 2 Compagnier Soldater og 1 Compagni Ryttere stege de op over Passerne i Dovrefjeld og saldt ind i Trondhjems Lehn's Bygder, medens Laugmand Jørgen Philipsen væbnede Trønderne. Svensken

troede at kunne indbilde dem, at Carl Gustav blot var kommen Kong Frederik til Hjælp mod hans oprørffe Adel, men Dolerne agtede ikke paa denne Løgn og leirede sig paa Bjergene omkring Trondhjem By. Generalmajor Georg Reichwein blev paa samme Tid sendt fra Christiania op til Trondhjem, for at organisere Folkeopstanden i Masse. Den svenske Commandant afflog Reichweins Opfordring til Overgivelse, og sagde: „At han ikke vilde overgive sin Fæstning, om han saa blev tvunget til at tage Suppe paa sine Skindbufer;“ men han lod det ikke komme saa vidt, thi da han ikke kunde vente nogen Undsætning, ned-sagedes han til den 11te December mod fri Bortmarsch at overgive Fæstningen. Saaledes havde Trønderne ligesom Bornholmerne selv befriet deres Land fra Fjenden og afkastet det dem paatvungne Nag.

I Nordlandene viste der sig samme Patriotisme, som vi tidligere have fortalt om Jydland. En Fjeldfin blev saaledes tvungen af en Fjendeskare paa 150 Mand til at skulle vise den Bei over Fjeldene til Dysfjorden. Ved Juletid brød den op i Slæder, Finnen forrest paa Skier. Det var en mørk Nat, da han førte den hen til et Fjeld, der pludselig danner en frygtelig Styrting; der omkom Beiviseren og med ham alle Svenskerne.

En saadan Patriotisme fandtes overalt i Norge. Efterat Bahuus Lehn var afstaaet til Sverrig, var en ubefæstet Ladeplass ved Svinesund, Halden, se-

nere Frederikshald, bleven en let tilgængelig Grændseby. At bemægtige sig den var en let Sag for Svenskerne, og de foretoge sig ogsaa de nødvendige Skridt dertil. I September 1658 indsendt Oberst Harald Stake med 11 Compagnier Hestfolk og 3 Compagnier Fodfolk sig i Ide Præstegjeld, hvor de om Natten byggede sig Hytter af Ax i Kornmarkerne. Da man adspurgte Præsten i Ide om Byen, erklærede han, at den var aldeles ikke istand til at forsvare sig. Denne Nats Ophold i Marken reddede imidlertid Halden. En rig Kjøbmand, Major ved Landeværnet, Peder Olsen Normand, lod samme Nat 2 smaa Metalkanoner hente op fra sit Skib. Kugleformer gjordes af Muursteen, hvori der støbtes Kugler, Straasække forfærdigedes af Bøsse- og Pistolfugter, og Karduser gjordes af Bøsseskrudt, tillige erholdt Byen Hjælp af 2 Compagnier fra Frederikshald. Da den svenske Hær nu kom uden at ane noget og var overbevist om sin Seir, stødte den paa væbnede Mænd. Oberst Otto Schade kom med Undsætning, og de Svenske maatte trække sig tilbage, medens Generallieutenant Bjelke kort efter faldt ind i Bahuus Lehn. Dette var det første Angreb paa Halden; om det andet vil blive fortalt senere.

Vi have ovenfor skildret 2 Forsøg paa at løsribe sig fra svensk Herredømme som lykkedes, vi ville nu omtale et tredie, som desværre ikke havde et saa heldigt Udfald, som de foregaaende. Skaane,

Halland og Bleking vare misfornøiede med det svenske Herredømme, og den danske Regjering gjorde sit til for at ordne en Opstand. Malmö var den By, som først vilde løsrive sig fra Svenskernes Tyrani. I denne Plan var Corstis Ulfeldt indviklet. Kammerjunker Corstis Trolle reiste af og til ukjendt i den danske Regjerings Grinde imellem Kjøbenhavn og Malmö, og Hovedmændene for Sammensværgelsen vare Mester Hans, Præst i Bunkeslod, Bartholomæus Mikkelsen og Jochum Bruun. Et Gjæstebud blev aftalt; naar de svenske Officerer vare blevne berusede skulde der gøres Allarm, og under denne vilde man bemægtige sig Svenskerne. Paa samme Tid skulde danske Skibe, underrettede ved et Signal, bestaaende af et tændt Lys i et Huus i Staden, lande med Tropper. Men Forræderiet lurede. En skaansk Præstesøn, Student Ove Klausen Helmer, Spion baade for de Danske og de Svenske, var den, som forraadte de Førstes Hensigter. Helmer skildres som et Mennecke, der Dag og Nat opholdt sig i liderlige Huse, svirede og drak, og formedelst sit ryggesløse Liv havde mange Dgenavne. Han robede Sammensværgelsen for de Svenske, for derved at komme i deres Gunst. I de sidste Dage af Aaret 1658 afgik i en bælgmørk Nat de danske Skibe til Skaane, ved Saltholm stødte de paa Grund; de maatte vende tilbage med uforrettet Sag, thi deres Hensigt var robet. Paa Forræderens Angivelse bleve de Sammensvorne ar-

resterede. De holdtes et heelt Aar i Fængsel og bleve underkastede Tortur *). Da indtraadte det Uheld, at de Breve, som de havde vexlet, og som vare nedgravede i en Sandgrav, bleve fundne, fordi en Ræv havde skrabet Jorden tilside, hvor de laae. Nu havde man Beviser, og nu skulde ingen Skaansel finde Sted. Den danske Regjering tog sig vel af dem og truede med Repressalier, hvis man tilføiede dem noget ondt, men herpaa agtede man ikke, 10 Mænd i Staden foruden flere paa Landet bleve dømt til Døden. Man førte Deliquenterne ud til Retterstedet den 22de December 1659. De henvænes at være Bartholomæus Mikkelsen, Mester Hans i Bunkeslod, Jochum Bruun, Johan Jørgensen, Borgemester Esvert Wildfang, Hr. Søren i Fusie, Rasmus Andersen, Niels Pedersen Tolder, Oluf Svendsen og Jacob Nielsen. De Andre, som man dømt fra Livet, vare forblevne paa Slottet, og skulde miste Hovedet paa de Steder, hvor de hørte hjemme.

Smidlertid bleve kun tre af Ovennævnte, nem-

*) En af hiin Tids af Svenskerne meest brugelig Tortur-maade var den saakaldte Gaggatio, eller som den ogsaa kaldtes: „Den svenske Snaps.“ Den bestod deri, at man vedblev at hælde Vand i Halsen paa Synderen indtil at Maven var aldeles udspilet og opsvulmet, hvorpaa man bankede paa den Piintes Mave, hvilket skulde forarsage ulidelige Smerter; ofte var Døden en Følge af denne Tortur.

lig Bartholomæus Mikkelsen, Johan Jørgensen og Jochum Bruun henrettede. Da den Fjerde, Borgemester Esvert Wildfang ved Retterstedet var traadt ind i Kredsen med Præsten, kom Ritmester Stahl ridende og befalede at Executionen skulle standse. For nemlig ikke at oppirre den skaanske Befolkning for meget imod sig benaadede Carl Gustav de øvrige Dødsdomte, af hvilke nogle skulde stille en anseelig Caution, og andre bøde for deres Liv efter deres Formue og siden efter forvises Landet.

Saaledes døde der kun tre Martyrer for Danst-
hedens Sag i Skaane.

Som vi have omtalt var Corstis Ulfeldt ind-
viflet i denne Sag. Den henrettede Bartholomæus
Mikkelsens Bestyldninger imod ham vare meget gra-
verende. Bartholomæus havde endog fort for sin
Henrettelse forsikket, at han vilde tage Sakra-
mentet paa, at Ulfeldt havde forelæst ham i sit
Værelse hvorledes de Svenske vilde gjøre Storm-
angrebet paa Kjøbenhavn, for at han hemmelig kunde
underrette og advare de Danske derom. For de
Dømte fortes til Retterstedet, skulde de confronteres
med Ulfeldt, men da han lod som han var syg og
var berøvet Mælet, maatte hans Hustru Eleonore
Ulfeldt forsvare ham imod de Bestyldninger, der
gjordes ham. Hendes Forsvar for Ulfeldt var
saa ypperligt, at man ikke kunde fælde ham paa de
gjorte Bestyldninger.

Ulfeldt havde, da han mærkede at man havde angivet ham, forlangt sit Pas med de Ord: „Jeg finder mig i Sverrig kun at være en Mand af Høben, heelt og holdent tilovers og borgerlig død.“ Men han fik intet Pas og blev tvertimod arresteret i sit eget Hus. Først efter Kong Carl Gustavs Død blev han fritjendt for videre Tiltale. Der siges, at hans egen Svoger, Hannibal Sehested gav ham en falsk Underretning om Processens Udfald, nemlig at han var domfældt. Nu flygtede han fra Sverrig, forklædt som en Præst og hans Kone forklædt som en Tjenestepige, og tog sin Tilflugt til Kjøbenhavn. Hans øvrige Fata ere altfor bekjendte til at omtales her.

Bed Enden af dette Afsnit see vi nu, at den svenske Konges Stilling var meget mislig ved Udgangen af Aaret 1658. Han havde mistet Trondhjem og Bornholm, Skaane stod næsten i Oprør, Holsteen, Slesvig og Jydland vare befriede fra hans Hære, Frederiksodde eiede han kun paa den danske Halvø. Det danske og norske Folk havde reist sig med Nordens gamle Kraft imod ham; fra Syden og Westen truedes Fyen af Brandenburg, Polen, den tydske Keiser og Generalstaterne, og deres Allierede eller Venner Frankrig og den engelske Republik vare misfornøiede med Sverrigs altfor vidt om sig gribende Planer.

Kunde derfor Kjøbenhavn ikke snart tages, og som man haabede, ved en Coup de main, vilde Sverrig være nødt til med Skamme og besejret at forlade Fyen og Sjælland. Men skjøndt Carl Gustav havde et heelt forbittret Folk imod sig og det halve Europa saa at sige traadte op imod ham, samt hans Benner vendte ham Ryggen, vilde han dog ikke opgive sine Planer. Med en Trods, fremavlet af Harm- og frænket Stolthed, sagde han: „Kjøbenhavn skal falde, det koste hvad det vil.“

Men derved havde han ogsaa erklæret sit eget Fald.

XII.

Stormen paa Kjøbenhavn.

Aaret 1659 var begyndt. Kjøbenhavn var underrettet om den Fare, der truede den. Borgerfabet og Studenterne maatte, trods Kulde og Frost, hver Nat staae i Gevær paa de anviste Steder, thi Alarvaagenhed var nødvendig.

Hele Januarmaaned havde Svenskerne anvendt paa Tilberedelserne til deres store Forehavende. Dette kunde naturligviis ikke undgaae de Beleiredes Opmærksomhed. For at trætte Kjøbenhavns Forsvarere gjorde Fjenden næsten hver anden Nat et Forsøg paa at overraske dem, men ikke saasnart bemærkede

Bægterne paa Stadens Kirkeetaarne nogen Bevægelse blandt Fjenden, førend Stormkloffen ringede, og i en Hast vare Boldene fulde af Folk, saa at Svenskerne maatte vende om med en lang Næse.

Overløbere og danske Patrioter, der vovede sit Liv for Fædrelandet, bragte Efterretninger om vigtige hemmelige Arbejder med Stormstiger, Broer til at kaste over Stadsgraven, kunstige Bomber o. s. v. Fyrværkeren Knobmager havde i sit Værksted i Carlstad opfundet ødelæggende Bomber, der beskrives, at være saa store som et Hø, og paa hvis ene Ende der var en Fodangel, som hængte sig fast ved Alt hvad den berørte. Disse Brandredskaber skulde fornemmelig bruges imod Skibene, og Kong Frederik lod derfor sætte Palisader i Stranden omkring disse, for at man ikke med Slæder skulde kunne føre lige ind paa dem.

Blandt dem, der idelig underrettede Kjøbenhavn om alt hvad der foregik i Fjendens Leir, bør først nævnes Hans Rostgaard, Ridesfoged paa Kronborg Lehn. Han havde en lille Jolle skjult om Dagen under Tang og Sand ved Humlebæk; med den sneg han sig, trodsende alle Farer, om Natten igjennem den svenske Flaade, ind til Kjøbenhavn. Han forsynede Kongens Kjøkken med Levnetsmidler; bragte Efterretninger om Natten naar der skulde stormes om de hvide Skjorter som Svenskerne vilde iføre sig Stormnatten, for ikke at sees paa den

hvide Sneer, eller angav Maalet paa deres Stormstiger og Stormbroer. Lorents Luxen, en Slesviger, Ridesoged paa Hirschholm, stod ikke tilbage for Rostgaard i Fædrelandskjærlighed og Iver. I Rungsted draf han under lystig Samtale den svenske Bagtpost fuld, medens Smeden Antonius German fornalde 4 fjendtlige Kanoner. I en nærliggende Skov gjemtes de Raketter, som skulde bruges mod Kjøbenhavn, disse bemægtigede han sig. Underrettet om, at to svenske Cancellister, der havde vigtige Papirer hos sig, vilde komme ad Veien imellem Nærum og Høsterkjøb, lagde han og en Skovrider sig paa Luur, nedskød dem begge og kom derved i Besiddelse af deres Papirer, hvoriblandt der fandtes en Plan til Stormen med Maal paa Isbroerne. Alt blev ved en Fisser affendt til Kjøbenhavn. En anden Patriot var Student Jørgen Seidelin. Tidligere Studerende ved Upsalas Høiskole talte han flydende Svensk, og vovede sig derfor blandt Fjenderne, fra hvem han bragte Maalet paa Stormstigerne. Fra Malmø havde man faaet Efterretninger om Stormen, ligesom ogsaa Hannibal Sehested og Englands Minister-Resident i den svenske Leir, Philip Meadowe gave hemmelige Vink, der røbede Svenskernes Hensigter. Fjendens hyppige Recognoscering, Undersøgelse af Isens Fasthed og deslige stadfæstede alle disse Advarsler, der ikke vare givne for døve Dren. Det var ikke Kjøbenhavn forend

Svensken truede Staden, — et nyt Liv var opvaagnet i Hovedstaden og lovede en lysere Fremtid, bygget paa Fortidens Ruiner.

Der forestod nu efter alle Kjendtegn en Kamp paa Liv og Død. Det gjaldt Frihed eller Døden og Skjændsel, — om Danmark skulde existere eller ei. Kampens Priis var Kampen værdig. Skjøndt det var Europas bedste Krigsfolk, der laae uden for Hovedstadens Volde, commanderede af seirvante og erfarne Generaler under en af Aarhundredets største Helte, var imidlertid Partiet ikke saa ulige. Indenfor Stadens Volde fandtes en elsket Konge, som ved sit og sin Dronnings Mod og Exempel opflammede Gemytterne til den tappreste Modstand og det høieste Heltmod, der endog strakte sig til Kvinderne. Den Øverstcommanderende Schack var en tapper og erfarede Krieger, der ved sit mageløse Mod og sin Veltalenhed havde vundet Borgernes hele Tillid. Disse selv havde besluttet at kæmpe til den sidste Blodsdræbe og hellere dø end overgive sig. Med en saadan Anfører og saadanne Kæmpere kunde der gøres Underværker, og Kampens Ende viser at denne Slutning var rigtig.

Men førend Svenskerne vilde for Alvor angribe Staden besluttede de at gjøre en Provestorm over Kallebodstrand, der, som vi vide, strakte sig lige ind til den nuværende Frederiksholmskanal. Hensigten var at marschere over Isen ind i Christians-

havn og indenfra aabne Amagerport, igjennem hvilken Carl Gustav da selv med Rytteriet vilde trænge ind fra Amager. Skjøndt det havde frosset stærkt og man ved Undersøgelse havde fundet Isen stærk nok, sank dog en Brigade igjennem Isen med sine Broer, som den førte med sig paa Bogne, der bleve trukne af sex Spand Heste. Dette var en Følge af, at de Danske, underrettede om Længden af Isbroerne, der skulde lægges over Baagerne, havde om Natten gjort disse større, saa at Broerne, da Svenskerne vilde lægge dem over Bandaabningerne, vare for korte, og derfor sank ned med dem. Desuagtet lykkedes det dog Svenskerne at entre den Pram, som laa paa Forvagt ved Bryghuset og var besat med 12 Mand og 6 Kanoner. En af Prammens Mandskab blev dræbt og de 5 gjorde til Fange, ligesom ogsaa Svenskerne fik kastet Kanonerne overbord, men da de vare ubesindige nok til at antænde Prammen, oplyste Luerne Ismarkerne og fremviste alle Fjendens Bevægelser imod Christianshavn, hvor Generalmajor Adolph Fuchs havde Commandoen, og som nu, underrettet om Alt, var paa sin Post og fyrede med Kardatfker iblandt de sorte Skarer paa den hvide Sneeflade. Tiden var henrunden uden Nytte, Toget mod Christianshavn maatte ansees for mislykket, og Fjenden begav sig igjen fortrædelig tilbage til sin Leir.

Det afgjørende Moment kom. Dagen var tilende den 10de Februar. Carl Gustav anvendte alt for at opflamme sine Soldaters Mod og ophidse dem til at gaae de Danskes Kanoner med Uforsærdethed imøde. Der sparedes ikke paa stærke Drikke, og svenske Historieffrivere sig, „At han lod Soldaten gjøre sig tilgode.“ Brændeviin og Udfigten til at plyndre det rige Kjøbenhavn, thi Carl Gustav havde givet dem Løfte om 3 Dages Plyndring, skulde begeistre eller ophidse dem til Heltegjerninger og til at foragte Døden. Soldaterne vare ogsaa kjede af det besværlige Leirliv, i Kjøbenhavn kunde de vente behagelige Qvarterer, og dette bidrog ogsaa til, at de saa uforsværgen vovede Livet under Stormen.

Kong Carl Gustav havde selv lagt Planen til Stormen, hvilken, som vi have fortalt, man ikke var uvidende om i Kjøbenhavn.

Stemningen i denne Stad var ypperlig. Ved den lange Beleiring vare Stadens Forsvarere, som vi vide for størstedelen Borgere og Studenter, blevne vant til Krigslivet. Upaaagtede susede Kuglerne forbi deres Øren naar de stode paa Bølden; de vare blevne vant til at bruge deres Geværer. See den Svensker, som viste sig i Geværskuds Distance, han var strax en Sigtestive for en Mængde danske Kugler, der traf deres sikkre Maal. Man havde en elsket Konge, Kvinder og Børn at stride for; man var underrettet om

Carl Gustavs Lofte om en 3 Dages Plyndring; man vidste fra Bestormelsen af Frederiksdodde, hvorledes den ellers under streng Mandstugt staaende Soldatesque, overgivende sig til sine vilde Lyster, havde huseret, skjændet Kvinder, myrdet Mænd, og dandsjet, beruset af Mjød, imellem de danske Liig. Men derfor herskede der ingen Forsagthed i de Stridendes Rækker, med Mandemod og Tillid til Gud beredte de sig til den forestaaende, blodige Kamp, overbeviste om, at den retfærdige Sag vilde seire.

Kongens Drabant og Rustmester Jacob Jensen Normand, norst af Fødsel, en kjæk Stridsmand, kom hjem fra sin Sjælesørger, bered paa hvad der kunde møde ham. Underrettet om den forestaaende Storm, estersaae han sit Gevær og forsynede sig med Krudt og Kugler, for, som han yttrede ved sig selv, „dermed Svensken vel at traktere.“ — Da alt var i Orden fremtog han sin Bonnebog, en Bog, der var rigtig passende for en Rustmester, thi Titlen var: „Kong Davids Toihuus, hvorudi findes adskillige Vaaben, Cartover og Skud, som han brugte i gamle Dage mod sin ulydige Søn Absalon, Saul, Goliath og andre ugudelige Voldsmand, Tyranner og løgtagtige Munde.“ Derpaa fastede han sig paa sit Ansigt, og bad til Gud: „Herre, gaf ud med os og lær vore Fingre at stride, for at Fjendens Magt maa neddæmpes.“ — Da fyldte Trost hans Hjerte og det forekom ham at Gud svarede: „Giv

Dig tilfreds! deres Anslag skal mislykkes og blive til en Borneleeg." Og nu gif han med Glæde i Kampen.

Et andet Sted i Byen foregik et andet Optrin. Det var Niels Nielsen, Oldermann for Brammandslauget, der tog Afsked fra sin Kone, bad hende sørge for deres eneste spæde Søn, hvis han ikke skulde vende mere tilbage. Langt fra at bryde ud i Graad, som Kvindeviis er, tog hun kjæf og modig Afsked med ham og styrkede ham i sit Forsæt at stride mandigt til den sidste Blodsdraabe for Fædrelandet. „Trænger Fjenden ind i Byen,“ sagde hun, „vil jeg ved din Side, fra Kjede til Kjede, der er spændt over Gaderne, stride med de Baaben, jeg kan finde, og staae og falde med Dig for Konge og Fædreland, Frihed og Ære.“ Og vi ville siden see, at hun holdt mere end hvad hun lovede.

Klokken var slagen 12. En spændt Forventning herskede blandt de danske Stridsmænd, der forgjæves anstrengte deres Dine for at opdage om Noget nærmede sig paa de udstrakte Sneeflader, eller lyttede, for at høre om nogen Larm bebudede Fjendens Komme. Man vidste det skjæbnsvangre Dieblif nærmede sig, og fjendte endog de Steder, Fjenden i Særdeleshed vilde angribe. Det var en kold Nat, en skarp Nordvestvind beaandede de Væntende med sit kolde Pust, men det varmtrullende Blod lod ikke de forventningsfulde Stridsmænd

mærke det. 250 Kanoner vendte deres dødbringende Mundinger ud mod Fjenden; de vare ladede med Kardætsker. Den hele Strækning fra Bryghuset til Kastellet vrimslede af Bevæbnede med hvide Tørklæder om Hatten; Kongen reed rundt om imellem dem og opmuntrede dem til at seire eller døe. „Urlig,“ var deres Løsen.

Udenfor Boldene herskede samme Stilhed, den mindste Larm var strengt bleven forbudt. Da Hovedangrebet skulde stee imod Byens sydvestlige Strækning fra Vesterport til Langebro, samlede de svenske Hærskarer sig især omkring de sloisede Skanser ved Vesterport. Som Kjendetegn bære Svenskerne Halmvise om Hatten, de forreste Rækker, som først skulde storme, hvide Skjorter og Hatte, for ikke at bemærkes i Rattens Mulm paa den hvide Sneeflade. Deres Løsen var: „Gud hjælp os!“ Fra en Plads bag Levningerne af et Brystværn ved Bjørnsdal, omgivet af en Flok Ryttere, gav Kong Carl Gustav Ordre til Angrebet. Klokkeren slog 1 og i samme Dieblis antændtes der Tjæretønder i Skjul bag Balbybakke, det var Signalet til Opbrud.

Stilheden afbrødes endnu ikke af nogen Baabenlarm. Lydløse og for at være uskendelige, iførte hvide Skjorter, nærmede Generalerne Fabian Fersen og Wavasor sig over Kallebodstrands Tisdække med 6 Regimenter, liig en Spøgelsestare. Samtidigt hermed gjorde Grev Klaus Thott et masseret

Angreb paa Christianshavn, medens en anden Troppesafdeling nærmede sig Nørrevold. Planen var snildt anlagt; kunde man adsprede de Beleiredes Stridsmænd, vilde det Sted, hvor Hovedangrebet skete, muligen blive blottet, og Voldene saaledes let bestiges paa det Punkt.

Vi have omtalt hvorhen det stærkeste Angreb vilde blive rettet. Udgangen til denne Byens svageste Deel syntes let fra den frošne Strand. Men Udfaldet viste at det ikke var saa let en Sag som Svensken tænkte. Ved Vandkonsten strakte sig en Runddeel med et Bolværk eller et Brystværn, der var besat af Borgere, forsynet med store Kanoner, og omgivet med spanske Ryttere og Fodangler. Desuden var der anbragt udenfor Brystværnet Planker med Spiger, der skulde holde Fjenden tilbage. Noget nærmere Slottet laa Studenternes Ravelin, der var beskyttet af Palisader og forsynet med 2 smaae Kanoner. Den skulde bedække en lang, hvælvet af mange Buer eller Arcader bestaaende Bro, der kaldtes Løngangsbroen og som førte fra en muret Løngang paa det gamle Slot over Stranden til Vandkonsten, en Bei, som det kongelige Herfskab pleiede at fjøre, naar det tog ud af Vesterport. Broen var beplantet med Skyts og foran Ravelinen var der opkastet Skandser af Jisstykker, sammensrošne med Jord og Stene og speilglatte.

Holmen, hiin Side Ravelinen, hvorpaa Slottet, Bryghuset, Løihuset og Staldene laae, blev beskjermet af et Batteri, Svinebatteriet, hvis Besætning bestod af væbnede Staldfolk, Hoffets Domestikker og Tjenestefolk.

Som Bording engang skrev: „Hvor Nød og Fare syntes størst, — Der varst Du selv allerførst,“ var ogsaa Tilfældet denne skjæbningsvangre Nat. Paa Vestervold holdt Kong Frederik med Generallieutenant Schack ved sin Side for herfra at være Tilfluer til Svenskernes Angreb. Paa de faretruede Punkter commanderede Oberst Bogwisch Adelens Soldater, Oberstlieutenant Mogens Krag Studenterne og Kjøbmandskarlene, Monsieur Tausenet de Beaufort Staldfolkene og Hofbetjentene. Paa disse Steder toge Adelsmændene, Generallieutenant Axel Urup, samt Rigsraaderne Otto Krag og Gunde Rosenfrands ogsaa Deel i Kampen og opmuntrede de Kampende ved deres Exempel.

Bestandigt stiltiende og uden Vaabenlarm nærmede en Trup Svenskere sig Braget af Stykprammen, og Fregatten Høienhald, der laae paa Forvagt i Stranden og skulde forsvare Svinebatteriets og Studenterravelinens aabne Flanker. Her skete det første Angreb. Den svenske Trups Anfører, Major Schmidt, lykkedes det at kaste Broer over Vaagerne og bestige Skibet, hvis Besætning, 18 Mand, bleve overmandede efter en heftig Modstand og Alle ned-

huggede. Dog vare Svenskerne kun en kort Tid i Besiddelse af Skibet da en heftig Kanonild fra Christianshavns Vold fordrev dem derfra med Tabet af deres Anfører, der blev dræbt, og Skibet besattes strax igjen af de Danske.

Dette var den første Episode af Kampen. Endnu stode de uforfærdede Stridsmænd, der hørte Kampbulderet i det Fjerne, ventende paa, hvad der nu vilde skee. Det gik ogsaa kun langsomt med den svenske Hovedmagts Fremtrængen over Isen, der med sine Baager standsede dens Fremskridt, da de medbragte Jisbroer vare for korte. Endelig lode de sig til Synne nær ved Boldene. Polakker og sjællandske Bønder, som man havde beruset, forat gjøre dem modige, dannede de forreste Rækker, de saakaldte enfans perdus (forlorne Børn). Paa engang skete en mægtig Salve af 250 Jldsvælg og farvede Sneemarkeerne trindt om med Blod og løsevne Lemmer; et Smertensffrig fulgte paa Kanontordenen. Derpaa fortyndede en Salve af Musketkugler de Angribendes Linier, og i samme Dieblif var Kampstuepladsen oplyst, som om det var den lyse Dag, af en Række Begfakler trindt om Bolden. Raabene fra Fjenden lod nu: „Fald an, fald an!“ Myrderiet var begyndt.

Oven paa den dybe Dødsstilhed fulgte nu en bedøvende Larm af de fremstormende Svenskere. Under Sang og Raab omhuggede de Palisaderne, indtog

Bolværket foran Vandkonstens Runddeel, fik Stormstiger satte op imod Bolden, der ikke paa anden Maade kunde bestiges, fordi overgydt Vand havde gjort den speilglat, og begyndte nu at stige op. Men da styrtede med eet en Hagel af Stene, Bjelker og koghedt Vand ned over dem, og i samme Dieblif vare Stigerne tomme og de Saarede og Kvæstede jamrede sig nede i Dybet. Men nye Skarer trængte op og bleve modtagne paa samme Maade. Kvinderne viste sig ved denne Leilighed ligesaa skjæffe som Mændene. Den foromtalte Oiddermand Niels Nielsens Kone havde betroet sit Barn til nogle Kjelderfolk paa Graabrødretorv, og havde derpaa med sin Pige sat store Kjedler med Lud, Beg og Tjære over Ilden, og da dette kogte, tog hun en Stang, satte den igjennem Dreene paa Kjedlerne og bar saaledes selv med sin Pige disse brændende Vaaben paa Skuldrene til hendes Mand's Post paa Bolden, hvor da Kjedlernes Indhold blev styrtet ud over de Stormende. Andre Kvinder fulgte hendes Exempel, og da de ingen Kjedler med kogende Vand havde mere, var hun ikke raadvild, men tog tilligemed sine Piger og Naboersker store Bjelker paa Skuldrene, bar dem op paa Bolden, hvorfra de nu bleve rullede ned paa Fjenden.

Men Svenskerne vare usforfædede Soldater; trods denne frygtelige Modstand bestege dog 4 Svenskere, een Officeer og tre Soldater, Brystværnet. Den

Første af disse gjennemborede Generalvagtmeister Klaus v. Ahlefeldt med egen Haand med en Pif; Rigsraad Gunde Rosenfrands kæmpede her ved Siden af sin Son, Student Holger Rosenfrands's Liig. I eet Dieblif vare de tre andre Svenskere nedhuggede. Flere lykkedes det ikke at bestige Brystværnet, thi nu beskøde de nærmeste Bastioner Runddelen og Svenskerne i Flanken: en Hagel af Bomber faldt ned i Krigsmændenes Klynger, og Graven fyldtes af lemlæstede Liig. Her faldt Oberst la Boyette og Oberst Gengel, Oberst Nischeberg med 2 andre høie Officerer bleve saarede. Ved Synet af deres faldne Ansøgere begyndte Svenskerne at vakle, de trak sig tilbage og lode deres Petårder blive liggende ved Løngangsbroen; Fersens Regiment var det sidste, der veeg. Til Afsted gave de Danske dem en ødelæggende Salve. „Vi convoiere Eder tilbage,“ raabte de haanende efter dem. Det var den anden Episode.

Men hermed var Kampen ikke forbi. Ikke agtende paa de mange Mennefeliv, der allerede vare opoffrede, befalede Gustav trodsende, at den første Reserve skulde rykke frem for at understøtte hans tilbageslaaede Regimenter. Det var Smaalændingerne under Rigsfelttoimester Grev Erik Stenbock. Han gif sin visse Død imøde, thi i det hans Regiment saa at sige overøstes med en Hagel af Skraasække, Bomber og Musketkugler, var han en af de

Første, der styrtede dødeligt saaret til Jorden, efter ham faldt den Næstcommanderende og snart var Regimentet opløst.

Nu maatte den anden Reserve rykke frem, et nyt smaalandst Regiment og Sødermanlændingerne under Obersterne Carl og Peter Sparre. Men det gik dem ligesom de foregaaende Stridsmænd; da de ikke kunde dække deres Flanker vare de udsatte for en Krydsild, og deres Linier bleve saa fortyndede, at de skyndsomst trak sig tilbage, efterladende utallige Faldne.

I over 2 Timer havde Kampen været, den havde været mageløs blodig. Kjøbenhavns fordums forsagte Borgere havde kæmpet liig Helte og tvunget de kampvante Svenskere til at vige. Klokken 4 forkyndte Trommerne og Hornene deres Tilbagetog.

Dog endnu havde den svenske Konge ikke opgivet Haabet om Kjøbenhavns Erobring. Det sidste Forsøg skulde gøres.

Ligesom Morgenen begyndte at grye, nærmede svenske Colonner under Generallieutenant Gustav Banér sig mod Stådens østlige Volde. Tropperne maatte passere Dæmningen ved Ny Bartou hvorved de opholdtes, og istedetfor at de skulde gjøre et Angreb paa Volden tætved Kastellet, rykkede de frem imod Østerport.

Her vare Voldene rigtignok lave og slette, men her stode ogsaa dygtige Krigssjolk, hollandske til Ar-

tilleritjenesten vante Matroser, under Oberst Eustachius v. Büchler og danske Folk under General-lieutenant Hans v. Ahlefeldt. Admiral Dydam stod i Nærheden med Reserven. De kampvante Hollændere ventede rolig til at Svenskerne vare komne dem paa Skudvidde, da fik de en Morgenhilsen af Skraasække, hvorefter fulgte en Musketsalve. Da Hollænderne troede, at de traf sig tilbage, fordi Røgen skjulte deres fremrykkende Bevægelse, raabte de: „Vi og tag Frokosten med!“

Men Svenskerne vare endnu uforsagte. De medførte Jisbroer, der førtes paa 4 Hjul og ved begge Guder vare forsynede med Slag til at hugge fast i Jsen. Tallet vare de Patrioter, der havde indsendt Maal af Svenskernes Jisbroer. Baagerne vare gjorte langt bredere end Broerne, og disse dumpede i Bandet og Svenskerne med dem. Fra Bolden vedblev Jlden med en ødelæggende Virkning i Fjendens Rækker. Generalmajor Wilhelm Wavasar, Oberstlieutenanterne Lensmann og Fittingshof faldt her, og Dyrger af Liig trindtom dem. Colonnen kom i Uorden. Nogle Soldater kom over Baagerne, men de strakte Gevær og bade om Pardon. De Svenske maatte blæse til Retraite.

Da Morgensjolen frembød kunde de Beleirede først overskue Virkningen af deres mandige Kamp. Med Rette kunde Digteren et Aarhundrede efter sige:

„O Kongestad! Dit Seirsminde
 Til Danstens sidste Slægt skal staae.
 Det Land, som Gustav vilde vinde,
 Bag dine svage Bolde laae;
 Men Borgertjærligheden vinder,
 Og Gustav skjelver for sit Navn;
 Hans Haab og Helte Gravsted finder
 Omkring det frelste Kjøbenhavn.“

Ja, Kjøbenhavns sneedækte Bolde og Grave
 vare bedækkede med Døde, deres Blod farvede Sneen
 rød. Det var et stort Gravsted, hvor Sukke og
 Jammerraab lod fra de Døende. Som Gravminde
 laae der utallige Vaaben og Stormstiger trindt
 om dem.

Antallet af de faldne, saarede og fangne Sven-
 skere angives forskjelligt fra 5000, 3000 til ikke
 2000. Der regnes at have ligget uden for Kjøben-
 havns Bolde 600 Dræbte og 900 Saarede. 200
 Fanger gjordes. Eigene bleve siden paa Svenskernes
 Anmodning udleverede til dem. De Danske havde
 kun lidt et ubetydeligt Tab. Ikke tyve Mennesker
 vare faldne, blandt disse Adelsmændene Jacob
 Rothsten, og som vi omtalte, Holger Rosenfrands.

300 Stormstiger, 6 Faner, 2 Mørjere og 2
 Betarder bleve erobrede. Kjøbenhavnerne strømmede
 nu ud af Portene for at betragte deres Seirsgjer-
 ninger, og her gjordes et ikke ubetydeligt Bytte, da
 de her fandt Eigene af mange Officerer, der havde

fylgte Kommer. De hollandske Matroser fandt Generalmajor Wavasors Liig, og huggede dets med kostbare Drenringe smykkede Dren af. „Det ene er for Admiral de Witte,“ sagde de, „det andet for Admiral Peter Floris.“

Seiren feiredes ved at affyre Kanonerne tre-gange rundt paa Boldene. Til Gudstjeneste i Kirkerne kinede Klokkerne op ad Dagen, et Te Deum holdtes og Kjøbenhavnerne lovpriste Herren som deres Frelser.

En Mængde Flyveskrifter, størstedelen tydske, saavel profaiske som poetiske, udkom i Anledning af Seiren. I et: „Carl Gustavs Nattesamtale Natten førend Stormen,“ beklager en svensk Officeer sig paa følgende Maade:

„De Hollændere, de gav mig af deres Ost og Brød,
For Kjøbenhavn, for Bolden jeg derfor ligger død.“

En Satire hed: „Svensk Piketspil.“ Kjøbenhavn, en af Piketspillerne siger: „Jeg har i dette Aar vundet mere ved at spille i Hjertes, end i 100 Aar ved at spille i Spær (Spar).“ En anden Satire benævntes: „Svensk Fastelavnsspil eller de Svenskes Hunger efter Kjøbenhavns Indbyggere's varme Brød.“

I en Række af Aar, ligetil den svenske Kong Gustav den Tredie blev giwt med Christian den Syvendes Søster, holdtes aarlig i de danske Stater paa

Stormens Dag en Taffefest, hvortil man sang Kingos herlige Stormpsalmer.

XIII.

Krigstildragelserne udenfor Kjøbenhavn.

Men endnu opgav ikke Carl Gustav, skjøndt besejret, at erobre Kjøbenhavn. Kronborg var han jo i Besiddelse af, og Sjælland og Fyen vare endnu i hans Bold. Kunde han ikke tage Hovedstaden med Vaabenmagt, meente han at udhungre den, og det med den lange og strenge Vinters Bistand. Kjøbenhavn var ogsaa slet forsynet med Livets første Nødvendigheder. Brændemanglen var i Særdeleshed følelig, Træerne i Lunden ved Dragør paa Amager maatte omhugges og tjene til Brændsel i Kongens Slot. Skjøndt Kongen, som vi vide, noiedes med den simpleste Kost, var det dog en velkommen Gave, da den engelske Admiral sendte ham en Deel ferske Levnetsmidler.

Svenskerne vedbleve endnu at ligge trodsende i Carlstäd, og idelige Forpostfægtninger fandt Sted imellem dem og Kjøbenhavnerne.

For at iværksætte sin Plan at udhungre Kjøbenhavn maatte Svenskerne tage alle de om Sjælland liggende Smaasøer i Besiddelse. Men dette

var ikke en let Opgave, thi de mødte en fortvivlet Modstand.

I Martsmaaned lykkedes det Svenskerne i en mørk Nat, efter at have længe angrebet Den, at bemægtige sig Rangeland, der var bleven tappert forsvaret af Landalmuen og en Fru Anna Holk til Steensgaard, der hadede Svenskerne, fordi de havde dræbt hendes Egtesfælle. Det var Grev Wrangel, der her ledede Angrebet.

Allerede tidligere havde man nogle Gange gjort et forgjæves Angreb paa Møen, der var en Torn i Diet paa Svenskerne, fordi Kjøbenhavn herfra fik sin meste Proviantering. Juleaften kom det til en Kamp imellem Danske og Svenske, og det paa Isen, hvorved Svensken trak det kortere Straa. I Midten af paafølgende Januarmaaned gjorde de atter et forgjæves Forsøg. Men den paafølgende Sommer angreb to Colonner under Pfalzgreven af Sulzbach og Oberst Ascheberg Møen fra tvende Sider, og de skjætte Møenboere maatte overgive sig. Stege gjorde vel Modstand, men den maatte underkaste sig tilligemed Den det svenske Herredømme.

Men Nakflov paa Holland blev dem en haard Nød at knække. Den 25de April afgik en betydelig Hær paa en Transportflaade under Bedækning af 4 Orlogsmænd med Kongen ombord fra Bordingborg, og lagde samme Aften ind ved Falster. Men her var der anlagt Skandser, der tilligemed den flade

Strandbred hindrede Svenskernes Landgang. Flaaden gif nu ind i Guldborgsund, imellem Lolland og Falster. Skjøndt Oberstlieutenant Rørber med to Compagnier modsatte sig Svenskernes Landgang, maatte han trække sig tilbage for Orlogsskibenes Ild, og Svenskerne fik nu Fodfæste saavel paa Lolland som paa Falster, og snart maatte det hele aabne Land underkaste sig, kun Nakskov, der havde en Skamplet fra sidste Krig at afvadske, beredte sig til en haardnakket Kamp. Det var en Beleiring af Kjøbenhavn en miniature.

Nakskov var en gammel befæstet By med Bolde og Grave. Mandemodet i Byen var stort, men Forsvarsmidlerne kun ringe, thi man var kun slet forsynet med Krudt. Ud imod Albuefjorden var Staden ubefæstet og farlige Smaaholme laae i dens Nærhed. I Staden havde Oberstlieutenant Rørber den høieste Commando og under ham commanderede Daniel v. Reden. Et Borgercompagnie paa 200 Mand under Niels Nielsen, ældst Borgemeister, nogle hvervede Soldater og væbnede Bønder var dens Forsvar.

Norden for Staden, under Marstøvs Banke afstak Fjenden sin Hovedleir uden at aabne Løbegrave, da han var overbevist om, at Fæstningen snart maatte falde. Indløbet til Nakskov blev spærret af et Krigsskib og Skandser, opkastede paa 2 Holme i Fjorden.

Den nærliggende Steensø, hvorfra den aabne By kunde bestryges, blev taget af Grev Wrangel

den 14de Mai. Da han opfastede en Skandse her, sagde Byens Præst: „Hov vil vælte os Stenen fra Døren.“ Byens Indvaanere indsaae hvor farligt denne Skandse var, men afviste dog Ovsfordringen om at overgive sig. Nu rettedes en skræffelig Ild imod Byen. Nat og Dag i hele Pintsjeugen overøstes Byen med gloende Kugler og Bomber, Ingen var sikker paa Livet paa Gaden. Indvaanerne søgte Skjul i Kirken, og det i saadan Mængde, at man neppe kunde trænge sig ind; en uklog Handlemaade, thi Fjenden skød nemlig bestandig efter Kirken, hvor han vidste at de Beleirede havde deres Krudtsforraad liggende. Svenskerne forsøgte paa samme Tid at storme Byen, men dens Borgere forsvarede den tappert. Nu overøste de Byen atter med en utrolig Mængde Projectiler, dog uden at det bevægede Indvaanerne til at overgive sig. Imod Svenskernes Forventning var saaledes en heel Maaned hengaaet og lige vidt vare de komne. De besluttede dem endelig til, hvad de strax skulde have gjort, at grave Løbegrave. Men Raskfövs Indbyggere vare ikke seige, de havde under de 4 Ugers Fjendtligheder lært at bruge Vaaben. Ganste uventet styrtede de Beleirede sig over Svenskerne under deres Arbeide, og over 120 Svenskere bleve nedlagde. Kun nogle Danske faldt, men blandt disse en fra Vangelands Angreb af de Svenske bekjendt tapper Oberstlieutenant Bornbach. Beleirerne vedbleve imidlertid at beskyde og storme

Byen, og Masser af Rugler regnede ned over Husene. Selv under Jorden søgte Svenskerne at trænge sig ind i Byen, men de tappre Forsvarere mødte dem ogsaa der.

Men endelig begyndte Krudtforraadet at formindskes i en betydelig Grad, og Officererne hørtes tale om Overgivelse paa billige Vilkaar. Det synes imidlertid at Borgerne vare tappre end Soldaterne, thi de vilde ikke vide noget af Overgivelse.

Natten mellem den 13de og 14de Juni satte Svenskerne sig i Besiddelse af Hornværket, Byens bedste Værn, efter en i høi Grad blodig Fægtning, og nu kunde de med Musketter skyde ind i Byen. Det begyndte derfor at see sort ud. De modige Borgere, der ingen Krigsforraad havde, der til Besætning havde hvervede, misfornøiede Tydskere, sluttede nu efter 13 Ugers Kamp den 15de Juli en Capitulation, hvorved der betingedes, at Garnisonen skulde drage bort med klingende Spil, og Borgernes Liv og Gods være ufrænkede.

Men Svensken holdt kun maadelig de indgaaede Betingelser, i Særdeleshed efter at General Steenbock havde forladt Byen. De afbrændte eller nedreve alle de Gaarde, hvis Giere vare i Naffkov. De brugte Bønderne til det farligste Arbeide ved Beleiringen, og da Byen var overgivet, bleve de yngste og stærkeste Bønder, Mænd og Karle, førte bort af Landet, af hvilke mange aldrig mere vendte til-

bage. En Følge heraf var, at Agrene laae udyrkede og at der Aaret efter indtraf en saadan Dyrtd og Hungersnød, at man i Nakkov ofte saae de Fattige tage Kjøbbeen op af Møddingen, for at gnave dem.

Carl Gustav var nu saaledes i Besiddelse af alle de danske Der med Undtagelse af Bornholm. Derimod havde Svenskerne i Maimaaned opgivet den sidste faste Plads som de besad i Sydland, Frederiksboddes Kastel. En Nat, som de Allierede laae foran det, seilede Besætningen hemmelig over til Fyen, efter at have antændt Luntten i en skjult Mine. Da Beleirerne trængte ind i Kastelet, sprang Minen og en Mængde Danske fløi i Luften. Der gjordes flere Gange i Løbet af Sommeren et Forsøg paa at sætte over Beltet, men Svenskerne hindrede ethvert saadant Forsøg. En Flaade, bestemt til at gjøre Landgang paa Fyen, blev ved Ebeltoft stunken ibrand af en Capitain i svensk Tjeneste, Owen Coxe.

De Allierede forlode Halvøen i Eftersommeren. Det ødelagde Lands Indvaaneres Forbandedser forfulgte disse, deres Konges Venner, mod hvem Svenskerne vare Engle.

Chi Gustav holdt streng Mandstugt, og med hans Billie skete der ikke den mindste Forurettelse. Han ansaae nemlig de Der, han havde indtaget, for sin Eiendom; hans Hofpræst bestyrede i geistlig Henseende Sjællands Stift, og Thingene holdtes ligesom i Fredstider. Han opmuntrede Sjællands Bønder

til at besaae deres Marker og lovede at laane dem Korn.

Desuagtet sølte Landene den svenske Overherres Scepter haardt. Hver 5te Mand blev udstreven til svensk Soldat, og den fjendtlige Hærs Fornødenheder maatte Landets Beboere skaffe, hvor det saa kom fra. Men uagtet den strenge Mandstugt begik omstreifende Svenskere ofte voldsomme Gjerninger og Kvinderne vare udjatte for Boldtægt.

Og modige Mænd, ja selv Kvinder grebe til Vaaben. Ligesom under Napoleons Krige i Spanien Guerillahobe lurede paa Franskmændene i enhver lønlig Braa, saaledes lurede ogsaa de Danske paa deres Dødsfjender. Kjække Bønder befæstede deres Gaarde, og Svenskerne vovede sig ikke uden i et betydeligt Antal ind i Skovene, thi bag hvert et Træ, i enhver Grøft kunde der lure en hævnende Bøsseslytte. Undertiden vovede Bønderne at forlade deres hemmelige Boliger og affjære Transportvogne eller nedhugge streifende Partier. Mangen reisende Svensker blev fundet med et Ulivskaar i de skovklædte Klostere i Fyen. Under saadanne Forhold fjørte i en maaneklar Nat en svensk Officeer med en Bonde; en rødlig Sky paa Himlen bedækkede en blaalig, dette forekom Officieren som et Varsel at den danske Farve vilde fortrænge den Svenske: „Gud naade vort arme Folk,“ sagde han, „vi komme aldrig ud af dette forbandede Land.“

I Skovegnene ved Hirschholm og Kronborg lurede Lorents Luxen med sine Bønder, og dræbte mangen Svensker som et Forsoningsoffer for Fædrelandet.

Den skjælle Partigjænger, Svend Poulsen, Gjængernes gamle Høvding og Svenskernes Dødsfjende, have vi allerede tidligere omtalt.

Men disse Fjendtligheder imod Svenskerne igjældtes trolig af disse. De overfaldt ofte danske Partier; alene i Egnen ved Korsøer nedhuggede de 2000 Bønder. Det syntes ikke at Forsoning kunde finde Sted, kun Udryddelse kunde betrygge de Svenske en rolig Besiddelse af de danske Lande, hvis Beboere kæmpede paa Liv og Død mod sine Undertrykkere.

Ogsaa den svenske Konge var ikke sikker nogetsteds. En Student vilde omkomme ham med Gift, en Præst sprænge ham i Luften med Krudt. Paa Kronborg greb man en dansk Coureer, der sneg sig igjennem flere Værelser, til hvis Døre han havde faaet Hovednøgler, men havde endnu ikke naaet Kongens Sovestue, da han blev greben.

Men slikt gjorde intet Indtryk paa den forvorne Carl Gustav; han trodsede Faren. En Decoberaften i Aaret 1658 vovede han sig over Sundet i en Baad med Grev Schlippenbach. En svensk Jagt oversejlede Baaden, saa den kæntrade. Mandskabet druknede, kun Kongen og Greven, der holdt

sig fast i Jagtens Gallion, bleve reddede. Men i det samme Dieblif han havde undgaaet at det ene Element skulde opsluge ham havde det andet nær tilintetgjort ham. Da han var kommen i Land og traadte ind i Porten til Kronborgslot, gif nemlig en Tjener med en Fakkell foran. Da den brændte dunkelt vilde Tjeneren slaae Funterne af mod en Tønde, som laa i Porten, uden at ane at det var en Krudttønde. Med et Rædselskrig fløi de Omstaaende til for at slukke Ilden, men med den største Rolighed tog Kongen Falken fra Tjeneren og lyste for sig selv.

Men ogsaa i Broderlandet Norge kæmpede Normændene, dengang Svenskens fødte Tjender, mod Carl Gustavs Mand.

Som vi erindre, maatte Generallieutenant Harald Stafe forlade Byen Halden med usorrettet Sag. En svensk General maatte vige for en Haandsfuld Borgere og Bønder — det krævede Havn.

Han samlede en Hær paa 4000 Mand til Hest og til Fods og nærmede sig med den samt 12 Kanoner og 2 Feltflanger paa Isen foran Staden Halden, den 4de Februar 1659. En assendt Trompeter opfordrede Indbyggerne til usortøvet at overgive sig, i modsat Tilfælde vilde Indbyggerne blive dræbte og Byen ødelagt i Bund og Grund. Men Byens tidligere skjæffe Forsvarere lode ham svare: „At Krudt

og Kugler stode til Herr Generalens Tjeneste, hvis det lystede ham".

I Byen laae dengang Generallieutenant Jørgen Bjelke, Gouverneur Tonne Hvitfeldt og Oberst Budde med en Deel Fodfolk, 2 Compagnier Ryttere og 2 Compagnier Dragoner. Byen beskyttedes kun af en lille Skandse, kaldet Cragensteins Skandse, og af et Brystværn af Grangrene, for at hindre Rytteriet fra at trænge frem.

Noгле Dage isorveien kunde Svenskerne have gaaet over en Elv, som løber igjennem Byen og som havde været haardt tilfrosen, men nu var optøet, og det vilde da ikke have været saa let for de Beleirede at forsvare sig. Endeel Boliger paa Elvens nordre Side blev stuet i Brand af Indbyggerne selv, for at Fjenden ikke her skulde have noget Støt-
tepunkt. Et norsk Compagni trak sig tilbage forfulgt af ivrige Svenskere, men deres Anfører, en Major, faldt, og ængstede af Fæstningens Skuds og fra Siden af brændende Huse vege Svenskerne i største Uorden. 3 Dage efter dette, marscherede den svenske Hær, formedelst det indtraadte Loveir, tilbage til Sverrig.

Aaret efter, den 12te og 13de Januar 1660, saae Haldens Indbyggere en svensk Hær paa 5000 Mand og med et svært Artilleri udbrede sig ved Svinesund imellem Fyrrestove og Klipper. Man troede ikke at de Svenske havde i Sinde at angribe

Frederikshald, men at de vilde rykke længere ind i Landet, da en svensk Trompeter om Aftenen kom til Staden og opfordrede den til Overgivelse. Generalleutenant Bjelke var ikke tilstede og Gouverneur Tønne Hvitfeldt svarede ham efter afholdt Krigsraad, at de vilde forsvare Fæstningen til det Yderste.

„Ja, for Gud,“ sagde Trompeteren trodsig, „De skal ikke faae dette Tilbud imorgen.“

„Gud give da,“ svarede den kjække Major Peder Olsen Normand, „at J ikke faae Søvn i Dinene, førend J komme. Vi skal møde Jer som ærlige Folk.“

Den følgende Dag rykkede Svenskerne frem imod Byen, hvis nyopkastede Skandser, der vare velforsynede med Redouter og Palisader, forsvaredes af 1800 Soldater og Borgere under Tønne Hvitfeldt, Major Peder Olsen Normand og Major Christian Holberg, den berømte Digters Fader, en uforsagt og erfaren Mand.

Svenskerne aabnede strax en heftig Ild imod Borgerstandsen eller som den ogsaa kaldtes Braadlandsstandsen, der var bygget af løse Steen. Ilden vedvarede uafbrudt i 5 Timer til Kloffen 2 om Eftermiddagen, da saldt formedelt en Soldats Uforsigtighed, da han skulde hente Krudt, en Lunte i et Fad Krudt i Skandsen, og i den Forvirring Explosionen gjorde, stormede Svenskerne og toge Bækket. Da de Norffe, hvis Fjenden beholdt Skandsen, var

aldeles udsat for deres Ild, besluttede de, at tage den tilbage, det koste hvad det vilde. Normændene stormede derfor Skandsen 3 Gange, bemægtigede sig den og jage Svenskerne paa Flugten.

Det var et Held, at de vare atter komne i Besiddelse af Bærket, thi nu blev det angreben af den hele svenske Magt; men Normændene kæmpede som Løver, og Svenskerne maatte trække sig tilbage, efterladende sig 500 Døde og Saarede.

I de paafølgende Dage gjorde Fienden blot blind Allarm, for at trodse Besætningen, men den 20de og 21de opflog de deres Hovedleir ved Dus, forskandsede den, plantede Kanoner i Dusstoven og fra nu af kunde Ingen komme ind i Frederikshald By fra nogen Kant.

Den 22de, en Søndag, midt under Prædiken, begyndte Svenskerne at bombardere Byen og vedbleve dermed til den paafølgende Dags Eftermiddag, da de troede, at Borgerne nu vare tilbøielige til at overgive sig, og derfor atter sendte en Trompeter til Staden, for at fordre dens Overgivelse; men erholdt samme Svar som den förrige Gang.

Opbragte herover overøste de nu Byen med gloende Kugler og Bomber, som tændte og sprang allevegne. I Byen herskede heftig Sygdom, desuden Mangel paa Krudt og Levnetsmidler. Endelig var der skudt en Bresche paa Braadlands og Raalands Skandjer. Den 13de Februar rykkede derfor de Svenske

Klokken 4 om Morgenen, i Bælgmørke og en stærk Taage ud imod Breschen. Soldater, forsynede med Baadshager, gif isorveien, for at rive det løse Bolværk ned. 3 Gange stormede de, men skjøndt 200 Svenskere, deriblandt flere høie Officerer, faldt, formaaede de ikke at trænge ind i Skandsen. Inden i denne stod nu kun lidt over Halvdeelen af Byens Forsvarere, den anden Halvdeel var dræbt eller saaret. Gloende Kugler og Bomber begyndte igjen at udbrede Ødelæggelse og man frygtede for en Generalstorm.

Da var det, den 23de Februar, efter at det voldsomste Bombardement havde fundet Sted hele Natten, at Bagterne paa Skandsen med Forbavselse saae at Svenskerne beredte sig til at bryde op. Det varede ogsaa kun kort op paa Dagen, da saaes Beleirerne marschere imod den svenske Grændse, efterladende sig bag deres Tog, den ene brændende By efter den anden.

Carl Gustav var død og denne Esterretning havde foraarsaget deres Afmarsch. Byen Halden reddedes dengang ved Carl den Tiendes og 50 Aar efter ved Carl den Tolvtes Død.

XIV.

Anslaget imod Kronborg.

Man veed med hvilken Bestyrtelse Kjøbenhavns Indbyggere i sin Tid horte Kronborgs Overgivelse til de Svenske. At erholde denne Sundets Beherskerinde tilbage var derfor et inderligt Ønske blandt flere patriotiske Mænd, og Regjeringen var villig til, hvis dette Ønske kunde opnaaes, at yde virksom Hjælp.

Lorents Turen, der altid havde Hovedet fuldt af Planer, havde nok udflækket den første Idee om Slottets Overtagelse og havde i den Henseende forenet sig med følgende 4 Mænd: Hans Rostgaard paa Krogerup, Ridefoged i Kronborgamt; Henrik Gerner, Præst i Birkerød; Ole Steenvinkel, en dansk Ingenieur, som de Svenske brugte til Fæstningens Vedligeholdelse, og Richard Hutchinson, en engelsk Oberst, der ikke gjorde Tjeneste. Desuden stode disse i Forbindelse med Kammerjunker Trolle, der jevnlig reiste i Regjeringens Grinder mellem Kronborg og Kjøbenhavn.

Kronborgs Besætning bestod dengang af nyligt udfkrevne vestgothiske Bønder. Planen til Fæstningens Overtagelse var lagt saaledes: 80 Bønderkarle, der vare tilsagte til at føre Brænde til Slottet, skulde have hemmelige Baaben under deres Kitler.

Naar nogle af Brændevognene vare komne over Bindebroen, skulde en af dem gaae itu, og ligesom om de vilde gjøre den istand, skulde alle de Kjørende stimle sammen paa et Punkt, og derpaa søge at overrumple Portvagten. Naar dette var lyffes skulde den Mængde sjællandske Mænd og Kvinder, som man tvang til at arbeide paa Fæstningens Bolde, ile dem til Hjælp, og Oberst Hutchinson forene sig med dem med sine Soldater. Planen var ikke ilde anlagt, men for Mange vare indviede i den.

En af de Sammensvorne berettede denne Plan til Kjøbenhavn i et Brev, der assendtes hemmelig med en Jolle. Underveis nærmede en svensk Baad sig Jollen, og Den, hvem Brevet var betroet, bandt det nu til en Steen og kastede det i Søen. Men Stenen løsnedes fra Brevet, det flød op, blev fundet af Svenskerne og Planen var forraadt.

Nu udstedtes der Ordre til at gribe Sammensværgelsens Ophavsmænd.

Præsten Gerner blev fængslet, og, da han ikke vilde bekjende, strakt paa Pinebænken indtil Blodet sprang ham ud af Neglene. Hans haardnakkede Benægtelse reddede ham og han benaadedes tilligemed Lorents Turen.

Men Ole Steenvinkel, der ansaaes for at have begaaet Landsforraderi, fordi han var i svensk Tjeneste, blev halshugget, Kroppen lagt paa Steile og Hovedet sat paa en Stage. Nogle Dage derefter

flattrede en engelsk Matros op ad Stagen, kysede det afhuggede Hoved og sagde: „Sandelig, Du var en trofast dansk Mand.“

Oberst Hutchinjon lykkedes det at flygte paa et engelsk Skib til England.

Hans Koftgaard derimod, saasnart han erfarede at den lagte Plan var opdaget, faldt paa en List for at redde Livet og for fremdeles at kunne nytte Fædrelandet; thi havde han flygtet som Hutchinjon, saa vilde hans Svoger og en anden Borger i Helsingør, der med Liv og Gods vare gaaede i Borgen for ham, maattet undgjelde det. Han tog Afked fra sin Kone en Sommernat, og da han var traadt ud i Gaarden, sagde han saa lydeligt, at Gaardens Ffolk kunde høre det: „Jeg rider til Kong Carl.“ — Men han reed ikke til Kong Carl. Under en gammel, rank Bøg ved Ulvesøen skød han sin Hest, sneg sig useet til sin Gaard, underrettede sin Hustru om Planen og kastede sig i en Jolle, der seilede til Kjøbenhavn. I 11 Maaneder holdt han sig her skjult indtil Freden var sluttet.

Hans Kone stod ham bi i hans List. Først lod hun spørge efter ham, derpaa lod hun ligesom bekymret søge efter den Forsvundne, og udsatte 100 Rigsdaler til Den, der fandt hendes Huusbonds Liig. Endelig fandt man hans ihjelskudte Hest, og Bønderne, der elskede ham, bandede de Svenske, som hans Morder. Enken isørte sig en Sørgedragt, og

de svenske Officerer, der bleve forelskede i den sorgfulde Kone, beilede til hende, men fik Afslag, da hun lod som hun var utrokelig.

XV.

Fredsforhandlingerne.

Efter Stormen paa Kjøbenhavn led denne Stad Nød og Trang, Angst for Fremtiden og Harme over de Allieredes Handlemaade. Ved at bemægtige sig de omkring Sjælland liggende Der var Kjøbenhavns hidtilværende Spisefammer bleven tilluffet. Vinteren var langvarig og Tilførsel fra andre Stæder kunde ikke finde Sted. Da Søen aabnedes kom en engelsk Flaade paa 36 Skibe under Admiral Edvard Montague igjennem Sundet. I hans Instrux stod:

„J skal lade begge Konger vide, at J som Admiral paa Flaaden skal være det Parti imod, som ingen raisonabel Fred vil indgaae.“

Da Flaaden seilede forbi Kronborg, stod den svenske Konge i et af Slottets Vinduer. Fæstningen blev hilset med Kanonskud fra de utallige Ildsvælg, og det i Mersene opstillede Mandskab raabte et „Leve“ for den svenske Konge. Men Denne sagde, idet han rystede paa Hovedet, paa Latin: „Der ligger en Snog

skjult under Roserne." og Ket havde han, thi Cromwel, der havde været paa hans Parti, var død.

Den reasonable Fred, som man vilde have at begge Konger skulde indgaae, var ingen af Begge villige til at antage. Roeskildfreden skulde nemlig lægges til Grund, blot skulde Danmark beholde af de i Aaret 1658 afstaaede Lande Trondhjems Lehn. Det var i Haag at Holland, England og Frankrig affluttede disse Fredsforslag eller som de kaldtes „Concerter.“ Inden fjorten Dage fordrede man, skulde de frigsjørende Magter erklære sig; den som først antog Fredsvilkaarene, skulde erholde engelsk og hollandsk Hjælp til at tvinge sin Modstander.

Ligesom i Aaret 1814 de forbundne Magter tvang Danmark til at afstaae Norge til Sverrig, saaledes vilde de ovennævnte Magter nu tvinge baade Danmark og Sverrig til at indgaae en Fred, de begge ikke vare villige til.

I 1814 var det Frederik den Sjette selv der indgik Freden; Frederik den Tredie derimod forelagde den 6te Juni Fredsudkastet for sine Stænder, samlede i Kjøbenhavns Raadstue. Alle besluttede som een Mand, hellere at døe end at antage dem og forlade deres Allierede.

Nu skrev da Kongen til Polen, Østerrig og Brandenburg: „De vidste vel hvad de tre Magter: England, Frankrig og Holland havde aftalt. Hol-

lænderne have besluttet at forlade Ds og overgive
 Ds som et Rov til vor blodtørstige Fjende, de Svenske.
 Det er det heroiske Holland, som nu lader Ds i Stikken,
 og vil have at Vi skal holde os til Koeskildesfreden.
 I 11 Maaneder har man beleiret Vor Hovedstad,
 indtaget Vore Der, i Bund og Grund ødelagt Vore
 Lande, i tusindtal myrdet Vore Undersaatter, og al
 den Bold skulle Vi taale, fordi vore Allierede, Hol-
 lænderne, ere villige til at indgaae alt hvad Eng-
 lænderne forlange. Da de ophidsede Ds til Krigen,
 hed det, der skulde være en Ballance imod Svensken,
 og nu kaste de endog vort hele Rige i Svenskens
 Bøgtkaal. — Hvis Holland,“ gav Kongen sin
 Brede Luft, „nu vil forlade Ds, og den Flaade,
 som skulde staae Ds bi, benyttes til at tvinge Ds
 efter dens Villie, da vil jeg, som den lille Kong
 David, med mit Folk ydmyge mig for Herren, slaae
 al min Lid til ham, og i Guds hellige Navn gaae
 mod den svenske Goliath. Er det da Guds Villie,
 at Vi skal falde med Sværdet, skal vore Kvinder
 stifte Byen ibrand paa alle Kanter og med de øv-
 rige Skibe fare hen, hvor den Herre Kristus vil
 ledsage dem.“

Vi høre her igjen den samme mandige Stemme,
 som nylig havde sagt: „Jeg vil døe i min Rede med
 mit Folk.“

Faa Dage efter at Kong Frederik havde affendt
 denne Skrivelse, ydmygede han sig med hele Me-

nigheden for Herren og søgte ved Bøn, Anger og Ruelse at formilde Himlens Brede. Det var en almindelig Bod- og Bededag, som blev befalet at holdes med den strengeste Fasten fra Solens Opgang til dens Nedgang. Aldrig havde Kirkerne været saa besøgte som denne Dag, de kunde ikke rumme de Andægtige.

Medens Konge og Folk saaledes var beredt paa det Yderste fremtraadte den hollandske Fredsmægler Pieter Bogelsang, Raad og Syndicus i Amsterdam. Han vovede at sige til Kongen: „Slut Fred, Eders Majestæt, hvis I ikke vil tvinges dertil.“

„Dg hvo vil tvinge mig dertil,“ spurgte Kongen forbittret.

„Frankrig og England,“ svarede Bogelsang.

„Godt!“ sagde Kongen, „jeg veed ikke, hvem der vil forsøge derpaa, men det veed jeg, at I, om saa den lede Satan var med, ikke skal tvinge mig til at indgaae en uhæderlig Fred. Dg skal jeg gaae til Grunde, skal Hollænderne blive de Første, jeg trækker med mig i Afgrunden.“

Carl Gustav fandt sig paa sin Side høilig fornærmet ved, at de tre Magter saaledes paa egen Haand vilde afgjøre Nordens Skjæbne. Gustav Adolphs Søstersøn, efterat have tugtet Polen og saa godt som bragt hele Danmark under sit Scepter, skulde lade sig foreskrive Love af de to „nybagte“

Republiker. Det var ham for utaaleligt og han protesterede.

Ridder Terlon truede, men da traadte den opbragte Konge hen imod ham. „Gotherne have allerede før været i Paris,” sagde han og lagde sin Haand paa sit Sværdfæste, „de kan vel endnu en gang føres seirende derhen.“ En stærkere Befæstelse af Kronborg, Kjøge, Næstov, Korsør, Nyborg og Nykjøbing var hans Svar paa deres Fredsforslag. Da i Carlsstads Leir den 28de August den engelske og den hollandske Gesandt overrakte ham det haagske Fredsforslag, sagde han: „Hvad er det? Jeg modtager det ikke. I gjør Eders Projekt paa Eders Flaader, jeg har mit ved min Side,” og han slog paa sin Kaarde. „Med dette skal jeg sønderhugge Eders. Fører strax Eders Flaade fra Kronborg eller jeg skyder dem i Sænk!“ — Han vendte dem Ryggen og gik affides. Da traadte Mynheer Slingeland, den hollandske Gesandt, hen til ham. Kongen saae forbittret paa ham.

„Mine Gesandter,” sagde han, „ere uværdigt behandlede, og I gaae frit ud og ind.“

„Vi frygte Intet,” svarede Slingeland, „af en genereux Fyrste.“

„Jeg har ikke meget genereuse Følelser,” raabte Kongen, „for saadanne Fjender.“

Gesandterne bukkede og gik bort, for ikke at opirre ham end mere, men han lo med sine Ds-

ficerer ad dem. Ridder Terlon lyffedes det kun med stor Møie at formilde de fornærmede Sendebud.

Carl Gustavs Brede lagde sig ikke. „Jeg vil ikke taale,“ sagde han, „at staae under Opsigt af to Republikker, af hvilke den ene har forkastet, den anden myrdet sin Konge.“

Den 20de August sammenkaldte Kong Frederik atter sine Stænder. Imod Slutningen af Maanedens aabnedes Fredsforhandlingerne i Telte midt imellem Carlsstad og Kjøbenhavn. Paa svenskt Side udnævntes Rigsraaderne Schering Rosenhane og Steen Bjelke, paa dansk Side Rigsraaderne Otto Parsberg og Mogens Høg. Der fortes først Disputer om Frederiks Titel af de Gothers Konge, og Kong Carls Titel af Herre til Skaane, derpaa om Creditiverne, af hvilke de Svenskes vare paa Pergament og de Danstes paa Papir. Parsberg gav det bidende Svar: „Papir er bedre, efterjom Pergament præpareres med Kalk, der fortærer Blækket. Men,“ tilføiede han, „Erfarenhed viser desværre, at skjøndt Traktater graves i Staal, saa holdes de ikke længere end til en af Parterne bliver anderledes tilfunds.“

Da ingen af Parterne meente det ærligt med Fredsværket, var det ikke at undre sig over, at det, som de saa at sige nødtvungen havde taget fat paa, blev til Intet.

Republikerne vare ilde stemte imod Carl Gustav fordi han ikke vilde indgaae paa deres Fredsforslag, de kaldte ham for Europas Fredsforstyrrer.

Bel forlod nu den engelske Flaade Sundet og gik hjem, men den nye hollandske Flaade under Viceadmiral Michiel Adriaenzon de Ruyter, blev tilbage. Paa „de høitmaaende Generalstater“ Ordre skulde han nu tvinge Sverrig til Fred. Fra Beltet, hvor han laae med Flaaden, gik han til Kjøbenhavn; den svenske Flaade satte alle Seil til ved Synet af hans hvide Svaner, der bedækkede Dresundet, og Tilførslen til Kjøbenhavn med Levnetsmidler og andre Fornødenheder var fri. 4000 Mand hollandske Landgangstropper stode nu til Danmarks Tjeneste.

Det var denne Hjælp at Kong Frederik succedede efter. Nu vilde han angribe Fyen, og det fra to Sider. Feltmarskal Hans Schack gik paa en hollandsk Flaade til Kiel. Han trak sine Tropper sammen, danske og hollandske, ialt 1800 danske Ryttere under Generallieutenant Hans von Ahlefeldt, 600 Mand danske Fodfolk og 2500 Mand hollandske, blandede med Englændere, under Oberst Sir William Killigrew. Med disse skulde han seile til Fyen paa en forenet hollandsk-dansk Flaade.

XVI.

Slaget ved Nyborg.

Det var i Octobermaaned, Efteraarstormene rasede, de førte Schack til Hjertemindes Omegn. Her laae hans Durchlaughtighed Pfalzgrev Philip af Sulzbach, en tapper og usfordædet Kriger, med et Regiment Dragoner paa Halvøen Hindsholm. Det var et Terrain, der formedelst dets mange Baffer og Havet rundt omkring, ikke var vanskeligt at forsvare imod en Landgang. Uagtet de svenske Batteriers heftige Ild landsatte imidlertid dog de Danske Tropperne ved Hjælp af Baade. Den tjæffe Hans Schack var blandt de Første, der, modtaget af en Kuglereg, steg i Land. Viceadmiral de Ruysters Kamplyst tillod ham ikke at blive tilbage; han sprang selv i en Sluppe, 2 Matroser bleve skudte ved hans Side, men desuagtet higede han efter at komme i Land. Snart naaede de den lave Strandbred. Fjendens Ild nedslug Folkene. „Hei,“ raabte man fra Baadene, „hvorfor skal vi sidde her og lade os lumpe paa Vandet? Griff ud!“ Og Soldaterne sprang ud, de hollandske først. Deres ladte Luntegevarer holdt de iveiret, da Vandet naaede dem til Brystet. Landgangen forsvaredes af Flaadens Kanonild, men Fjendens Landbatterier nedlagde mange Folk idet de løbe i Land. Nu flyede Svenskerne og satte sig

fast i de snevre Passer imellem Kjerteminde og Odense. Paa Flugten røvede og plyndrede de, afbrændte Møllerne, og ødelagde alt Kornforraad paa Herregaardene. De foer saa grumt frem, at de, da de ikke kunde afpresse Præsten Klaus Naskov i Munkebo Penge, som de formodede han var i Besiddelse af, kastede ham i en Fiskepark, hvor han druknede.

Schack tog nu, efter at hans Rytteri var kommen i Land, Stilling ved Landsbyen Munkebo, hvor han lod sine Folk udhvile i et Par Dage, og oppebiede Efterretninger fra den danske Feltmarskal Ernst Albrecht v. Eberstein, som ogsaa skulde agere imod Fyen ved Middelfart, hvorved Fjenden kom imellem to Armeer.

Eberstein var brudt op fra Tønningen ved Vesterhavet, hvor han havde blokeret den unge Hertug Christian Albrecht, hvis Fader, Hertug Frederik den Tredie var død af Græmmelse. Med 600 polske Dragoner under Oberst Kasimir Piasezinsky, Starost til Ostrolenka, 600 danske Dragoner, 1000 danske Ryttere, 4 østerrigiske og 4 brandenburgiske Fodregimenter stod han den 4de November i Sydland i Nærheden af Kolding. Han vilde nu sætte over til Hindsøgavl, i hvis Skovkant der var opført fjendtligt Skyts. Medens hans Batterier paa den jydskke Kyst besvarede Svenskernes, satte han sine Folk paa Baade over Beltet, og Rytterne trak deres

Heste bagefter. Da de vare komne i Land taug Ilden fra Svenskens Batterier, der vendte 30 Kanonmundinger ud imod dem, og besrygtende en List, førte den forsigtige Eberstein Tropperne mod Forskandsningerne. Da de vare bestegne, saaes ingen Fjende; de ellers saa skjæffe Svenskere vare flygtede. Forundret herover ventede Eberstein at Fjenden havde skjult sig et eller andetsteds, for at falde ham i Ryggen, og ryffede derfor langsomt mod Odense, men ingen Svenskere saaes.

Pfalzgreven af Sulzbach, en dygtig Soldat, men en middelmaadig Feltherre, begik nu den uoprettelige Feil at trække sig tilbage ad Nyborg, istedetfor at hindre de tvende fjendtlige Armeers Forening. Fyen var allerede saa godt som tabt for Svenskerne, da Schack den 11te November forenede sine Tropper med Ebersteins uden nogen Modstand fra Svenskernes Side.

Imidlertid var Grev Gustav Otto Stenbock bleven sendt fra Carl Gustav med et Par hundrede Mand til Fyen og var kommen i Land ved Nyborg. Her havde Svenskerne opstillet sig, 4500 Ryttere, 600 Dragoner, 2000 Mand Fodfolk, de fleste hvervede Tropper. Pfalzgreven førte høire, Generallieutenant Friherre Henrik Horn venstre Fløi, Grev Gustav Otto Stenbock Centrum.

Det var om Middagen den 14de November, paa en Søndag, der i Calenderen kaldtes Frederiks

Dag. Dens Benaevnelse passede saare godt paa Dagens Begivenheder, thi Kong Frederik tilintgjorde paa denne Dag alle sin Fjendes Planer for bestandig. De Danske havde brugt 2 Dage og 2 Nætter for at marschere de 4 Mile fra Odense til Nyborg, thi Veiene vare formedelst et langvarigt Regnveir aldeles opblodte og næsten ufremkommelige. Af den omtrent 9000 Mand stærke Armee vare Halvdelen danske Folk, der brændte af Begjerlighed efter at hævne sig paa Svenskerne. Feltmarskal Schacks Hær var opstillet til Høire; dens venstre Fløi commanderedes af Generalmajor Trampe, dens høire af Generallieutenant Hans v. Ahlesfeldt, Centrummet af Feltmarskallen, Generalvagtmeister Klaus v. Ahlesfeldt og Sir William Killigrew. Til Venstre stod Feltmarskal Ebersteins Hær; dens høire Fløi under Generalmajor Dvast, dens venstre under Oberstlieutenant Aquila; dens Centrum dannedes af Fodfolket og 14 Kanoner.

Da de Danske vare rykkede frem over Markerne, begyndte de første Linier under Feltmarskal Eberstein at angribe. De modtoges af en dræbende Ild fra Fjendens Skandser og Dragonerne. Tropperne kom i Uorden, den brandenborgske Generalmajor Dvast, der, som fortalt, commanderede den høire Fløi af Ebersteins Armee, faldt; Feltmarskallen maatte vige. Paa Fjendens Side viste Pfalzgreven af Sulzbach et overordentligt Mod, man fandt ham hvor Kampen

var hedeft. Med egen Haand nedhuggede han Polaffernes Oberst Starosten Biasezinsky og to Andre, samt saarede Oberstlieutenant Rankau. Eberstein havde lidt et fuldkomment Nederlag naar ikke Schacks Hovedarmee, danske og hollandske Fodregimenter, havde standsset Fjenden, saa at Rytteriet fik Tid igjen til at ordne sig. Nu rykkede den danske Hær atter frem med flyvende Faner over Diger og Grøfter, gennem Moser mod de udmattede Svenske. Fjenden holdt ikke længere Stand, venstre Fløi veg først, de polske Ryttere huggede som rasende ind paa Svenskerne; de vilde hævne deres Obersts Død og gave ingen Pardon. Da de svenske Ryttere paa venstre Fløi vare bragte i Uorden og flygtede ad Nyborg, og Pfalzgreven saae det Nederlag hans Fodfolk havde lidt, traf han sig i god Orden tilbage til Fæstningen. Kun den halve Deel af hans Hær reddede sig herhen, Dynger af svenske Liig laae paa Markerne. Men de Svenske havde kæmpet som Mænd, thi de Danske havde 1500 Døde og Saarede.

„Schack har gjort den svenske Bjørn schakmat,“ sagde man i den danske Hær, der om Natten leirede sig tæt uden for Byen, og truede med at storme den. Da Dagen frembød og Admiral de Ruyter begyndte at beskyde Byen, forlangte Svenskerne ved en Trompeter, at han skulde holde op med Skydningen, da de vilde sende Commissairer til den danske Leir for paa billige Vilkaar at overgive Byen.

De seirende Generaler vilde ikke høre tale om Billaar, de forlangte Overgivelse „paa Naade og Unaade.“ Da nødsagedes Levningerne af den svenske Hær at overgive sig, og Generallieutenant Horn marscherede ud med 3000 Mand til Hest, som bleve stufne ind under de danske Regimenter; alle Kanoner, 80 Standerter og 28 Faner faldt i Seirherrerne's Hænder. Foruden Generallieutenant Horn, vare af høie Officerer Generalmajorerne Weyer og Waldeck, Fyrsten af Weimar og Grev Königsmark tagne til Fange. 2000 Svenske, deriblandt Generalmajor Botticher, vare faldne. De Danske mistede her ikkun 500 Mand, blandt disse 6 høiere Officerer. Med et saa lidet Tab var den herligste Seir vundet. Pfalzgreven og Grev Stenbock vare om Natten i en Baad flygtede til Korsøer, hvor Kong Carl ikke modtog dem paa det Bedste. „Har Fanden,“ sagde han, „annammet alle Gederne, kunde han ogjaa have taget Buksen med.“

Man tænke sig Carl Gustavs Sjæletilstand ved denne Efterretning. Han havde længe lidt Kvaler, ved at vide sine Mænd i Fyen omringede af Fjender og ved de mange Ulykker, der strømmede ind paa ham. Kurland havde revet sig løs i Aarets Løb, Westpreussen og Pommern vare næsten ganske i Fjendehaand. Nu kom Efterretningen, at en fjendtlig Flaade med Landgangstroppe var løbet ud. Carl var nemlig paa „sit Land“ Falster med sin

Dronning, samt Englands og Frankrigs Gesandter, som altid omkring ham. Han havde været paa Jagt og sad netop ved Bordet. „Gid Flaaden vilde gaae til Fyen,“ sagde han skjemtende til Terlon, „da skulde jeg faae alle Fjendens Folk til mine Rekrutter.“ Maaltidet, der varede ud paa Natten, blev ikke forstyrret, men næste Morgen ganske tidlig reiste han rundt paa Falster og ordnede Forsvaret. Da han vendte tilbage, sagde han til de fremmede Gesandter: „Fjenden er falden ind i mit Land, jeg kan ikke længer have den Ære at blive hos Eder, mine Herrer!“ — Han ilte nu til Korsøer, vilde strax trække Tropperne fra Fyen over paa Sjælland, men der var ingen Skibe; selv turde han af Frygt for Hollænderne ikke gaae over. Nu begyndte han at blive urolig, han anede den forestaaende Ulykke. Han var tvivlraadig; snart gav han en Befaling, kort efter kaldte han den tilbage. Som vi vide sendte han et Par hundrede Mand til Fyen.

Han forblev i Korsøer for at faae Budskab fra sine kjække Krigere. Da han hørte Kanontordenen paa Slagets Dag, der bestandig lød stærkere og stærkere over til Korsøer, stod han paa en Skandse ved Stranden og støttede sig paa Brystværnet. Den uforsærdede Helt græd over sine Svenskeres Nød. Han fattede sig senere, men Græmmelsen grov sig dybt i hans Indre. Det tabte Slag ved Nyborg var Pinden til hans Ligfiste.

Nu forlangte de danske Generaler at Hæren skulde sættes over til Sjælland, men Ruyter, følgende sin Ordre, undskyldte sig med Mangel paa Levnetmidler og med Vinterens Nærhed og seilede til Lybek. Man maatte derfor nøies med at erobre Samsø, Vro og Langeland. Andet foretoges ikke af de Danske i dette Aar og et Forsøg paa en Landgang i Skaane mislykkedes.

Kjøbenhavn holdtes imidlertid blokeret hele Aaret igjennem. Stadens Besætning var nu ved Aarets Ende betydelig større end den tidligere havde været. Man regnede at der fandtes 5500 Soldater, velforsynede med Alt. Dog manglede de Heste; Hestefolket var netop Svenskernes Styrke, og derfor kunde intet større Foretagende lykkes.

Juleaften tænkte Kjøbenhavns Borgere at ville holde en gladelig Juul i deres Hjem, men pludselig lod Allarmtrommen og Stormkloffen falde Stadens Forsvarere til Bolden. Men det var blot blind Allarm som Svenskerne gjorde, thi de forsøgte ingen Storm, og vilde blot forstyrre Danskens Juleglæde.

Fredsforhandlingerne vare imidlertid atter begyndte efter Svenskernes Nederlag, da Carl Gustav ikke vægrede sig længere ved at indlade sig paa dem.

Men en hurtig Fred var ikke Carls Ønske. Han haabede at kunne snart slutte Fred med Polen og da med de Tropper, han havde der, erobre Norge.

Underhandlingerne imellem Danmark og Sverrig forbleve frugtesløse. Den svenske Konge holdt ved sin Paastand, og hans Ambassadeur i Holland, Peter Julius Coyet, en listig Diplomater, søgte at vinde Holland ved alle mulige Midler. Han gjorde Generalstaterne opmærksom paa, hvor vigtig en Forbindelse med Sverrig vilde være for dem. Han skulde love dem Toldfrihed i Sundet og i Belterne; samme Rettighed som svenske Skibe i alle de Havne, som Sverrig nu eiede eller kom til at eie; Bendsyssel og nogle Havne i Island og Norge til Pant; Kjøbenhavns Spærring og dens Handels Forslyttelse til Holland. — Da alle disse fristende Tilbud ikke kunde bevæge Generalstaterne, fordrede Coyet til Erstatning for Sverrigs mange Udgifter hele Norge, for at den skandinaviske Halvø kunde blive forenet. Men intet hjalp; Brandenburgs og Danmarks Gesandter modarbejdede ham, skjøndt denne sidste forgjæves anmodede Generalstaterne om, at Skaane igjen maatte blive forenet med Danmark.

 XVII.

Freden.

Den danske Konge vedblev at drømme om Opnaaelsen af en fordeelagtig Fred, og det nysoprundne Aar syntes at give ham grundet Aarsag dertil.

Carl Gustav havde samlet en Hær af 9000 Mand paa de norske Grændser under Generallieutenant Harald Stafe, Rigsfelttoimester Gustav Horn og Rigsfeltherre Lars Ragg. Den Første gjorde, som vi vide, den 4de Februar 1659, et forgjæves Forsøg paa at angribe Byen Halden, og den Anden, der senere atter beleirede samme By, trak sig tilbage ved Efterretningen om Kongens Død.

Kong Carl aabnede en Rigsdag og midt under den blev han heftig syg. Tyen var bestandig i hans Tanker.

„Tyen, min Søster,“ sagde han til Prindsesse Maria Euphrosyne, „Tyens Tab bliver min Død.“

Dg om Natten før den 13de Februar 1660, mellem Kloffen 1 og 2, døde den nordiske Helt i sin Manddomsalder, kun 38 Aar gammel.

Hans uhyre Planer havde dræbt ham *). Ingen kunde efter hans Død udføre dem, et umyndigt Barn var hans Arving.

Det er vist, at Carl Gustavs Død maatte gjøre et rystende Indtryk paa Kong Frederik, medens paa samme Tid Haabet syntes at smile til ham. Den

*) Hvo paatrænger sig ikke den Tanke, hvor ligg den russiske Keiser Nicolaus's Død er med Carl Gustavs, Begge døde sikkert af Harm og Græmmelse over feilslagne Planer og Forhaabninger.

henrettede Carl Stuarts Søn, Carl den Anden, Kong Frederiks Fætter og Danmark Forbindtlighed skyldig, var netop i Begreb med at bestige den engelske Throne. Frederik kunde haabe, at England vilde lægge sin Stemme med i Vægtskaaalen til Danmarks Fordeel. Med saa glade Forhaabninger, med en frigerist Mand, et kjækt Folk, seirrige Tropper, tænkte han nu at beseire sin raadvilde Fjende og erobre Landene hinsides Sundet. Det var ikke umuligt, at hans Forhaabninger kunde have gaaet i Opfyldelse, men Holland gjorde en Streg i Regningen. Det heldede nu til den svagere svenske Side, dets Flaade fik Befaling til ikke mere at lade sig benytte for Danmarks Sag. Kong Frederik kom netop med flere Brandere til Landskrones Havn, hvor den svenske Flaade hidtil var bleven blokeret af Admiral de Ruyter. Det var med Nød og Neppe at Søhelten lod sig afholde fra at ophæve Blokaden i Kongens Nærværelse, men neppe var Kongen gaaet bort, førend ogsaa den hollandske Flaade, afseilede. Svenskerne vovede sig ud og fangede paa en dansk Galliot Feltmarskal Schack og Generallieutenant Hans v. Ahlesfeldt, der vendte tilbage fra Holsteen.

Nu var Sverrig den, hvis Stemme havde meest Betydning. Sverrig, hvis Ungdomsblomster vare faldne i Polen og Danmark, hvis Finantser vare ruinerede, kunde nu, da den frigeriske Mand maatte tie, ikke andet end ønske Fred. Danmark derimod,

hvis egne og allierede Tropper laae paa Fyen uden at kunne overføres til Sjælland, hvem de interesserede Hollændere ikke undede andet end den ene Sundbred, og hvis Flaade funde ventes at ville angribe den danske, blev tvunget til at ønske den. Med den sædvanlige Snildhed førte de svenske Herrer Forhandlingerne to Steder, nemlig med den tydske Keiser, Polen og Brandenburg i Klosteret Oliva, og med Danmark i Kjøbenhavn. Den 23de April blev Oliva-Freden sluttet med de tre første Magter. Med Danmark alene bleve efter den 25de Marts Forhandlingerne regelmæssig førte i et Plankehuus midt imellem Kjøbenhavn og Carlsstad. Fra dansk Side mødte her Rigsraaderne Oluf Parsberg, Generallieutenant Axel Urup og Peder Reetz; fra svensk, Friherre Schering Rosenhane og Friherre Steen Bjelke. Commissairerne eller Fredsmæglerne viste sig bydende mod begge Parter, skjøndt de selv indbyrdes vare meget uenige. Da fremstod Hannibal Sehested, og han raadede med kraftige Ord Nordens Magter til Enighed, for at ikke Fremmede skulde skrive Love i Norden. Hans Ord syntes at gjøre Virkning. Den 18de Mai forelagde Kong Frederik Fredsvillaarene for sine Stænder paa Kjøbenhavns Raadstue. „Med mindre,“ sagde han, „de vidste noget Middel til Krigen's Continuation at bringe tilveie.“ De raadede til Fred, og den blev affluttet til Kjøbenhavn den 27de Mai 1660. De i Mæret 1658 afstaaede Landskaber, som

selv havde revet sig løs, eller rettere sagt tilkæmpet sig deres Frihed, Bornholm og Trondhjems Lehn, skulde Danmark beholde, dog skulde der for Bornholm gives en Erstatning af nogle adelige Godser i Skaane. Hveen skulde Sverrig have, derimod skulde det fremtidig betale Told i Sundet ligesom andre Skibe, hvilket var af stor Betydning for Danmarks Finanser i Fremtiden. Traktaten med Hertugen af Holsteen-Gottorp stadfæstedes. Grev Corfiz Ulfeldt skulde have Tilladelse at vende tilbage til Danmark, General-lieutenant Ebbe Ulfeldt have Erstatning, o. s. v.

Saaledes endtes denne Krig, hvilken Danmark havde begyndt saa ubesindigt, og under hvilken hele Riget saa at sige var indesluttet inden Kjøbenhavns Volde, hvis fjæffe Borgere ikke alene aldeles forstyrrede Carl Gustavs Planer, men endog ved deres tappre Modstand bidrog til deres Fjendes tidlige Død.

XVIII.

Frederik den Tredie og Kjøbenhavns Borgere.

For alle de Trængsler og Gjenwordigheder Frederik den Tredie havde udstaaet, ventede der ham nu en glimrende Belønning, beredt ham af hans troe og hengivne Folk.

Det er let at tænke, at Borgerstanden, der under Hovedstadens Forsvar havde faaet et Begreb om sin egen Dygtighed og Vigtighed, ansaae Rigsraadet, altsaa Adelen, for at være Skyld i de Ulykker, der havde rammet Landet. Altid uvillig til at aabne sin Pung, havde den ingen Anstalter gjort til at sikke Riget, hvis en Krig udbrød, og senere havde den modløs ja næsten seig, sluttet den fornødrende Fred til Roeskilde, der havde sonderlemmet Riget. Under Kjobenhavns Beleiring havde Adelen staaet aldeles i Skygge for Borgerstanden, der med sin Konge og Dronning i Spidsen havde gjort Underværker af Tapperhed og Fædrelandskjærlighed. Den Bevidsthed, at have reddet Kjobenhavn og derved Danmark, havde gjort den kjobenhavnske Borger stolt og givet ham Bevidsthed om hans Værd. Ved de under Krigen givne Privilegier stod han jævnsides Adelsmanden, og det var let at indsee, at denne Borgerens nye Stilling vilde give Anledning til Rivninger imellem begge Stænder, som heller ikke udeblere.

Kongen og med ham Folket besluttede derfor at handle, da den daværende Tingenes Orden ikke kunde længere bestaae uden at Riget udsattes igjen for nye Farer.

Det var ikke alene Kjobenhavns Borgere men hele Landet, med Undtagelse af Adelsstanden, som fæstede sine Øine paa Frederik den Tredie, fra hvem

der meentes Hjælpen i Danmarks fortryffede Tilstand maatte komme. Men hvad kunde han udrette, da hans Hænder vare bundne? Først, naar disse bleve løste, var der Haab. Men hvorledes dette skulde lade sig gjøre, var det vigtige Spørgsmaal, som opkastedes af Kongen og Dronningen, naar de vare ene, omgivne af deres Fortrolige. Med vor Kundskab til Sophia Amalias Charakter, indsee vi let, at det vist var hendes inderlige Ønske, at hendes Gemæls kongelige Magt maatte udvides, og hun var vistnok det ivrigste Drivhjul i de følgende Begivenheder. At Hoffet tidligere, da det ikke havde Borgerstabet saaledes som nu paa sin Side, havde formaaet at sjerne den mægtige Ulfeldt og Hannibal Sehested, gav det Haab om, at kunne nu, da hele Landet og Kjøbenhavns Indvaanere vare det inderligt hengivent, og gjerne i sin Taknemmelighed vilde belønne det, bekæmpe og overvinde Kongemagtens Undertrykkere: Rigsraadet.

Dette saae med Misfornøielse og knurrende at Kongens fortroligste Omgivning bestod af Tydsfere, og det ikke engang Adelsmand, men som Adelen kaldte dem, gemene Knegte (af Borgerstanden). Men det var ikke alene dette, der harmede Rigsraadet; det sølte sig ogsaa tilside af Kongen i flere andre Henseender. Der var Tid efter anden bleven syv Pladser ledige i Rigsraadet, uden at Kongen gjorde noget Skridt til at besætte dem. Det tilkom egentlig de

ovrige Medlemmer af Raadet at besætte disse ledige Pladser, men de vovede ikke paa egen Haand at gjøre det, hvilket viser, at Rigsraadet allerede folte den truende Uveirskfy, der svævede over dets Hoved.

Man kan meget godt forudsætte, og de følgende Begivenheder synes at bevise det, at der i Hoffets fortrolige Kredts spandtes de Traade, der senere skulde blive til et Garn, i hvilket Rigsraadet fangedes.

Til Kongens og Dronningens fortroligste Dmgivning horte Geheime-Cabinetsscretairen Theodor Lenthe og Kammerfriveren Christopher Gabel. De vare rigtignok begge Tydskere, og det syntes stødende at Kongen ikke valgte sine Fortrolige blandt danske Mand, men Grunden var vel den, at af den danske Adel kunde han ikke vente at Nogen, som senere Hannibal Sehested, vilde gaae ind paa hans Planer, til at styrte deres egen Valde; og at den ene af disse Tydskere, Gabel, havde tjent ham, da han var Erkebisp i Bremen, og senere under Svenskernes Angreb paa Danmark udviist en sjalden Troskab og Hengivenhed. Gabel var en fjæk og virksom Mand, der besad en ualmindelig Mandsnærvarrelse og stor Dygtighed. I den paafølgende Tid fik han Leilighed til at vise sin Klogskab og Besindighed. Den anden Tydsker, Cabinetsscretairen Lenthe, tog vistnok ogsaa en stor Deel i de følgende Begivenheder, men hans Stilling lod ikke hans Virksomhed komme til

Syne. Begge vare, som vi allerede have omtalt, foragtede og hadede af Adelen.

Efter deres Raad var det første Skridt, der maatte gjøres, at indkalde en Rigsdag, hvilken, skjøndt Rigsraadet med stor Uvillie gav sit Samtykke hertil, skulde finde Sted i Kjøbenhavn.

Men formedelst de vigtige Sager, der skulde forelægges denne Rigsdag, skulde denne gang enhver Adelsmand møde eller befuldmægtige en anden Adelsmand paa sine Begne; ligeledes skulde alle Rigets Biskopper indfinde sig tilligemed to Provster af hans Stift med Fuldmagt for Præsterne; de store Kjøbstæder skulde sende to Befuldmægtigede, de andre een, vare Kjøbstæderne ganske smaae skulde to sende een. Om Bondestanden var der i de Tider ingen Tale, og derfor kom altsaa Rigsdagen til at bestaae af de tre Stænder: Adel, Geistlighed og Borgerstand.

Ved den forestaaende Rigsdag var det imidlertid af Vigtighed for Kongen at have dygtige og paa-lidelige Tilhængere. De to vigtigste Adelsmænd ved denne Leilighed var Gorfiz Ulfeldt og Hannibal Sehested. Ulfeldt var ved Freden igjen indsat i sine forrige Adelsrettigheder, men han havde viist sig som en aabenbar Forræder og Kongehusets Fjende. Han vilde have været farlig for Kongens Forhavende paa Rigsdagen, og derfor var det en ypperlig Omstændighed for Frederik den Tredie, at han flygtede,

mistankt for Forræderi fra Sverrig, thi nu havde han et Paaskud for at fængsle ham og gjøre ham uskadelig. Hannibal Sehested, der tidligere havde været i Kongens Unaade, havde ved sin Adfærd under sit Ophold hos den svenske Konge, som vi alt vide, erhvervet sig Kong Frederiks Tillid, og den findige og snilde Adelsmand vidste ogsaa snart at vinde hans Gude, og blev et vigtigt Medskab til at gennemsaette Kongens Planer. Gabel havde gjort Kongen opmaerkksom paa den store Fordeel man kunde have af denne Adelsmand, der hadede naesten hele Rigsraadet, fordi det i sin Tid havde styrtet ham. Idet Sehested arbejdede for Kongen arbejdede han tillige for sig selv, thi ved en forandret Regjeringsform kunde han vente sig den største Anseelse og Indflydelse.

Ud andre Mænd paa Rigsdagen var Biskoppen i Sjællands Stift. Hans Svane allerede forinden Rigsdagens Aabning vunden for Kongens Sag. Han var en Mand i den kraeftigste Alder, 54 Aar gammel. Naar han talte sprudlede hans Foredrag af Vid, der ofte grandsede til Ironi og Satire, og saarede hans Modstandere dybt, men med denne Belalenhed var der forenet Mandsnaervaerelse og Rolighed, hvilket gav ham en afgjorende Overvaegt, naar Forhandlingerne bleve lidensskabelige. Ogsaa uden at have Kongens Sag at forsagte, vilde han have gjort alt for at knuse Adelen, thi aergjerrig og stolt,

som han var, havde han en personlig Fornærmelse at havne paa den. Hans Kone fjorte nemlig i en Kareth med en Himmel over omkring i Byen, og gav derved Hovedstadens adelige Damer stor Forargelse; thi det var Adelens udeluffede Rettighed at bruge Karether med Himmel over. En saadan Formastelse fandt Damerne burde ikke taales, Bispindens Vogn blev derfor anholdt midt paa Gaden og Himmelen med Bold brudt af den. Den snedige Gabel var det ogsaa her, som havde raadet Kongen til, at drage Biskop Svane ind i den forehavende Plan, fordi han var Adelens Fjende og tillige en Mand med udmærkede Aandsgaver og Geistlighedens Overhoved. Da Freden var sluttet, blev Svane kaldet til Frederiksborg, hvor Hoffet dengang opholdt sig. Han spurgte Svane hvorledes han skulde faae Haandsættningen tilintetgjort uden at bryde den Eed, han ved sin Kroning havde svoret, og Svane raadede ham til, at lade de Samme, som havde bundet hans Hænder, igjen løse dem. Kongen billigede dette Forslag af Svane, og tilkjendegav ham at han agtede at indvie Borgemester Hans Mansen i sin Plan, og anmodede Bispnen om at overlægge alle Ting med denne Mand, der repræsenterede saa at sige Kjøbenhavn's Borgerstand.

Biskop Svane magede det nu saaledes, at Provst Christian Madsen Tausen i Kjøge og Provst Peder Billadsen Slange i Slagelse

valgtes blandt de geistlige Deputerede. Disse tvende Mænd kjendte han noie og vidste, at man kunde stole paa dem, og den Sidste var ogsaa under de følgende Begivenheder et vigtigt Værktøi til at sætte Kongens Plan igjennem. Adelen maa have været fortsynct og ikke bemærket de Machinationer, der sattes i værk imod den, thi ellers vilde den vist have beredt sig mere til Kamp mod det forestaaende Angreb fra de andre Stænders Side.

Paa den bestemte Dag, den 10de September 1660 aabnedes Rigsdagen. Hver Stand havde iforveien valgt sit særegne Forsamlingssted. Adelen havde valgt Holmens Kirke og det islandske Compagnis Bygning, fordi begge Steder laae nærved Slottet, og man saaledes var i Nærheden af Rigsraadet som der havde sin Forsamlingsaal; — Geistligheden Conventhuset ved Fruekirke, og Borgerstanden Bryggernes Laugshuus.

Rigsdagen aabnedes paa en høitidelig Maade paa Slottet. Kongen sad paa en Lænestol under en Thronhimmel; nogle Skridt deraf sad Rigsraadet, og den øvrige Forsamling stod trindtom. Rigets Hofmester Joachim Gersdorf aabnede Høitideligheden med en Tale, hvori han udtalte sig om Krigen, roste Kongens Forhold under Hovedstadens Beleiring og fremsatte som Hensigten med Rigsdagen:

„At Stænderne skulde overveie Midlerne til at underholde det kongelige Huus, sætte Hæren, Flaaden og Fæstningerne istand, og afbetale Rigets Gjæld.“ Af Rigetsraadet havde Kongen udvalgt nogle Medlemmer, som skulde overlægge disse Punkter med Stænderne, „saa at,“ som han tilføiede, „den ene lige med den anden skulde bære Byrden.“

Paa Forsamlingens Begne takkede Adelsmanden Henrik Gyldenstjerne først Kongen for hans Omsorg for Landets Bedste, og forlangte derpaa at Kongen og Rigets Raad vilde foreslaae Midler til Rigets Lærv og meddele Forslaget skriftligt, hvorpaa Stænderne da ogsaa skulde give deres skriftlige Svar. — Hermed var Forsamlingen sluttet.

De følgende Dage mødte samtlige Stænder i det islandste Compagnis Sal, og Forhandlingerne begyndte. Det første Forslag, der afhandlede, var: „at Stænderne vilde bevillige en billig Consumtions-Afgift,“ og nu begyndte allerede Kampen imellem Borgerstanden og Geistligheden paa den ene Side og Adelen paa den anden. Efter Rigshofmesterens Ytring skulde Byrden fordeles ligelig paa Alle, men Adelen vilde være frie for deres Hovedgaarde, som de beboede. Dette vilde de to andre Stænder ikke indgaae paa og forlangte Rigetsraadets Medvirking til at faae Adelsstanden til at afstaae fra sin Paaastand.

Under de mundtlige Forhandlinger med Adelen og de Deputerede af Rigsraadet fandt haarde Uttringer Sted. De Adelige i deres Overmod sagde til de andre Stænder: „At Ingen, Geistlig eller Verdselig, havde Privilegier eller Noget at sige, uden Rigets Raad, Adelsstanden og Kjøbenhavns Borgere; at det ikke stod i Kongens Magt at paalægge Adelen Noget; og at Adelen var født fri og frelst, men de andre Stænder ikke.“

Slige Uttringer strammede Knuden, og Spændingen steg mellem Adelen og de borgerlige Deputerede. I en Forsamling aftalte Borgerstanden, at Benyttelsen af Kronens Lehn og Jordegods skulde komme til Dmtale paa Rigsdagen. Et Dokument udfærdigedes derfor, efter alle Kjendetegn af Svane og Mansen, stilet til Kongen og Rigsraadet.

I dette omtaltes at alle nødvendige Udgifter burde fordeles efter Lighed og Billighed. Man frabad sig derfor Consumtions-Udgiften, der næsten vilde alene falde Kjøbstæderne og fattige Folk til Byrde. Istedetfor foresloges en fordeelagtigere Benyttelse af Kronens Gods og Lehn end hidindtil. Sotold og Accise skulde udredes af alle ud- og indgaaede Varer af Enhver uden Undtagelse; to Procent erlægges til Kronen af alle Arvemidler over 100 Daler, enten de tilfaldt Adel, Borger eller Bonde, Geistlig eller Verdselig; alle Bornede skulde kunde kjøbe sig fri fra deres Fødested for en vis Sum Penge. Bed

disse Midler troede man at kunne tilveiebringe de til Rigets Udgifter fornødne Indtægter. Ministre og andre Embedsmænd skulde have en passende Løn i rede Penge for deres Tjeneste. En Deel overflødige Embeder og Betjeninger skulde nedlægges, og om Indretningen af Rigets Forsvarsvæsen, om Tolden, om Monopolier, Kjøbstadernes Handel og andet mere gjordes adskillige Forslag. Det ulige Forhold imellem Adelen og de andre Stænder berørtes ogsaa, og man forlangte, at den borgerlige Stand herefter maatte forskaanes for at tituleres ufri.

Blandt flere Forslag gjordes ogsaa den, at ikke Noget af Vigtighed, der angik det almindelige Bedste, maatte bestemmes uden samtlige Stænders Overveielse og Samtykke, og at enhver Provinds fik en Fuldmægtig med fri Udgang til Kongen og Rigets Raad tilligemed Stemme paa Provindsens Vegne i Rigets Sager, o. s. v.

Rigsraadet ansaae den hele Indstilling som et taabeligt og anmasjende Forslag og lagde den for det første uændjet tilside. I de to følgende Dage, medens man fortsatte Forhandlingerne om Consumptionstaxten, blev den forbigaaet med fuldkommen Tavshed. Men to Dage efter foraarsagede den paa Bryggernes Laugshuus et heftigt Optrin, der i Forening med en endelig Erklæring fra Adelen, som ikke med eet Ord berørte den indleverede Indstilling,

bragte de borgerlige Stænder til at fremlægge enkelte Dele deraf i nye særskilte Forslag.

Adelens Erklæring gif ud paa at undervise, bebreide og formane Kongen, og lod paa samme Tid Borgerstanden føle Adelens Overlegenhed. Efter flere Formaninger og Puamindelser gif man over til at gjøre Tilbud om Consumtionen, der, „skar saa dybt i Privilegierne.“ Adelen var nu villig til at indgaae nogle Indrømmelser.

Med Hensyn til Anvendelsen af den Sum, der maatte indkomme ved Consumtionen, foreslog Rigsraadet en Deling deraf i fem Dele: en til Hofholdningen, en til Hæren, en til Flaaden, en til Gjeldens Afbetaling og en til Rødpenge til usforudseete Udgifter. Da der, efter dets Mening, vilde indkomme et anseeligt Beløb, ønskede de, at det med det stemplede Papir maatte forblive ved det Gamle.

Der skulde aarlig aflægges Regnskab for Consumtionens rette Anvendelse, men den givne Bevilling skulde ophøre efter tre Aars Forløb og være uden Skade for Adelens Privilegier.

Dag, denne Erklæring standsede langtfra den gjærende Misfornoielse; de Deputerede for Kjøbenhavns Borgerstab opfyldtes endog af Forbittrelse over adskillige Yttringer i den. De Udvalgte af Rigsraadet indsendt sig samme Dag paa Bryggernes Laugshuus, hvor alle Stænderne forsamledes. Otto

Krag, en af Rigsraaderne, stolt af sin Stand og ringeagtende alle Andre, yttrede: „Hans Majestæt er ilde tilfreds med, at Stænderne ikke ville lade Consumtions = Børfet komme til Ende.“

„Skylden,“ svarede Borgemeester Ranjen, „ligger ei hos vor Stand; vi have tilbudet og tilbyde endnu at give ligesom Adelen.“

„Adelstanden kommer ikke Eder ved,“ raabte Otto Krag heftig, „J skal ikke foreskrive den Love.“

Men nu afbrød en anden af de adelige Deputerede, Dve Juel ham, maaskee af Frygt for, at Krag skulde overile sig i sin Hidsiighed. „Det er jo kun en ringe Frihed vi forlange; Stænderne kunne ikke fortryde paa, at Adelen har det lille Fortrin frem for andre Stænder, thi den er betyngtet med større Byrder end de: med Kjøstjeneste og Andet.“ — Borgerstanden vedblev imidlertid at yttre: „at Jungen kunde blive fri.“ Adelen paa sin Side vedblev at paaastaae, at ville være frie for deres Hovedgaarde, paa hvilke de boede. Dve Juel opfordrede Biskop Svane til at sige sin Mening i denne Sag paa Geistlighedens Begne. For at undgaae at svare henviste Svane ham til Universitetets Rector, dertilkom den første Stemme. Denne svarede: „der bør billigen være Forskjel paa en Adelsmand og en Bonde.“ Adelen fandt dette Svar udmærket, men Svane forstyrrede. Glæden ved den ironiske Yttring: „det er

rigtignok sandt, at derpaa er Forskjel; men der bør og billig være Forskjel paa en Bisp og en Bonde."

Denne Nød kunde Adelen ikke knække, og Otto Krag sagde derfor: „Alt saadan kunde man indstille til Hans Majestæts egen Villie, om Adelen skulde være fri eller ikke."

Nu gjennemsaaes Texten, og Otto Krag sluttede Forsamlingen med den Yttring: at dersom Stænderne kunde give nogle gode Forslag, hvorved Riget kunde hjælpes, skulde det optages i „Gunst og Naade."

Det var ikke talt for dove Dren. Stænderne indkom strax med det Forslag, at man skulde bortforpagte Lehnene og Ladegaardene til den Høistbyddene, uden Hensyn til at det ikke var en Adelsmand, herved vilde der indkomme flere hundrede tusinde Rigsdaler og da vilde det være tidnok at see, om det var fornødent at gjøre nye Paalæg.

Da dette Forslag blev overleveret til Adelen, blev denne heftigt opbragt. Nogle af de Deputerede bleve opkaldte til Rigsrådet, og dette brugte de groveste Yttringer mod dem for deres dristige Forslag. Men den anden Borgemeester i Kjøbenhavn, Christopher Hansen, var en Mand, der ikke lod sig skræmme af Adelsens Grovhed, han svarede djarvt: „Vi ere ikke Ederes Drenge, at I saaledes tør overfuse os."

Adelen fandt det nu rigtigst at nedstemme Tonen lidet, thi Stænderne fremkom med flere Forslag, det ene raast efter det andet. Den tilbød sig at antage Forslaget om stemplet Papir og andre Afgifter imod at forskaanes for Consumptionen. Men derved fik Sagen ingen Fremgang, thi de borgerlige Stænder gjorde det samme Tilbud. Flere Uger vare imidlertid hengaaede, og flere af de Deputerede der langtes efter at komme hjem, bleve fortrydelige. Paa deres Indstilling angaaende Lehnene var der intet Svar indkommet, og da Biskop Evane og Borgemeester Nansen meente, at den tillige med flere Forslag var bleven liggende hos Rigsraadet, foresloge de, at man skulde begive sig i en sluttet Forsamling til Slottet og personlig foredrage Kongen sine Onsker. Hertil vare alle Deputerede villige, og den følgende Dag begave de sig i et høitideligt Optog parviis til Slottet, hvor Kongen med stor Glæde gav dem Audience. Da de vare stædede for Kongen, fremkom de med deres Begjering mundtlig paa samme Tid som de overleverede deres Andragende skriftligt. Kongen læste det igjennem paa Stedet, takkede dem for deres Omsorg for Statens Vel, men gav tillige den Erklæring, „at han uden sit Rigsraads Samtykke, med Hensyn til sin Haandsæstning, ikke kunde foretage sig noget i den Sag.“

Samme Dag udbredte det Rygte sig over hele Staden, at begge Stænderne vilde sætte sig op imod

Rigets Raad, og at de vilde skille Adelen ved dens Privilegier.

Stridens Handſke var nu kaſtet og det var ſienſynligt, at det maatte komme til en Kamp imellem Adelen og de andre Stænder. Kongen havde under Audiencen formedelſt Adelen ikke turdet yttre ſin Glæde over de borgerlige Stænders Foretagende, men nu brugte han den ſnilde Kammerſkriver Gabel til Mellembud, der ſkulde beſtyrke dem i deres Forſæt. Til ham aabenbarede Svane og Raſen, at man onſkede Haandfæſtingens Ophævelſe og en Arveregjerings Indførelſe; de bade om Tilladelse at betroe Stadshauptmand Thureſen, en Kongen hengiven Mand, denne Plan, og gjorde tillige det Forſlag, at man ſkulde fordoble Bagterne.

Gabel vendte ſnart tilbage med et egenhændigt Brev fra Kongen, hvori Denne bevidnede dem ſin Bevaagenhed for deres tro Tjeneste og Iver, overlod til dem ſelv at vælge, hvem de vilde indvie i deres Plan, og opmuntrede dem til Faſthed, Enighed og Hurtighed; „thi,“ ſkrev han, „vinder de Andre Tid, kunne de maafkee vinde Mere.“

Den følgende Dag indviede Svane fire af ſine fortroligſte Benner, nemlig Biſkoppen af Viborg, Johan Didriksen, Biſkoppen af Aalborg, Anders Anderſen, Provſten fra Rjøge, Chriſten Madsen og Provſten fra Slagelſe, Peder Villadsen Slange i ſin Plan. Raſen paa ſin Side gif forſt til Stadshauptmand

Thuresen, som vi kjende fra Beleiringen som en bestemt Mand, og som strax gik ind paa Mansens Plan. Han begav sig sieblikkelig til Rigets Hofmester og forespurgte sig, om det ikke maatte ansees nødvendigt for den offentlige Sikkerhed, da saa mange Fremmede kom til Kjøbenhavn, at lade en stærk Borgervagt opstille paa Nytorv og Amagertorv og i Særdeleshed ved Besterport. Rigets Hofmester, der ikke maa have besiddet stor Skarpsindighed, gav paa denne Opfordring strax Ordre til disse Bagters Opstilling. Ved denne Leilighed blev Stadens Gouverneur General lieutenant Hans Schack sat i Activitet, og da man kjendte hans Troskab og Hengivenhed for Kongen, var det vel med Hensyn hertil at Bagternes Fordobling foresloges.

Imidlertid havde Adelen raadslaaet om Stændernes Forslag angaaende Krongodsernes Benyttelse. At indgaae derpaa vilde gjøre et stort Skaar i dens gamle Privilegier, og paa dem vilde den holde saa længe den kunde. Ved at trække Geistligheden over paa deres Side, kunde de vente Bistand, og derfor blev man enig om, at paaistaae, at dersom Adelen skulde beroves sine Lehn, skulde Præsterne ogsaa miste deres Tiende. Da Adelen tilskrev flere Præster herom, vakte Nygtet om dens Forlangende en saadan Uro blandt den sjællandske Geistlighed, at denne næsten fik i Sinde at tage dens Fuldmagt, den havde givet Provsterne til Rigsdagen, tilbage.

Da Biskop Svane blev underrettet herom raadførte han sig med sine Fortrolige, og lod nu Kongen ved Stadshauptmand Thuresen spørge, hvad herved var at gjøre. Gabel kom derpaa til Svane med den mundtlige Befaling: „At Biskoppen skulde skrive til alle Provsterne i Sjælland, at de strax skulde begive sig til Roeskilde, for der at tale med Provsten fra Slagelse om en vigtig Sag.“ Efter at disse Breve i største Hast vare skrevne, bleve fire kongelige Baquaier, som vare forklædte, hemmeligen afsendte med dem ud igjennem Løngangsporten.

Paa det Møde af Provsterne, som nu fandt Sted i Roeskilde, beroligedes disse af Provst Peder Billadsen med Hensyn til deres Frygt for at miste deres Tiende og gave ham en ny Fuldmagt, hvorved de ikke alene billigede alt, hvad der var skeet, men ogsaa alt hvad man fremdeles vilde foretage paa Rigsdagen.

Efter Billadsens Tilbagekomst holdtes der nu flere Møder; man indviede flere paalidelige Mænd i Planen, og Kongen opmuntrede dem igjennem Gabel til Standhaftighed og Hurtighed.

Den 8de October forsamlede Borgemeistre og Raad sig paa Raadhuset for at høre Oplæsningen af en Forordning om Stempelpapiret, som nu var udfærdiget uden noget Hensyn til Borgerstandens Forestillinger. Ransen gjorde den Yttring, om det ikke var hensigtsmæssigt at tilbyde Kongen Danmark

som et Arverige, da dette var den eneste Maade, hvorpaa de kunde sikke sig imod Adelens vilkaarlige Handlemaade. De tilstedeværende Magistratspersoner viste strax en stor Velvillie for dette Forslag, saa meget mere, som Adelen og Rigsraadet, ved ikke at agte paa Stændernes gjentagne Forestillinger, robede Ringeagt for disse. Borgerstabet forbød Forordningens formelige Bekjendtgjørelse, og Mansen var nu overbevist om, at der fra dennes Side ingen Indvending vilde gjøres imod Arveregjeringens Indførelse.

Nu ilede Borgemeisterne til de Kjøbstaddeputeredes Forsamling, og underrettede denne om, at Forordningen om Stempelpapiret var bleven affattet anderledes end Stænderne havde ønsket. Misforholdelsen herover var stor. „Hvad skal Rigsdagen til,“ raabte man, „naar man intet Hensyn vil tage til Stændernes Forestillinger?“ Forordningen blev ogsaa her forkastet. — Mansen og Svane blev derefter enige om, hvorledes de nu skulde sætte Hovedsagen igjennem.

I dette Tiemed underrettede Svane de geistlige Deputerede i deres Forsamling, at det var Staden Kjøbenhavns Forsæt at andrage for Rigets Raad: om man ikke burde tilbyde Kongen Kronen som en Arvekrone for hans store Fortjenesters Skyld. Skjøndt de Geistlige studsede over dette Forslag og vare raadville, assendtes dog Biskop Svane og Bi-

skoppen af Aalborg til Borgerstandens Forsamling paa Bryggernes Laugshuus, for der at erfare dens Beslutning i denne Sag.

Borgemeister Nansen havde imidlertid her bearbejdet Massen til Fordeel for Kongen, og Biskoppen medbragte fra Borgerstandens Forsamling det Dokument, der var bestemt at indleveres til Rigsraadet, men som endnu ikke var forsynet med Navns Underskrift. Efter at Indholdet var bleven underskrevet af de Geistlige, underskrev de alle Dokumentet uden mindste Indvending.

Derpaa begav Svane sig tilbage til Bryggernes Laugshuus, hvor han med en henrivende Beltalenhed bevægede alle og endog dem, der vare tvivlraadige, til at underskrive Dokumentet. Samme Aften overleveredes Dokumentet hvori Arveregjeringen saavel paa Mands- som Kvindesiden overdroges Kongen, til Rigshofmesteren Gersdorf med Anmodning om at forelægge det for Rigsraadet og Adelen.

Rigsraadets Harmes over de ringere Stænders Driftighed var stor. Otto Krag begav sig strax op paa Slottet og modtoges, skjøndt det var sildigt, af Kongen, der horte paa hans Klager over Geistlighedens og Borgerstandens Indgrib i Haandsæstningen med stor Rolighed og Tavshed. Rigsraaderne vare forsamlede den hele Nat, men kunde ikke blive enige om hvad de vilde gjøre.

Den næste Dag fandt et Optrin Sted, som vidnede om Adclens store Forbittrelse. Ransen kom netop i Epidjen for en Deputation af Borgerstanden fra Kongen, hvem den havde overrakt en Forestilling imod Forordningen om det stemplede Papir, og mødte den adelsfolte Otto Krag paa Slotsbroen. „Hvor har J været,“ spurgte han studs, og uden at afvente Svar pegede han paa Blaataarn og tilføiede: „Kjender J det.“

Men Ransen var en Mand med Aandsnær- værelse, ganske roligt pegede han op til Stormflokken i Frue Kirke og svarede: „Beed J hvad der hænger?“

Da Rigsraadet næste Dag intet Svar sendte til Ständerne, begave disse sig til Raadets Sal paa Slottet, fra hvis Bindue Kongen og Dronningen saae de Deputerede, en Geistlig og en Verdslig jevnside hinanden, nærme sig. Da kun nogle faa Rigsraader vare tilstede, undskyldte disse sig med at Ständerne intet Svar kunde erholde førend Raadets Medlemmer vare samlede. Ständerne begave sig derpaa bort, og da de atter samledes om Eftermiddagen, indtraf et Bud fra Rigsraadet med Begjering, at en Biskop med een eller to Borgemeistere vilde komme derhen om Svaret. Men de Forsamlede raabte: „At de Alle havde underskrevet og derfor vilde de ogsaa Alle følges ad.“

De ordnede sig derpaa ligesom om Formiddagen og begave sig til Slottet. Da man var kommen til Rigsraadet og nogle af de Deputerede vare traadte ind, raabte Otto Krag til Dørvogteren: „Luf Døren!“ men de Deputerede lode sig ikke skræmme heraf, den Bageste trængte paa den Forreste og skrede med Magt ind i Salen, hvor de stillede sig ligeoverfor det forsamlede Raad. Dette gjorde endeel Indvendinger imod den foreslagne Forandring af Regjeringsformen, men da Svane hørte dette yttrede han at det undrede ham, at de gode Herrer ikke vilde give deres Samtykke til et Forslag, der alene sigtede til Kongens Ære og Gavn, fordi han havde gjort sig saa høilig fortjent af Alle, „allermeeest,“ tilføiede han, „af Eder, som sidde inde med den bedste og største Deel af Landet og nyde de største Privilegier. Da I ogsaa mene at kun nogle saa af Stændernes Deputerede have samtykket heri, kunne I gode Herrer nu selv derom erfare deres Mening.“ — Da han i det samme vendte sig om imod Stænderne, raabte disse som med een Mund: „Vi ere alle enige heri,“ hvilket Raab bragte Rigsraaderne til at studse. Da Svane forgjæves havde forlangt et skriftligt Svar, sagde han, „At de gode Herrer maatte ikke fortænke dem i, at de samtlige gif op til Kongen for mundtlig at berette ham Alt.“ — „I kunne gjøre hvad I selv tykkes,“ svarede Otto Krag forbitret.

I samme Orden gif de nu til Kongens Bærelser,

hvor de bleve modtagne af ham, Dronningen og Kronprindsen med den største Venlighed og fik den Bæst, at de den følgende Dag skulde erholde Svar, naar han havde underhandlet med Rigsraadet angaaende deres Forslag.

Det Svar Stænderne havde erholdt af Rigsraadet havde vaft Forbittrelse i hele Staden, og Gjæringen blandt Borgerne var saa stor, at man fordooblede Bagterne paa Bolden og Torvene, og ikke tillod Nogen at forlade Staden, uden at hans Pas var forsynet med Paategning af Borgemeister Nansen. Disse Forholdsregler bleve endog skjærpede, fordi man var bleven underrettet om en Plan af Adelen, hvis Iværksættelse vilde have adspillettet Rigsdagen. Under det Paaskud at følge en fornem afdød Adelsmand til Jorden, vilde man fjerne sig fra Hovedstaden. Alle Porte bleve lukkede, og der gjordes Anstalter, at Ingen hverken til Lands eller Bands kunde komme ud af, men derimod Enhver ind i Staden. Indvaanerne bleve satte i stor Skræk ved disse Forholdsregler, men Kongen lod bekiendtgjøre ved Trommeslag: at Enhver kunde rolig og uden Frygt varetage sine sædvanlige Forretninger. Borgervæbningen blev tillige tiljagt at møde saasnart Stormflokken lod.

Nu kom Adelen i stor Knibe, og efter megen Betænkning og Raadvildhed besluttede man, efter at Kongen havde afflaaet dens Tilbud, at Riget

fulde være arveligt alene paa hans mandlige Linie, at overdrage Kongen Arveregjeringen ogsaa paa Kvindelinen, dog — „alle Stændernes Privilegier i alle Maader uforfrænkede.“

Den 13de October overgaves Kongen Arveretten høitideligt af alle Stænder. I den syge Rigshofmester Bersdorfs Sted førte Rigsråaden Niels Trolle Ordet paa Raadets og Adelenes Begne; men i det han tiltalte Kongen blev han forvirret, og som Ordsproget siger, at Munden løber over med hvad Hjertet er fuldt af, yttrede han, at Arverettigheden var alene, overdraget Hans Majestæt paa Mandslinien. — Kongen traadte forundret et Skridt nærmere, saae stift og strengt paa ham og sagde intet Ord. Men Svane tog hurtigt Ordet fra Trolle. Han lykønskede Kongen som sin rette Arvefonge, ligeledes Dronningen, Prinds Christian og de andre fongelige Born. Hans sluttede sin Tale med en Belsignelse og tilføiede: „Hvo dette med mig ønsker og begjærer, han sige som jeg med høi Røst: „Amen!“ og saaledes var nu Frederik den Tredie udraabt til Arvefonge.

Derpaa yttrede Svane, at da der nu skulde begynde en ny Regjering, maatte ogsaa de gamle Love ophæves, og af Kongen tilligemed Stænderne sættes Noget istedet derfor, som kunde komme Kongen, Riget og Undersaatterne til Gavn og Gode. — Endelig vendte han sig til Rigets Raad og Adelen

med den Bøn: at de ikke maatte tvivle paa, at jo de andre Stænder havde al Ære, Agtelse og Kjærlighed for dem som den høieste Stand i Riget.

Men nu da Kongen var i Besiddelse af Arverettigheden, vidste man aldeles ikke hvad Indflydelse denne Forandring af et enkelt Punkt af Statsforfatningen vilde have paa Regjeringsformen i det Hele, og hvad Magt der herefter tilkom Arvekongen. Her maatte nu den veltalende Evane igjen udføre Hovedslaget, vistnok efter en foregaaende Aftale med Kongen selv.

Samme Aften som Arveregjeringen var Kongen indrømmet, forlangte han den originale Haandfæstning, men fik det Svar af Rigshofmesteren, at den kunde ikke findes. Frederik den Tredie var imidlertid ikke raadvild, han lod endnu samme Aften Kloffen 10 udfærdige Befaling til 4 Rigsraader, 4 Adelsmænd, 3 Biskopper, 2 Kanniker og 7 af Borgerstanden, at møde paa Slottet næste Formiddag efter Prædiken Kloffen 10, for at bestemme hvorledes der videre skulde forholdes med Arveriget. At Kongen hertil valgte de ham meest hengivne Mænd, kan man let tænke sig, og saaledes ville vi blandt Rigsraaderne blot nævne Henrik Bjelke og Hans Schack, alle Biskopperne, fornemmelig Evane, Borgemestrene Hans Mansen og Christopher Hansen, samt Stadshauptmand Thuresen.

Da disse Mænd havde forsamlet sig, kom Pro-

fessor Willum Lange, der senere af Kongen var, som en Kongehuset hengiven Mand, valgt for Universitetet. Ham fattedes, siges der om ham, „den Evne at gjøre Forskjel paa udi Tide at tale og udi Tide at tie.“ Efter at nogle Timer vare runden hen med Overveielse, begyndte Lange at omtale, hvorledes enhver Stat i Europa havde sine Grundlove og Bestemmelser, hvorefter Regjeringen fortes og meente at det burde ogsaa iagttages ved den forehavende Regjeringsforandring. Disse Ytringer fandt Bisald hos Adskillige af Udvalget, men den snilde Evne vilde ikke lade det komme til slig Drøftning, han sagde: „At dersom man skulde gennemgaae alle andre Rigers Love og Manerer, vilde det tage megen Tid bort, inden man kunde komme til nogen Endelighed i Hovedsagen!“ Han fandt det klogest, da Aftensangen nu snart skulde begynde at udsætte Mødet til efter Prædiken, hvorom man da blev enig. Men, da man nu kom sammen igjen udeblev Professor Lange, da det var bleven ham betydet, at han ikke ostere skulde indfinde sig i Forsamlingen.

Man blev snart enig om det første Punkt, som nu kom under Forhandling, nemlig den gamle Haandfæstnings Tilintetgjørelse, men derimod opstod der en Tvist, som varede adskillige Timer angaaende Spørgsmaalet om en ny Haandfæstning, da flere Medlemmer af Udvalget paastode at Stænderne

maatte have en Forsikkring for deres Privilegier og Rettigheder. Evane og Nansen indvendte, at man ved at tilintetgjøre den gamle Haandsfæstning havde løst Kongens ene Haand, men ved en ny vilde binde den anden. Da Adelsmændene imidlertid vedbleve deres Paastand, spurgte Nansen: hvilke Privilegier Adelen da egentlig for deres Stand vilde paaatae? En af de Adelige opregnede nu alle de Punkter, som fandtes i den gamle Haandsfæstning, og tilføiede, at Adelen var den eneste Stand i Riget, som var fri og frels, og lignende, de øvrige Stander frænkende Udtryk. Det var at gyde Olie i Jlden; thi nu raabte flere af Kjøbstædernes Deputerede: „De mærkede nok, at Adelen herester som tilforn vilde holde de to andre Stander for ufrie Folk.“

Borgemeesterne Hans Nansen og Christopher Hansen samt Stadshauptmand Thuresen spurgte Adelsmændene: „om de endnu længere vilde holde Kjøbenhavns Borgerstab for ufrie Folk, Mænd, der i sidste Beleiring havde viist sig saa tro og mandige, som Adelens Forsædre og Adelen selv nogensinde havde gjort?“ Stadshauptmanden traadte hen til den tilstedeværende Oberst Friis og spurgte ham: „om han havde ført sin Kaarde saa bravt i Fyen, som han og andre Kjøbenhavns Borgere havde ført deres under Beleiringen og Stormen?“ En almindelig Tavshed fulgte paa den skarpe Tiltale og denne Sag blev ikke mere bragt paa Bane.

Nu var det heldige Dieblif kommen for Evane til at gribe ind i Forhandlingernes Gang og bringe dem til Ende. Med en henrivende Beltalenhed vidste han at lede Forsamlingen, hvorhen han vilde. Af Rigsraadet gave Henrik Bjelke og Hans Echaë samt de borgerlige og geistlige Deputerede deres Stemme til Evanes Forslag, at den gamle Haandfæstning skulde erklæres død og magtesløs og Kongen anmodes om selv at forfatte en ny, som kunde være ham, Riget og enhver Stand især til Gavn og almindeligt Bedste. De øvrige Adelsmænd nølede vel endnu, men gave da ogsaa tilsidst deres Samtykke.

Endnu samme Aften sildig blev Dokumentet overleveret Kongen, som modtog det med den største Naade.

Torsdagen den 18de October skulde Arvehyl-lingen foregaae. Paa Slotspladsen var opført et stort ophoiet Theater, paa hvilket den hele høitidelige Handling skulde foregaae for Folkets Dine. Det var overtruffet med rødt Klæde, og Veien hen til Slotstrappen belagt med samme Slags Løi. Da Kongen og Dronningen havde indtaget de for dem bestemte Sæder, traadte Rigsraad Peder Reetz frem og talte til Forsamlingen i Kongens Navn. Han takkede Stænderne paa Kongens Begne for det af dem givne Beviis paa deres Hengivenhed for ham og gav det Løfte i Kongens Navn: at han ikke alene

vilde regjere som en christelig Arvekonge og naadig Herre, men ogsaa oprette en saadan Regjeringsform, at Alle skulde have sig en christelig og mild Regjering at vente af ham og hans Efterkommere. Kongen løste derpaa alle Stænderne fra deres forrige Sed og opfordrede dem til at aflægge den nye. Anæ- lende aflagde derpaa Forsamlingen, Een efter en Anden, den nye Sed til Arvekongen og det kongelige Huus. Efter Sedsaflæggelsen tillodes det alle de Deputerede at kysse Kongens og Dronningens Haand. Bondestanden repræsenteredes ved nogle Amagerbønder, og af disse gave kun een for dem Alle Kongen og Dronningen Haanden. Det var en Dragorer ved Navn Svend Gynge og han sagde med hoi Røst til Kongen: „Gud give, Han nu faae Skam, der ikke holder Ord, Frederik!“

De Forbedringer og Forandringer Kongen nu foretog i Rigets Styrelse ere for vidtløftige til her at omtales. Nok sagt, at Kongen kunde fra nu af betragte sig som Gnevoldskonge, thi Indholdet af den under 14de November 1665 underskrevne Kongelov kjendte Ingen, ei engang Dronning Sophia Amalia, for hvem den ogsaa blev holdt hemmelig. Alene Kong Frederik og Kongelovens egentlige Forfatter, Peder Griffensfeldt, kjendte dens fuldstændige Indhold, og først ved denne Konges Død 1670 blev den overleveret hans Son og Efterfølger Christian den Femte, derpaa oplæst i Statsraadet, og der-

efter ved Kroningen i Frederiksborg Kirke. Dog gif der endnu mange Aar hen førend den blev be-
kjendt for det øvrige Folk indtil Frederik den
Fjerde i Aaret 1709 lod den udgive i Trykken.

De Mand, som vare meest Skyld i Statsforan-
dringen bleve alle kongeligt belønnede af den tak-
nemmelige Konge.

Saaledes blev Rigshofmester Joachim Gers-
dorf Rigets Drost; Feltmarskal Hans Schack Rigets
Marst; Peder Rees Rigs- og Hofkantsler; Henrik
Bjelke Rigets Admiral; og Hannibal Sehested Rigets
Skatmester. Cabinetssecretairen Theodor Benthe blev
tydsk Kantsler; Kongens Kammerfriver Christopher
Gabel udnævntes til Rentemester, og senere til Stat-
holder i Kjøbenhavn. Biskop Evane fik Titel af
Erkebiskop, blev Præsident i Consistoriet og senere
Medlem af Hoiesteret. Borgemester Hans Nansen
blev Præsident i Kjøbenhavn. Stadshauptmand
Thuresen blev paa Hyldingsdagen ved Kongens egen
Haand hædret med en stor, svar Guldfjede, hvori
hang Hans Majestats Portrait prydet med Diamanter
og til at bære om Halsen; de andre Borgercapitainer
erholdt ogsaa hver en med Kongens Portrait prydet
Guldfjede. Foruden disse erholdt mange Andre be-
tydelige Foræringer, der alle vidnede om deres Konges
Paaaffjonnelse og Naade.

Ved den svenske Konges Død syntes Danmarks
 og Norges Rolighed for lang Tid betrygget, men dybt
 var Hadet til det Land, vi nu kalde Broderlandet,
 Sverrig. Mange Aar, ja næsten to Aarhundreder for-
 løb førend Gemytterne forsonedes. Hadet formind-
 skedes ikke, da Norge nødtvungen skiltes fra Dan-
 mark og forenedes med Sverrig. Men da bragte Aan-
 dens mægtige Kraft de fjendskændede Brødre til at ind-
 see, at de vare eet Kjød og eet Blod, og at de rasede
 imod sig selv, naar de bekæmpede hinanden. Det
 var den store nordiske Digter, der bevirkede dette ved
 at skildre Nordens stammebeslægtede gamle Uet. Hvad
 før var adskilt skulde boie sig sammen. Fostbrødre-
 skabet blev sluttet, Svenssens Blod flød for den danske
 Sag ved Tydsklands Overgreb. Den skjønneste
 Aand har i de sildigste Tider forenet de tre Riger,
 deres Fyrster have udtalt Ord, der have stor Be-
 tydning for deres Fremtid og for et heelt Skandi-
 navien, og derfor ville vi slutte dette Maleri af
 Danmarks Trængsler med Digterens Ord:

Længe var Nordens
 Herlige Stamme
 Spaltet i trende
 Sygnende Skud;
 Kraften, som kunde
 Verden behersket
 Liggende Sual fra
 Fremmedes Bord.

Atter det Skilte
 Boier sig sammen
 Engang i Tiden
 Vorder det Get;
 Da skal det frie,
 Mægtige Norden
 Føre til Seir
 Folkenes Sag!

 080

